Dostoyevski

İNSANCIKLAR

antik
dünya
klasikleri

www.iphonepub.com

www.iphonepub.com *En geniş iPhone ePub arşivi.*

Değerli Varvara Alekseyevna,

Dün çok mutluydum, inanılmaz derecede mutluydum! Demek hayatınızda bir kerecik olsun benim istediğim şeyi yaptınız, inatçı kızım. Akşam sekiz civarında uyandım -bilirsiniz işten dönünce bir-iki saat kestirmeyi severim- bir mum yaktım, bir kâğıt buldum, tam kalemimi açarken birden kafamı kaldır-1 Bu parça V.F. Odoyevsky'nin *Yaşayan Ölü* (1839) adlı kısa hikâyesinden alınmıştır.

5

dim, kalbim hop etti! Demek zavallı kalbimin ne istediğini anladınız! Penceredeki perdenin bir ucunu kıvırıp kınaçiçeği saksısına sıkıştırmışsınız, tıpkı o gün yapmanızı istediğim biçim-" de.

Bir an için küçük yüzünüzü pencerede gördüğümü hayal ettim. Küçük odanızdan bana bakıyor, beni düşünüyordunuz. Ah benim güvercinim, sizin güzel yüzünüzü seçemediğime nasıl üzüldüm. Ben de bir zamanlar iyi görürdüm! Yaşlılık şaka değil yavrucuğum! Şimdi bile gözlerim bulanık görüyor. Akşam çalışınca ertesi sabah gözlerim kan çanağı gibi oluyor, yaşanyor. İnsan içine çıkamıyorum. Ama sizin sevgi dolu gülümsemeniz hayalimde ışıldıyor meleğim. Sizi öptüğüm zaman hissettiklerimi yine kalbimde duydum. Hatırlıyor musunuz Varenka? Hatta pencereden parmağınızı salladığınızı bile görür gibi oldum. Yaramaz kız! Lütfen mektubunuzda her şeyi ayrıntısıyla anlatın. Sizin perdenizle ilgili yaptığımız anlaşmaya ne diyorsunuz Varenka? Çok akıllıca değil mi? Çalışırken, yatarken, oturup kalkarken orada beni düşündüğünüzü, hatırladığınızı, keyifli ve iyi olduğunuzu biliyorum. Perdeyi indirdiğinizde bu:

"İyi geceler Makar Alekseyevich, artık yatma zamanı!" demektir. Açtığınız zaman bunun anlamı:

"Günaydın Makar Alekseyevich, iyi uyudunuz mu?" ya da: "Bugün nasılsınız Makar Alekseyevich? Beni sorarsanız Tanrıya şükür iyi ve mutluyum!" demektir. Görüyor musunuz hayatım, ne akıllıca bir buluş. Bana mektup yazmanıza bile gerek yok. Çok zekice değil mi?

Üstelik benim buluşum. Ben böyle şeylerde ustayımdır Varvara Alekseyevna, değil mi? Dün gece, düşündüğümün tersine gayet güzel uyuduğumu, buna da çok memnun olduğumu söylemeliyim canım. İnsanın yeni taşındığı evde uyuyabilmesi biraz zordur. Hep yerli yerinde olmayan bir şeyler olur. Bu sabah mutlu, neşeli ve bir papatya kadar taptaze kalktım. Hava da çok güzeldi! Pencerelerimiz açıktı, güneş parlıyor, kuşlar cıvıldaşıyordu. Rüzgâr havaya bahar kokularını yayıyordu. Doğa uyanıyordu. Her şey bahara

6

yaraşır şekilde güzel ve düzenliydi. Hatta bir sürü güzel rüya bile gördüm. Hepsi de sizinle ilgiliydi Varenka. Sizi insanın zevki, doğanın süsü kuşlara benzettim. Sonra birden dert ve tasa içinde yaşayan biz insanların, havadaki kuşların kaygısız ve masum mutluluklarını kıskanmamız gerektiğini hissettim. Daha buna benzer karşılaştırmalar yaptım. Elimde aynı şeylerden söz eden bir kitabım var Varenka, her şey ayrıntısıyla anlatılmış orada. Size bunları çeşit çeşit hayallerim olduğunu anlatmak için yazıyorum. Üstelik şimdi bahar, insanın aklına hep hoş ve tatlı şeyler geliyor. Her şey gül gibi pembe oluyor. İşte bu yüzden size bunları yazdım. Daha doğrusu bunları bir kitaptan aldım. Yazar duygularını dizelere döküp diyor ki: "Neden kuş değilim sanki, yırtıcı bir kuş?" İşte böyle devam edip gider. Daha bir sürü düşünceler var içinde ama boş verelim onları. Şimdi söyleyin bakalım, bu sabah nereye gidiyordunuz öyle

Varvara Alekseyevna? Siz bir bahar kuşu gibi odanızdan telaşla çıkıp avluyu neşeyle geçerken ben işe gitmemiştim daha. Sizi öyle görmek beni nasıl da mutlu etti! Ah Varenka ah, siz sakın ola ki hüzünlenmeyin, gözyaşları hiçbir şeyi hafifletmez. Bunu biliyorum hayatım, bunu yaşayarak öğrendim. Şimdi rahatsınız, sağlığınız da düzeldi. Fedora nasıl? Ne iyi bir kadıncağız o! Lütfen onunla nasıl geçindiğinizi, her şeyden memnun olup olmadığınızı yazın bana olur mu?

Fedora'nın bazen biraz huysuzluk yaptığı oluyordur ama siz ona aldırmayın Varenka. Tanrı onu korusun! Çok iyi bir insan o.

Size bizim Teresa'dan söz etmiştim. O da iyi ve güvenilir bir kadındır. O zamanlar nasıl mektuplaşacağımızı düşünüyordum. Nasıl gönderecektik? Sonra şansımıza Tanrı bize Teresa'yı

gönderdi. Ne iyi, uysal ve sakin bir kadıncağız! Ama ev sahibimizin hiç insafı yok. Eski bir paçavra gibi canını çıkarıyor kadının.

Öyle bir harabeye düştüm ki Varvara Alekseyevna. Ne de olsa pansiyon! Eskiden tam bir keşiş gibi yaşıyordum, hatırlar-7

sanız öyle huzurlu ve sakindim ki, iğne düşse duyuluyordu. Oysa burada gürültü patırtı, bağırış çağırış ve uğultudan başka bir şey yok. Ama siz burası hakkında pek bir şey bilmiyorsunuz. , Karanlık, pis ve uzun bir koridor düşünün. Sağda boş bir duvar, . solda da otel odaları gibi tek sıra halinde dizilmiş numaralı kapılar. Kapıların arkasında da küçük birer kiralık oda. O küçücük odalarda insanlar ikişerli, üçerli gruplar halinde yaşarlar. Düzen filan aramayın sakın, tam Nuh'un gemisi! Ama hepsi iyi insanlara benziyorlar, hepsi okumuş, tahsilli. Aralarında bilgili bir de devlet memuru var -edebiyatla ilgili bir yerlerde çalışıyor- Ho-meros'tan, Brambeus'tan1, daha başka yazarlardan bahseder. Her konudan konuşur, zeki bir adam! Kâğıt oynamaktan başka bir şey yapmayan iki de subay var. Ayrıca bir denizci ile bir İngilizce öğretmeni de burada oturuyor. Durun sizi güldüreyim biraz. Bir dahaki mektubumda onları size ayrıntısıyla anlatırım. Ev sahibemiz ufak tefek, pasaklı bir ihtiyar. Bütün gün terlikle ve sabahlıkla dolaşıp Teresa'ya bağırır durur. Ben mutfakta oturuyorum, -daha doğrusu mutfakta değil de mutfağın yanındaki odada- mutfağımızın temiz, aydınlık ve iyi döşenmiş olduğunu söylemeliyim. Odam küçük ve sakin bir köşe... Üç pencereli mutfağımız bir kenarından bir bölmeyle ayrılıp oda yapılmış. Odamın bir penceresi bile var, ferah ve rahat bir oda. Evet işte benim küçük köşem bu.

Sakın bir şeyler sakladığımı düşünerek ne de olsa mutfak deyip, odamı küçümsemeyin.

Mutfağın bir bölmeyle ayrılıp oda yapıldığı doğru ama bu önemli değil. Herkesten uzakta rahat rahat yaşıyorum. Kendime bir yatak, bir masa, bir konsol ve birkaç tane de sandalye buldum.

Duvara da bir ikon* astım. Kuşkusuz çok daha iyi evler bulunabilir ama önemli olan rahatlık.

Aslında

l Brambeus: "Baron Brambeus" makaleleri ve hikayeleriyle, küçük devlet memuru ve nisbeten daha az eğitim almış Rus okulları arasında ilah-laşmış olan O.l. Senkovsky'nin (1800-58) takma adıdır.

* Aziz resimleri.

bütün bunları kendi rahatlığım için yaptım, sakın başka bir amacım olduğunu sanmayın. Sizin pencereniz de tam karşıda, avlumuzun tam karşısında. Avlu da çok küçük olduğu için insan geçerken sizi görebiliyor. Bu benim gibi talihsiz bir adam için az şey mi? Üstelik ev ucuz da.

Buradaki en kötü oda, yemek dahil ayda otuz beş kâğıt rubleye1 mal oluyor. Buna gücüm yetmez! Ama benim odam sadece yedi ruble, bir de yemek için beş gümüş ruble veriyorum. Bu da toplam yirmi dört buçuk ediyor. Daha önce otuz ruble veriyordum ve pek çok şeyden mahrumdum. Düzenli bir şekilde çay bile içemiyordum. Ama şimdi hem çay hem de şeker alabilecek kadar param oluyor. Biliyorsunuz hayatım, bir çay bile içememek utanılacak şey.

Buradaki insanların hali vakti yerinde; bu yüzden de insan sıkıntı duyuyor doğrusu. Ele güne karşı durumu kurtarmak için çay içmek gerekiyor. Yoksa çaya düşkünlüğümden falan değil.

İnsanın nakit paraya da ihtiyacı oluyor, çizme, üst baş almak gerek. Zaten geriye de pek bir şey kalmıyor. Aldığım maaş belli. Gerçi ben bundan yakınmıyorum, halimden memnunum. Bana yetiyor. Birkaç yıldır yetiyor. Ara sıra ikramiye falan da alıyorum.

Evet şimdilik hoşça kalın meleğim. Size birkaç saksı kına-çiçeği ile bir sardunya aldım. Çok fazla tutmadı. Muhabbet çiçeği sever misiniz? Onlardan da vardı. Yazıp haber verin. Evet mümkün olduğunca uzun yazın. Böyle bir odada oturduğum için sakın yanlış fikirlere kapılıp üzülmeyin. Yine söylüyorum, burayı tercih etme sebebim rahatlığı. Beni tek cezbeden şey rahatlık. Hem de kenara para koyabiliyorum hayatım, para biriktiriyorum. Biraz bir şeyler birikti.

Sakın bir sineğin bile vurup devirebileceği uysal biri olduğuma bakmayın. Ben az uyanık de-

ğilimdir hayatım. Azimli, kaygısız, herkese uyum gösterebilen bir karakterim var. Hoşça kalın küçük meleğim! İki sayfa mek-

Otuz beş kâğıt nı£/e: Kâğıt para 1769'da Rusya'ya girmiştir. 1830'larda bir kâğıt ruble yirmi yedi gümüş

köpeğe eşitti.

tup yazmışım, çoktan işe gitmiş olmam **lazımdı.** Parmaklarınızdan öperim canım.

Aciz kulunuz, sadık dostunuz

!

Makar Devushkin1

NOT: Tek bir şey istiyorum, lütfen bana uzun uzun yazın meleğim. Size şeker gönderiyorum.

Doyasıya yiyin ve Tanrı aşkına beni merak etmeyin, kötü düşünmeyin. Hoşça kalın canım.

Sayın Makar Alekseyevich,

Sonunda beni kavga etmek zorunda bırakacaksınız. Makar Alekseyevich, yemin ederim hediyeleriniz için

çok üzülüyorum. Size nelere mal oluyordur. Bunları alabilmek için ne kadar gerekli ihtiyaçlarınızdan fedakârlık ettiğinizi biliyorum. Size kaç kez hiçbir şeye ihtiyacım olmadığını söyledim. Bugüne kadar bana yağdırdığınız şeyleri ödeyecek durumda değilim. Hele şu çiçeklere ne gerek var? Kınaçiçeği tamam da, sardunya ne oluyor? Boş bulunup ağzımdan bir laf kaçırdım siz de hemen koşup almışsınız! Eminim çok pahalıdır. Çiçekleri de çok güzel doğrusu! Küçücük kırmızı haç gibi. Böyle güzel sardunyaları nereden buldunuz? Onları pencerenin önüne koydum, oradan daha güzel görünürler. Yere tahta bir sıra koyup geri kalan çiçekleri onun üzerine dizeceğim, hele bir param olsun da! Fedora da çok seviyor. Odamız cennet gibi temiz ve aydınlık! Peki şekerler neden? Yemin ederim sizde bir gariplik olduğunu mektubunuz-1 *Devushkin:* Bu isim Rusça "devushka" (kız) kelimesinden alınmıştır.

10

dan anlamıştım zaten: Doğa, bahar, tatlı kokular, kuş cıvıltıları. "Nedir bu? Şiir değil mi?" diye düşündüm. Evet Makar Alekse-yevich mektubunuzda bir şiir eksikti. Tatlı duygular, gül renkli rüyalar, her şey var! Perdeye gelince ben hiçbir zaman ona bir anlam yüklemedim. Herhalde çiçeklerin yerini değiştirirken takılmış olmalı yoksa ben bilerek bir şey yapmadım!

Ah Makar Alekseyevich! Beni kandırmak için ne söylerseniz söyleyin, ne kadar hesap verirseniz verin; kandıramazsınız, benden hiçbir şey saklayamazsınız. Benim uğruma bazı

gereksinimlerinizden mahrum kaldığınızı biliyorum. Yoksa böyle bir odaya ne diye taşınacaktınız? Diğer insanlardan rahatsız oluyorsunuz, sizi sıkıyorlar. Oysaki siz yalnızlığı

seversiniz. Burada da etrafınızda kim bilir neler var! Maaşınıza göre bundan çok daha iyi bir yerde oturabilirdiniz. Fedora eski yaşantınızın çok daha iyi olduğunu söylüyor. Gerçekten bütün hayatınızı böyle yalnız, zorluklar ve keder içinde, dostça tek kelime duymadan, yabancılardan odalar kiralayarak mı geçirdiniz? Ah benim dostum, sizin için nasıl üzülüyorum! En azından kendinize iyi bakın bari Makar Alekseyevich! Gözlerinizin zayıfladığını söylüyorsunuz, o halde mum ışığında yazı yazmayın. Ne gerek var! Eminim amirleriniz kendinizi işinize nasıl adadığınızı biliyor-lardır.

Bir kez daha yalvarıyorum, lütfen benim için bu kadar para harcamayın. Biliyorum beni seviyorsunuz ama paranız yok. .

Ben de bugün çok neşeli uyandım. Öyle mutluydum ki. Fe-dora yıllardır çalışıp duruyordu.

Bana da bir iş bulmayı başardı. Çok mutluydum. *Çıkıp ipek aldım* ve çalışmaya başladım.

Bütün sabah boyunca içim hava kadar aydınlıktı, çok keyifliydim! Ama şu anda düşüncelerim yine kararda ve kasvetlendi. Kalbim buruldu.

Bana ne olacak? Kaderimde neler var? Tam bir belirsizlik içinde olmak en kötü şey.

Geleceğim yok, bana neler olacağını

11

tahmin bile edemiyorum. Geçmişe bakmaya da korkuyorum. Orada daha çok mutsuzluk var.

Bunları hatırlamak bile kalbimi parçalamaya yetiyor.

Karanlık çöküyor. Çalışmam gerek. Size yazmak istediğim çok şey var ama zamanım yok.

İşimi yetiştirmem gerekiyor. Acele etmeliyim. Mektuplar hayatın sıkıcılığını azaltıyor. Peki neden bize hiç gelmiyorsunuz? Neden Makar Alekseyevich? Çok zor bir şey değil ya. Ara sıra boş zaman bulabilirsiniz. Lütfen bir uğrayın. Teresa'yı gördüm geçenlerde. Hasta gibi görünüyordu. Acıyıp yirmi köpek verdim. Ah neredeyse unutuyordum, bana günlük yaşantınızla ilgili ayrıntılı mektup yazın. Etrafınızdaki insanlar nasıl? Onlarla iyi geçiniyor musunuz? Bunları

bilmek istiyorum. Hemen yazmaya başlayın. Bugün perdeyi özellikle açacağım. Biraz erken yatın. Dün gece mumunuzun gece yarısına kadar yandığını gördüm. Şimdilik hoşça kalın.

Bugün can sıkıntısı ve hüzünden başka bir şey hissetmiyorum. Böyle bir gün işte. Hoşça kalın.

Varvara Dobroselova1

8 Nisan

Varvara Alekseyevna hanımefendi,

Evet sevgilim, evet hayatım. Demek benim berbat kaderimde bu da varmış! Benim gibi bir ihtiyarla eğleniyorsunuz Varvara Alekseyevna! Ama bu benim hatam. Suç

bende .

İnsan ihtiyarla

yınca, başında bir tutam saçla neden aşk maceralarına girişir acaba?..

Şunu da söylemeliyim ki insanoğlu gariptir,

çok gariptir.

Bazen bir

şey söyleyiverir sonra da ondan etkilenir. Ne olur pe ki? Bundan ne sonuç

çıkar? Hiçbir sonuç

çıkmaz. Saçmalık o

l *Dobroselova:* "Köy" anlamına gelen bir kelime.

12

Varvara Alekseyevna hanımefendi,

Evet sevgilim, evet hayatım. Demek benim berbat kaderimde bu da varmış! Benim gibi bir ihtiyarla eğleniyorsunuz Varvara Alekseyevna! Ama bu benim hatam. Suç

bende .

İnsan ihtiyarla

yınca, başında bir tutam saçla neden aşk maceralarına girişir acaba?..

Şunu da söylemeliyim ki insanoğlu gariptir,

çok gariptir.

Bazen bir

şey söyleyiverir sonra da ondan etkilenir. Ne olur pe ki? Bundan ne sonuç

çıkar? Hiçbir sonuç

çıkmaz. Saçmalık o

l *Dobroselova:* "Köy" anlamına gelen bir kelime.

kadar. Tanrı bizi bundan korusun. Kızgın değilim hayatım ama bunları hatırlamak, size böyle aptalca, acayip şeyler yazdığımı düşünmek çok canımı sıkıyor. Bugün cakalı bir züppe gibi işe gittim. Kalbim apaydınlıktı. Hiç sebepsiz neşeliydim. Gayretle kâğıtlarımın başına oturdum.

Sonuç ne oldu peki? Bir süre sonra etrafıma baktığımda her şey eskisi gibiydi, gri ve pis. Aynı

mürekkep lekeleri, aynı masalar ve kâğıtlar, ben de aynıydım. Hep aynı kalmıştım. Peki Pegasus'un üzerinde uçmamın anlamı neydi o zaman? Nedeni neydi? Güneş ışığı, mavi gökyüzü neydi? Pencerelerimizin altından kim bilir ne kokular gelirken, güzel kokulardan söz etmek neyin nesiydi? Bütün bunlar benim aptal hayal gücümün bir ürünüydü. Bazen insan duygularına kapılıp saçma şeyler yazabiliyor. Bunun nedeni de kalbin aşırı taşkınlığından başka bir şey değil. Eve dönerken sanki yürümedim de sürüklendim. Hiçbir sebep yokken başım ağrıyordu. Her şey peşi peşine geliyordu. Soğuk da almıştım. Bahardan dolayı öylesine keyiflenmiştim ki, aptal gibi incecik bir ceketle dışarı çıkmışım. Duygularım konusunda da yanılıyorsunuz hayatım! İçimi dökmemi yanlış yorumluyorsunuz. Benim duyduğum babacan bir sevgiydi Varvara Alekseyevna, saf babacan bir sevgi. Sizin açması öksüzlüğünüz beni size babalık yapmaya zorladı. Bunu bütün içtenliğimle, kalpten söylüyorum. Siz ne söylerseniz söyleyin, uzaktan da olsa akrabanızım ve en yakın koruyucunuzum. Korunma ve güven aradığınız her yerde, ihanet ve aşağılama buldunuz.

Şiire gelince canım, size şu kadarını söyleyeyim ki benim yaşımda bir adamın öyle şiirle falan uğraşması pek yakışık almaz. Şiir saçma bir şey zaten! Günümüzde okullarda şiirle uğraşan çocuklar dayak yiyor... Bu iş böyledir aşkım!

Varvara Alekseyevna, neden bana rahatlığımdan ve huzurumdan söz ediyorsunuz? Ben dırdırcı

bir adam değilim ki, herhangi bir isteğim de yok. Şu ankinden daha iyi yaşamadım ki hiç.

13

Bu yaşımda niye şikâyetleneyim? Karnım tok, sırtım pek. Ne diye hayallere kapılayım? Kont değilim ya! Babam doğuştan soylu değil ki. Benimkinden daha düşük bir gelirle bütün ailesini geçindirmek

zorundaydı. Hanım evladı değilim! Doğruyu söylemek gerekirse, benim eski dairem gerçekten çok daha iyiydi, daha genişti. Kuşkusuz şu anki odamdan da bir şikâyetim yok, hatta birçok açıdan daha eğlenceli, bir sürü farklılıkları var. Buna diyeceğim yok ama yine de eski yerimi özlüyorum. Biz eski -daha doğrusu- yaşlı insanlar eski şeylere sanki bizden bir par-çaymış

gibi alışıveririz. Oda küçücük, duvarlar... neyse canım, söylenecek ne var? Duvarlar duvar gibiydi işte. Bunlar önemli değil ama böyle geçmişi hatırlamak beni hüzünlendiriyor... Garip ama hatıralar hoş bile olsa yine de hüzünleniyorum. Benim anılarımda bazen beni üzen kötü şeyler bile kötülüklerinden arınır ve göz alıcı bir ışık halinde hafızama yayılır. Eski ev sahibimle sakin bir hayat yaşardık Varenka. Öldü gitti kadıncağız. Şimdi onu hüzünle anıyorum. İyi bir insandı, oda için benden çok kira istemezdi. Ömrünüzde görebileceğiniz en uzun şişlerle dökümtülerden yatak örtüsü örerdi hep. Başka bir şey yapmazdı. Işık ve yakıt giderlerini paylaşırdık. Bu yüzden de aynı masada çalışırdık. Masha diye küçük bir torunu vardı. Onun küçüklüğünü bilirdim ama şimdi on üçünde olmalı. Çok yaramaz, sürekli gülen, bizi de güldüren küçük bir kızdı. Üçümüz beraber otururduk. Uzun kış akşamlarında yuvarlak masanın etrafına oturur, çayımızı içer, sonra da işlerimizi yapardık. Masha'yı oyalamak, yaramazlık yapmasını engellemek için yaşlı kadın masal anlatırdı. Hem de ne masallar! Sadece çocuklar değil yetişkinler bile zevkle dinleyebilirdi.

Tanrım! Hatırlıyorum da pipomu yakıp öylesine keyifle dinlerdim ki, ne yaptığımı unuturdum.

Bizim küçük yaramaz da elini gül yanağına dayar, küçücük ağzını açıp hayallere dalar, eğer masal korkunçsa yaşlı kadına iyice sokulurdu. Onu izlemek bizi çok eğlendirirdi. Ne mumun **14**

bittiğini, ne fırtınanın gelip giden uğultusunu ne de tipiyi fark edebilirdik. İyi bir yaşantımız vardı Varenka. Yirmi yıl bu şekilde yaşadık. Neyse çok boşboğazlık ettim! Böyle olaylar pek ilginizi çekmez herhalde. Bunları hatırlamak benim için de pek eğlenceli değil zaten, hem de hava kararırken.

Teresa bir şeylerle uğraşıyor, benim de hem başım hem de sırtım ağrıyor. Kafamda garip garip düşünceler var, sanki onlar da ağrı yapıyor gibi. Bugün çok üzgünüm Varenka! Siz de neler yazmışsınız öyle? Size nasıl geleyim! Benim küçük güvercinim, insanlar ne der? Yani avluyu geçmek zorunda kalacağım, evdeki insanlar beni görüp soru sormaya başlarlar. Laf olur, dedikodu yayılır. Herkes başka anlamlar çıkarır. Hayır küçük meleğim, sizi yarın akşam kilisede görsem daha iyi olacak. Bu ikimiz için de daha akıllıca ve güvenli olur. Küçüğüm size böyle bir mektup yazdığım için lütfen beni ayıplamayın. Okuyunca çok anlamsız olduğunu gördüm. Ben yaşlı ve cahil bir adamım Varenka. Gençliğimde doğru dürüst okul falan yoktu. Şimdi de her şeyi yeni baştan öğrenmeye kalkışsam kafam almaz. Çok iyi ifade yeteneğim olmadığını

biliyorum. Biraz komik şeyler yazmaya kalkışsam bir yığın saçmalık yazdığımın farkındayım.

Bunu bana kimsenin söylemesine gerek yok. Bugün sizi pencerede gördüm, perdenizi kapatıyordunuz. Hoşça kalın, hoşça kalın! Tanrıya emanet olun!

Hoşça kalın Varvara Alekseyevna Candan dostunuz Makar Devushkin NOT: Hiç kimse hakkında taşlamalar yazamam hayatım. Boşu boşuna gevezelik edemeyecek kadar yaşlıyım. İnsanlar bana gülerler. Hani derler ya: "İnsan kazdığı kuyuya düşer."

15

9 Nisan

12 Nisan

Sayın Makar Alekseyevich,

Dostum ve velinimetim Makar Alekseyevich, bu tür keder ve üzüntülere kapılmaya utanmıyor musunuz? Alındınız mı yoksa bana? Zaman zaman düşüncesizce konuştuğum oluyor ama sözlerimi alay olarak değerlendireceğinizi hiç düşünmemiştim. Sizin yaşınız ve karakteriniz konusunda şaka yapacak kadar küstah olmadığımı bilirsiniz. Bunlar benim havailiğimden ve canımın çok sıkılmasından kaynaklandı. İnsan sıkıntıdan neler yapmaz ki? Mektuplarınızda şaka yapmak istediğinizi sanmıştım. Sizin bana darıldığınızı anlayınca çok üzüldüm. Hayır, iyi dostum ve velinimetim, eğer benim duygusuz ve nankör olduğumu düşünüyorsanız çok yanılıyorsunuz. Benim için yaptıklarınızı, kötü insanların şerrinden ve nefretinden nasıl koruduğunuzu takdir ediyorum. Ömrüm boyunca duacınız olacağım. Tanrı dualarımı kabul ederse çok mutlu olacaksınız.

Bugün kendimi pek iyi hissetmiyorum. Ateşim var, titriyorum. Fedora benim için çok endişeleniyor. Bize gelmemekle budalalık ediyorsunuz Makar Alekseyevich. Bu, diğer insanları neden ilgilendirsin? Biz arkadaşız, hepsi bu... Hoşça kalın Makar Alekseyevich. Başka yazacak bir şey kalmadı, aslında yazamıyorum. Hiç iyi değilim. Size bir kez daha yalvarıyorum, lütfen bana kızmayın.

Daima size saygı duyan, Varvara Dobroselova

16

Sayın Varvara Alekseyevna hanımefendi,

Ah benim canım, neyiniz var? Her seferinde beni hep böyle korkutuyorsunuz. Her mektubumda kendinize bakmanızı, sıkı sıkı giyinmenizi, soğukta dışarı çıkmamanızı, her şeye dikkat göstermenizi söylüyorum ama küçük meleğim siz beni dinlemiyorsunuz! Ah güvercinim, tıpkı bir çocuk gibisiniz. Bir saman çöpü kadar narinsiniz! Hafif bir esintide bile soğuk alıyorsunuz. Bu yüzden de kendinize dikkat edip iyi bakmalı, risklerden kaçınıp sizi sevenleri üzmemelisiniz.

Benim günlük yaşantım konusunda ayrıntılı bilgi edinmek istediğinizi yazmışsınız hayatım.

Sizin bu isteğinizi seve seve yerine getiririm. En başından başlarsam daha düzenli olur.

Binamızın giriş kısmı gayet temiz bir yer. Maun ve pirinç olan merdivenimiz de temiz, geniş ve aydınlık. Ama arka merdiven berbat! Kıvrım kıvrım olduğu yetmezmiş gibi hep ıslak ve pis durumdadır. Basamaklar kırık, duvarlar yağdan görünmüyor, dokunmaya kalkışacak olsanız eliniz yapışır. Sahanlıklar dolaplar, kırık sandalyeler ve sandıklarla dolu. Camlar kırık, her yer pislik içinde, çöp kovalarından yumurta kabuklan, balık pislikleri taşıp dökülmüş... her yer kokuyor... kısacası iğrençlik!

Odaları anlatmıştım. Rahat olduklarına hiç kuşku yok; bu doğru ama nedense hep havasız.

Daha doğrusu havasızlıktan öte çürük ve ekşi bir koku oluyor. İlk önce insana pek hoş gelmiyor ama bir iki dakika içinde alışılıyor, bu koku insanın her tarafına siniyor. Evimizin kuşları bu havaya dayanamıyorlar. Denizcimiz beşinci kuşu aldı ama sonuç değişmedi. Kısaca bizim ha-vamızda yaşayamıyorlar. Mutfağımız çok geniş, ferah ve aydınlık. Gerçi sabahları herkes balık ya da et pişirirken biraz du-17

man oluyor, oraya buraya su damlıyor ama akşamlan cennet gibi. Mutfaktaki ipte mutlaka eski püskü iç çamaşırları asılıdır. Odam hemen bitişikte olduğu için koku beni biraz rahatsız ediyor ama artık aldırmıyorum, alıştım.

Bizim evde gürültü sabahın erken saatlerinde başlıyor. İnsanlar kalkıp dolaşıyorlar, kapılar çarpılıyor. İşe gitmek ya da evin işleriyle uğraşmak için kalkanların kıpırtıları hiç eksik olmuyor. Herkes hemen sabah çayını hazırlıyor. Semaverlerimizin çoğu ev sahibesine aittir, yeterli sayıda olmadığı için sırayla kullanıyoruz. Sırası gelmeden kullanmaya kalkanın vay haline! Bir kere öyle yapmıştım da... neyse şimdi bundan söz etmenin bir anlamı yok. Buradaki herkesle hemen tanışmıştım. Denizci tanıştığım ilk kişiydi, çok içten biriydi. Bana her şeyini anlattı.

Tula'da bir vergi memuruyla1 evli olan kız kardeşinden, anne babasından, Kronstadt kentinden söz etti. Beni kanatları altına almaya söz verdi ve hemen çaya davet etti. Onu herkesin oturup kumar oynadığı bir odada buldum. Orada bana çay ikram etti, sonra onlarla kâğıt oynamam için ısrar ettiler. Artık dalga mı geçtiler, yoksa ciddi miydiler bilmem ama bütün gece boyu kumar oynadılar. Ben oradan ayrıldığımda hâlâ devam ediyorlardı. Tebeşir, kumar kâğıtları ve insanın gözünü yakan bir duman... Ben oynamak istemediğimi söyleyince onlar bilmişlik yaptığımı

düşündüler. Ondan sonra da kimse benimle konuşmadı, tabii ben buna çok memnun oldum doğrusu. Bir daha da yanlarına uğramadım. Bütün -yaptıkları kumar oynamak, sadece kumar!

Edebiyatla ilgilenen o memur da akşamları toplantılar düzenliyor. Bu toplantılara katılanlar genelde sade, mütevazı ve ince insanlar.

Bu arada ev sahibemizden de söz edeyim. Sevimsiz, yaşlı bir cadı o.. Teresa'yı gördünüz.

Nasıl buldunuz? Tüyleri yolunmuş,

l *Tula'da bir vergi* memura: Büyük olasılıkla Puşkin'in *"Onegin'in Seya hatinden Parçalar"* adlı eserinden alınmış.

sıska bir tavuk gibi değil mi? Koskoca binada iki görevlimiz var: Teresa1 ve ev sahibemizin uşağı

Faldoni1. Bilmem belki adı bu değildir ama herkes ona öyle sesleniyor. Kırmızı saçlı bir Finli.

Eciş bücüş, yassı burunlu, kaba ve tiksindirici bir adam. Sürekli olarak Teresa'yla itişip durur, bir dövüşmedikleri kalır. Buradaki hayatım pek öyle iç açıcı değil tabii... Ah keşke bir kez olsun herkes aynı anda yatıp uyuşa ama böyle bir şey hiç olmuyor. Hep bir yerlerde geç saatlere kadar oturup kumar oynayan insanlar var. Hatta size anlatmaya utanacağım şeyler bile oluyor. Burada her türlü şeye alışmama rağmen yine de bazen ailelerin böyle Sodom* gibi bir yerde nasıl yaşayabildiklerine de şaşmıyor değilim.

Yine bizim ev sahibinden kiraladıkları bir odada hep beraber oturan bir aile var. Ama onların odası bizim tarafta değil, karşı tarafımızda bir köşecikte.

Sessiz sedasız, zavallı insanlar! Kimse onların çıtını duymaz. Bir paravanla böldükleri bir odada yaşamaya çalışıyorlar. Adamcağız yedi yıl önce işlediği bir suçtan dolayı işten atılmış eski bir memur. Adı Gors-hkov. Ufak tefek, ak saçlı bir adam. Üzerindekiler öyle pis ve yıpranmış ki insanın bakarken bile yüreği sızlıyor. Benden de beter bir haldeler! Hasta görünüşlü, acınacak bir adam. Bazen ona koridorda rastlıyorum, kim bilir hangi hastalıktan elleri, dizleri, başı titriyor.

Herkesten utanıyor, herkesten korkuyor, etrafta gizlice gezinip duruyor. Ben de çekingen bir insanımdır ama o benden de çekingen! Bir karısı ve üç çocuğu var. Büyük oğlu da tıpkı babası

gibi hastalıklı. Zamanında güzel olduğu şimdi bile belli olan karısı da eski püskü paçavralarla dolaşıyor. Ev sahibesine borçlandıklarını duydum, kadın onlara pek iyi davranmıyormuş. Ayrıca Gorshkov'un da başı beladaymış, zaten işini de bu yüzden kaybetmiş... Mahkemeye mi verilmiş,

1 *Teresa ve Faldoni:* Fransız yazar N.G. Leonard'ın (1744-93) aynı adlı duygusal romanındaki mutsuz âşıkların isimleri. Roman 1804'te Rus-çaya çevrilmiş ve ünlenmişti.

* Tevrat'ta sözü geçen, kötülüğü ile ünlü bir şehir

>

hakkında soruşturma mı açılmış bilmem. Kesin olan bir şey varsa o da zavallı oldukları, hem de ne zavallı! Sanki içerde hiç kimse yaşamıyormuş gibi odalarından çıt çıkmaz. Çocuklarının sesini bile duymazsınız, etrafta koşuşturup oynadıklarını görmezsiniz. Ne kötü bir şey! Bir keresinde bir akşam odalarının önünden geçiyordum, nasıl olduysa ev de pek gürültülü değildi, işte o zaman içerden hıçkırık sesi geldiğini duydum, fısıldaş-malar ve sonra yine hıçkırıklar geldi. Birisi ağlıyordu. Durum öyle acıklıydı ki içim parçalandı. Bütün gece bu zavallılar aklımdan çıkmadı, gözümü uyku tutmadı.

Evet benim değerli dostum Varenka, şimdilik hoşça kalın. Bütün yeteneğimi kullanarak size onları anlattım. Bütün gün sizi düşündüm. Kalbim sızladı. Sıcacık bir mantonuz olmadığını

biliyorum. Rüzgârı ve karla karışık yağmuruyla şu Petersburg bahan insanı öldürür Varenka!

Tanrı bizi böyle havadan korusun! Yazı tarzım için kusura bakmayın ne olur! Elimden ancak bu kadarı geliyor. Sizi neşelendirebilmek için aklımdan geçen her şeyi yazıyorum. Keşke biraz okumuş olsaydım, her şey bambaşka olurdu. Ama ben hiçbir şey bilmiyorum, ancak bu kadar işte.

Sadık ve daimi dostunuz, Makar Devushkin

rete gelmek istiyormuş. Sizin akrabam falan olmadığınızı, kendisinin bana daha yakın olduğunu söylüyormuş. Sizin aile işlerimize karışmaya hakkınız yokmuş. Sizin bağışlarınız ve maaşınızla yaşamaktan utanmam gerekirmiş. Annemi ve beni açlıktan kurtarmış, bize bakıp, beslemiş, iki buçuk yıl kendi cebinden masraf etmiş, ona olan borçlarımızı da silmiş ama ben bütün bunları

unutmuşum. Annem için de tek iyi kelime etmiyor! Ah zavallı anneciğim, bana yaptıklarını bir bilseydi!

Ama Tanrı her şeyi görüyor!.. Ayrıca ayağıma gelen şansı kullanmayı bilemediğimi söylüyormuş. Bana doğru yolu göstermiş, artık olanlardan o sorumlu değilmiş. Ben onurumu korumayı bilememişim ya da korumak istememişim. Peki kimin suçu? Zaten Bay Bykov da haklıymış, hiç böyle bir kızla evlenebilir miymiş, yani böyle... ah Tanrım bunları yazmak nasıl da zor! Böyle iftiraları duymak çok acı Makar Alekseyevich! Bana ne olduğunu bilmiyorum.

Titriyorum, hıçkıra hıçkıra ağlıyorum. Size şu mektubu yazmam iki saat sürdü. Ben en azından bana karşı suçlu olduğunu kabul edeceğini düşünüyordum. Oysa bakın o nasıl davranıyor! Tanrı

aşkına siz benim için üzülmeyin sevgili dostum! Fedora her şeyi abartıyor. Hasta falan değilim.

Dün annemin mezarını görmeye Volkovo'ya gittiğimde biraz üşütmüşüm. Neden benimle gelmediniz. Gelmenizi ne kadar da istemiştim! Ah benim zavallı anneciğim, keşke mezarından kalkıp bana yapılanları görseydi, bilseydi...

V.D.

25 Nisan

?; Sayın Makar Alekseyevich.

r Bugün kuzenim Sasha'ya rastladım. Çok korkunçtu!

Öylesine çökmüş ki zavallı kadın! Anna Fyodorovna beni sorup duruyormuş. Hayatımı

mahvetmekten vazgeçeceğini hiç sanmıyorum. Beni bağışlamak, olanları unutmak ve beni ziya-20

20 Mayıs

Sevgili Varenka,

Size biraz üzüm gönderiyorum canım. İyileşme devresinde olanlara çok iyi geldiğini söylüyorlar. Doktorlar hararetin bastı-

rılması için birebir diyorlar. Geçen gün güllerden söz ediyordunuz, size biraz gül gönderiyorum.

İştahınız nasıl? En önemlisi bu. Çok şükür ki hepsi bitti, talihsizliğimiz artık sona eriyor. Tanrıya şükredelim!

Kitaplara gelince, şu ana kadar doğru dürüst bir şey bulamadım. Dili iyi olan, güzel bir kitap varmış. Daha ben okumadım ama herkes övüp duruyor. Bir tane ısmarladım, göndereceklerine söz verdiler. Okur musunuz acaba? Bence siz bu konuda kolay kolay memnun olmuyorsunuz, sizin zevkinize hitap edebilmek biraz güç, bunu gayet iyi biliyorum güvercinim. Siz şiiri, aşk macerasını, aşk acısını seversiniz. Pekâlâ size şiir de bulurum. Bende şiirlerin yazılı olduğu bir defter var.

Beni sorarsanız iyiyim. Merak edilecek bir şeyim yok. Fe-dora'nın size söyledikleri çok saçma, söyleyin ona hakkımda bu kadar dedikodu yapmasın!.. Yeni üniformamı falan satmadım.

Dünyada hiçbir kuvvet bana böyle bir şey yaptıramaz. Çok yakında kırk ruble ikramiye alacakmışım, ne diye üniformamı satayım ki? Siz kendinizi üzmeyin meleğim. Şu Fedora'ya pek güvenilmez, çok kuşkucu birisi. Her şey düzelecek güvercinim! Yeter ki siz iyileşin, duyuyor musunuz, iyileşmeniz gerek. Yaşlı bir adamı daha fazla üzmemelisiniz.

Size zayıfladığımı kim söyledi? İftira, hepsi iftira! Çok sağlıklıyım ve öyle kilo aldım ki vicdan azabı duyuyorum. Gırtlağıma kadar tokum her zaman. Tek istediğim sizin iyileşmeniz.

Hoşça kalın meleğim. Parmaklarınızı öperim.

Sonsuza dek dostunuz,

Makar Devushkin

NOT: Ah hayatım neden yine böyle yazdınız?.. Benimle oyun oynamayın artık! Size nasıl sık sık gelebilirim meleğim, nasıl? Size soruyorum. Belki hava kararınca olabilir ama yılın 22

bu mevsiminde artık hava da zifiri karanlık olmuyor ki1. Biliyorsunuz canım, hasta olduğunuz ve bilinçsizce yattığınız zaman hiç başınızdan ayrılmamıştım. Bütün bunları nasıl başardığımı

bilemiyorum. Burada az dedikodu çıkmamıştı. Teresa'ya güvenirim, dilini tutmasını biliyor. Ama öyleyken bile başkalarının kulağına bir şey gitse neler olur, neler konuşulur bir düşünün! Bu yüzden güçlü olmalısınız hayatım. Tekrar iyileşene kadar sabredin. Sonra dışarılarda bir yerde görüşürüz.

l Haziran

Sevgili Makar Alekseyevich,

Benim yüzümden katlandıklarınızın ve bana olan sevginizin bir karşılığı olarak sizin için bir şeyler yapmak istedim. Sonunda uyuşukluğumu yenip tüm çekmecelerimi karıştırdım ve size gönderdiğim bu defteri buldum. Bu defteri hayatımın en güzel günlerinde yazmaya başlamıştım.

Nasıl yaşadığımı, annemi, Petrovsky'i, Anna Fyodorovna'nın evinde geçirdiğim günleri, başıma gelenleri merak ediyordunuz. Kim bilir neden hayatımın bazı anlarını not ettiğim bu defteri okumak için sabırsızlanıyordunuz. Gönderdiğim bu defterle sizi çok memnun edeceğime hiç

kuşkum yok. Ama ben bunları tekrar okurken çok hüzünlendim. Oraya en son satın yazdığımdan beri iki kat daha yaşlanmış gibiyim. Hepsi farklı zamanlarda yazılmış şeyler.

Hoşça kalın Makar Alekseyevich! Kendimi çok halsiz hissediyorum, son zamanlarda uykusuzluk da çekiyorum. Ne geçmek bilmez bir iyileşme dönemiymiş bu!

V.D.

l *Arlık hava da zifiri karanlık olmuyor:* Petersburg'da mayıs sonunda mevsim "beyaz geceler" mevsimidir.

«AV

1 Babam öldüğünde on dört yaşındaydım. Çocukluğum hayatımın en mutlu yıllarıydı. Ama buralarda değil, çok uzaklarda taşrada geçti. Babam T. kentinde Prens P.'ye ait koskoca bir malikânenin kâhyasıydı. Prens P.'nin köylerinden birinde sakin ve mutlu bir hayat sürüyorduk...

İşi gücü yaramazlık olan küçük bir çocuktum. Yaptığım tek şey çayırlarda, ormanda, meyve bahçelerinde koşmaktı. Kimse benimle ilgilenmezdi. Babam sürekli olarak çalışır, annem de ev işlerinden başını alamazdı. Kimse bana bir şeyler öğretmeye kalkışmazdı, ben de bundan memnundum. Sabahın erken saatlerinde kalkar doğru göle, ormana, saman yığınlarına ya da ot biçme makinesinin yanına koşardım. Güneşin kavurmasına hiç aldırmazdım. Köyden uzaklara giderdim, çalılar her yerimi çizer, elbiselerimi yırtardı, eve dönünce de azar işitirdim ama umurumda olmazdı. Sanırım bütün hayatım boyunca o köyden hiç ayrılmasam, hep orada yaşa-sam, çok daha mutlu olurdum. Sonunda daha çocukken doğduğum topraklardan ayrılmak zorunda kaldım. Petersburg'a taşındığımızda on iki yaşındaydım. Taşınma hazırlıklarımızı

üzüntüyle hatırlarım. Sevdiğim her şeye elveda derken nasıl da ağlamıştım. Babamın boynuna atılmış, biraz daha orada kalabilmek için yalvarmıştım. Babam beni azarlamış, annem de ağlayarak gitmek zorunda olduğumuzu, babamın işinin öyle gerektirdiğini söylemişti.

Yaşlı Prens P. ölmüştü. Mirasçıları babamı işten çıkarmışlardı. Babamın Petersburg'da özel girişimlere yatırılmış biraz parası vardı. Durumu düzeltebilmek için kendisinin de burada, Petersburg'da olmasının daha iyi olacağına karar vermişti. Ben bunları sonradan annemden öğrenmiştim. Biz bu tarafa, Petersburg tarafına1 yerleştik ve babamın ölümüne kadar l *Petersburg tarafı:* Neva Irmağı'nın Petersburg tarafı, Vyborg'un tam karşısı.

aynı yerde yaşadık. Yeni yaşamıma alışmak bana nasıl da güç gelmişti. Petersburg'a sonbaharda gelmiştik. Köyden ayrıldığımız gün hava aydınlık, sıcak ve güzeldi. Tarla işleri bitiyordu.

Kocaman tahıl yığınları harman yerinde birikiyor, kuşlar sürüler halinde tahıl yığınlarının tepelerinde dönüp duruyordu. Her şeyde bir neşe ve huzur vardı. Ama şehre vardığımızda bizi yağmur, nemli bir sonbahar yağmuru, pis bir hava, düşman bakışlı, asık ve öfkeli, yabancı

suratlar karşıladı. Bir şekilde yer-leşiverdik. Hatırlıyorum da hepimiz büyük bir heyecan içindey-dik. Herkes bir şeyle meşguldü. Babam her zaman olduğu gibi evde değildi, annemin de başını

kaşıyacak hali yoktu. Ben tamamen unutulmuştum. Yeni evimizdeki ilk gecemizin sabahında çok üzgün uyandım. Penceremiz sarı parmaklıklara bakıyordu. Sokakta her zaman çamur vardı. Çok az gelen geçen oluyordu. Hepsi de sıkı sıkı sarınırlardı. Soğuktan donuyor gibiydiler. Bizim evde de günler can sıkıntısı ve bunalım içinde geçiyordu. Pek akrabamız ve yakın dostumuz yoktu.

Babamın Anna Fyo-dorovna ile arası pek iyi değildi, ona borcu vardı. İş için gelen gidenimiz oluyordu, hep bir curcuna, bağırış çağırış, tartışma çıkıyordu. Her ziyaretten sonra babam sinirli ve huzursuz olurdu. Hatırlıyorum da saatlerce suratını asıp odayı arşınlar, kimseyle tek kelime konuşmazdı. Böyle zamanlarda annem de bir şey söylemeye cesaret edemezdi. Ben de elime bir kitap alıp fare kadar sessiz, bir köşeye oturup hareket bile etmezdim. Petersburg'a gelişimizden üç

ay kadar sonra yatılı kız okuluna gönderildim. Önceleri yabancılar arasında olmaktan çok rahatsız olmuştum! Her şey soğuk ve düşmanca gibiydi. Öğretmenler çok bağırıyorlar, kızlar da alay edip duruyorlardı. Ben de az yabani değildim. Çok sıkı bir disiplin vardı. Hep belirli saatlere göre hareket etmek, toplu halde yemek yemek ve sevimsiz öğretmenler beni önceleri fazlasıyla sıktı. Üstelik doğru dürüst uyuyamıyordum da. Uzun, soğuk ve sıkıcı geceler boyunca hep ağlıyor-25

dum. Akşamları kızlar derslerini çalışıp, ödevlerini yaparlarken ben Fransızca gramer kitaplarımı ve sözlüğümü alıp hiç kıpırdamadan oturur, evimizi, annemi, babamı, yaşlı

dadımı ve .hikâyelerini düşünürdüm... Nasıl da canım sıkılırdı! Evdeki en önemsiz şeyleri bile sevgiyle hatırlardım. Durmadan düşünürdüm. Evde olmak ne güzel olurdu diye hayallere dalardım. Bizimkilerle beraber küçük odamızda semaverin başında otururdum. Her şey bildik, sıcacık ve cana yakındı orada. Anneme nasıl da sıkı sıkı sarılacağımı düşünürdüm. Hiç

durmadan düşünürdüm. Gözyaşlarımı kalbime gömüp için için ağlar, Fransızca derslerimi de unuturdum. Ertesi günkü ödevlerimi yapmam imkânsızdı. Bütün gece boyunca rüyamda öğretmenleri, müdi-reyi ve kızları görür, uykumda derslerimi tekrar ederdim ama ertesi gün kafam bomboş olurdu. Bana dizlerimin üzerinde durma cezası ve bir tabak yemek verirlerdi.

Hep neşesiz ve mahzundum. Önceleri kızlar bana güler ve sataşırlardı. Ders çalışırken beni şaşırtırlar, yemek ya da çay kuyruğuna girdiğimiz zamanlar çimdiklerler, ortada hiç neden yokken beni öğretmenlere şikâyet ederlerdi. Ama cumartesi akşamları dadım beni almaya gelince nasıl da heyecanlanır, yaşlı kadına coşkulu bir sevinçle sarılırdım. Mantomu ve ayakkabılarımı giydirir, beni iyice sarıp sarmalar, yolda yürürken bana yetişmeye çalışırdı.

Yol boyunca hiç durmadan konuşur ona her şeyi anlatırdım. Neşe içinde eve gelir, sanki on yıldır ayrıymışız gibi herkese sarılırdım. Konuştukça konuşurdum. Kahkahalar atar, atlar zıplar, oradan oraya koşuştururdum. Babamla derslerim, öğretmenlerim, Fransızca, Lomond grameri1 hakkında konuşurduk. Hepimizin neşesine diyecek yoktu. O anları hatırladıkça şimdi bile mutlu oluyorum. Kendimi derslerime verip babamı memnun etmek için elimden geleni yapıyordum. Son kuruşuna kadar tüm

l *Lomond grameri:* Tam Fransız Grameri, Telaffuz Kuralları, Kompozisyon ve imla. Lomond hazırlamış, Letelier düzeltip tamamlamış. (Moskova 1831)

parasını benim için harcadığını biliyor ve sınıfı geçmek için, Tanrı biliyor ya, nasıl bir mücadele veriyordum. Her geçen gün daha sıkıntılı, daha huysuz ve sinirli oluyordu. Huylan değişmişti.

İşi pek iyi gitmiyordu, gırtlağa kadar borca batmıştı. Annem ağlayıp ya da bir şey söyleyip babamı sinirlendirmekten çekinirdi. Derken hastalanıp giderek zayıfladı ve kötü kötü öksürmeye başladı. Okuldan döndüğüm zaman artık asık suratlarla karşılaşıyordum. Annem gizli gizli ağlar, babam sinirden küplere binerdi. Sonra azarlamalar ve kınamalar başlardı. Babam onu biraz olsun sevindiremediğimi, teselli kaynağı olamadığımı, sahip olduğu her şeyi uğrumda harcadığı halde, hâlâ Fransızca konuşamadığımı söylerdi. Yani talihsizliklerin acısını benden ve annemden çıkarırdı. Zavallı anneme nasıl da eziyet ederdi. Onu gördükçe kalbim burkulurdu. Yanakları

çökmüş, gözleri çukura kaçmıştı. Yüzüne veremli insanların rengi gelmişti. Hep kabak benim başımda

patlıyordu. Önce çok önemsiz bir şeyle başlıyor, sonra -Tanrı biliyor- bir felakete dönüşüyordu. Ne olduğunu bile anlayamıyordum. Problem olmayan hiçbir şey yoktu.

Fransızca konuşamıyordum, aptalın biriydim, okulumuzun müdiresi de aptaldı, kayıtsız bir kadındı, düşüncesizdi, kendisi de hâlâ bir iş bulamamıştı, Lomond'un grameri beş para etmezdi, Zapolsky'ninki1 ondan çok daha iyiydi, bir hiç uğruna bana o kadar para akıtmışlardı. Duygusuz ve taş kalplinin biri olduğum belliydi. Zavallı ben bütün gücümle çalışıyor, kelimeleri ezberlemeye uğraşıyordum ama yine de bütün kabahat bendeydi. Bunlar beni sevmediği için değildi. O hem annemi hem de beni çok severdi. Ama ona bir şeyler olmuştu.

Endişeler, dertler, başarısızlıklar zavallı adamı çok derinden etkilemişti. Aksi ve güvensiz olmuştu. Sık sık ümitsizliğe düşüyordu. Sağlığı da bozulmaya başlamıştı. Bir gün soğuk alıp l *Zapolsky'nin:* Fransız Dilinin Elkitabı, Alfabe, Etimoloji, Sözdizimi ve Örnekler. 1817'de Moskova'da V.

Zapolsky tarafından basılmıştır.

27

hastalandı. Öylesine aniden öylesine uyarısız öldü ki birkaç gün bu felaketin sersemliğini yaşadık. Annem ciddi bir şaşkınlığa düştü, kafayı üşütecek diye endişeleniyordum. Babam ölür ölmez sanki yerden bitiveren bir sürü alacaklısı, her biri bir yandan üstümüze üşüştü. Neyimiz varsa onlara vermek zorunda kaldık. Babamın Petersburg'a taşındıktan altı ay sonra aldığı küçük evimizi bile sattık. Geri kalan borçlar nasıl halledildi bilmem ama biz başımızı sokacak bir evimiz, gidecek bir yerimiz ve yiyecek bir lokma ekmeğimiz bile olmadan ortada kaldık. Annem onulmaz bir hastalığın pençesine düşmüştü. Biz geçimimizi bile sağlayamadığımız için onun mahvoluşuna seyirci kalıyorduk. O zamanlar on dört yaşındaydım. İşte tam o bunalımlı dönemde Anna Fyodorovna çıkageldi. Bizim akrabamız olduğunu söyledi, biraz malı mülkü varmış.

Annem de uzaktan akraba olduğumuzu doğruluyordu. Babamın sağlığında hiç uğramazdı.

Gözünde yaşlarla gelmiş ve bizi ne kadar sevdiğini anlatmıştı. Kaybımız ve perişan halimiz için üzülüyor, acımızı paylaşıyordu. Ona göre bütün suç babamdaydı. Gelirine göre yaşamamış, yapabileceğinden büyük işlere kalkışmış, kendi gücüne fazla güvenmiş ama başaramamıştı.

Geçmişte kalan tatsızlıkları unutup birbirimizi daha iyi tanımamızı öneriyordu. Annem onun için kötü şeyler düşünmediğini söyleyince ağlamıştı. Sonra annemi kiliseye götürüp "o sevgili insan" -babama böyle diyordu- için bir ayin yaptırmıştı. Böyle yaparak annemle barışmış

oluyordu.

Uzayıp giden giriş ve uyarı cümlelerinden sonra Anna Fyodorovna durumumuzun perişanlığını, öksüzlüğümüzü, ümitsiz ve çaresizliğimizi bütün açıklığıyla resmetmiş, bizi kendi deyimiyle ona sığınmaya çağırmıştı. Annem ona teşekkür etti ama uzun süre karar veremedi.

Yapılacak bir şey yoktu, başka bir çare de kalmamıştı. Sonunda Anna Fyodorovna'ya teklifini memnuniyetle kabul ettiğimiz duyuruldu. Petersburg tarafından 28

Vassilovsky Adası'na taşındığımız sabahı daha dün gibi hatırlıyorum. Açık, kuru ve dondurucu bir

sonbahar sabahıydı. An-nem^ghyordu. Ben çok üzgündüm. Sanki içim parçalanıyordu.

Kalbimde tarifi imkânsız bir ağırlık vardı... Çok kötü bir andı...

Önceleri, annemle ben Anna Fyodorovna'nın evine alışana kadar kendimizi garip hissettik.

Anna Fyodorovna Altıncı Cad-de'de kendi evinde oturuyordu. Evde beş oda vardı. Üç tanesinde Anna Fyodorovna ve onun yetiştirdiği kuzenim Sasha oturuyordu. Sasha'nın annesi babası yoktu.

Geri kalan odaların birinde biz, bizim yanımızdakinde de Anna Fyodorovna'nın kiracısı

Pokrovsky adında fakir bir öğrenci barınıyordu. Anna Fyodorovna tahmin edilebileceğinden çok daha iyi bir yaşam sürüyordu. Ama bu paranın nereden geldiği ve kadının nasıl bir iş yaptığı

bilinmiyordu. Sürekli bir yerlere koşuşturuyor ve hep bir şeylerle uğraşıyordu. Günde birkaç kez arabayla ya da yürüyerek bir yerlere gidiyordu. Ama neler yaptığını, ne işlerle uğraştığını hiçbir zaman anlayamıyordum. Tanıdık çevresi çok geniş ve çeşitliydi. Misafirlerin biri gidip öbürü

geliyordu. Tanrı bilir ne çeşit insanlar iş için uğruyor ve sadece kısa bir süre kalıyorlardı. Kapı

çalınır çalınmaz annem beni odamıza götürürdü. Anna Fyodorovna annemin bu huyuna çok kızıyor, bizim gereğinden fazla kibirli olduğumuzu, üstelik kibirlenecek hiçbir şeyimiz olmadığını saatlerce tekrarlıyordu. O zamanlar bu kibir suçlamalarını anlayamıyordum. Annemin Anna Fyodorovna'nın evinde kalmamız konusunda neden bir türlü karar veremediğini ancak şimdi anlıyor ya da en azından tahmin ediyorum. Anna Fyodorovna şirret bir kadındı, bize sürekli işkence edip duru-

yordu. Neden bizi evine çağırdığı bugün bile benim için hâlâ sırdır. Başlangıçta bize karşı çok iyiydi ama sonraları çaresiz olduğumuzu ve gidecek yerimiz olmadığını anlayınca maskesi

.düştü. Sonraları bana karşı oldukça şefkatli davranmaya baş-.ladı. Bu şefkatinde dalkavukluk derecesine varan bir adilik vardı. Ama ilk başta ben de annem gibi her şeye dayanmak zorunda kalmıştım. Günün her saati tepemize dikilip velinimetimiz olduğunu hatırlatıyordu. Başkalarına bizi tanıştırırken, hayırseverlikten ve merhametten dolayı evine aldığı çaresiz bir dul ve öksüz zavallı kızı diyordu. Sofrada yediğimiz her lokmayı sayıyor ama yemeyecek olsak, o zaman da sunduğu yemeklere burun kıvırdığımızı, nankör olduğumuzu söyleyerek sorun çıkarıyordu.

Her fırsatta babamı çekiştiriyor, hep başkalarından üstün olmak istediğini ama karısıyla kızını ortada bıraktığını, eğer iyi yürekli, merhametli, dindar akrabaları olmasa, Tanrı bilir hangi sokakta açlıktan öleceğimizi söylüyordu. İnsan onu dinleyince kinden çok nefret duyuyordu.

Annem sürekli ağlıyor, sağlığı günden güne bozuluyordu. Gözle görülür bir şekilde eriyip gidiyordu. Buna rağmen ikimiz de eve aldığımız dikiş siparişlerini yetiştirmek için gece gündüz çalışıp duruyorduk. Bu da Anna Fyodorovna'yı memnun etmiyor, evinin moda mağazası

olmadığını söylüyordu. Ama giyinmek ve hiç beklenmedik masraflar için kenara para koymak zorundaydık. Elimizde birkaç kuruşumuz olmalıydı ki, zamanı gelince başka bir yere taşına-bilelim. Taşınırız diye para biriktiriyorduk. Ama çalıştıkça annem kalan sağlığını da yitirdi.

Gün geçtikçe daha da zayıfladı. Hastalığı onu göz göre göre eritiyor, adım adım mezara sürüklüyordu. Bütün bunları görüyor, hissediyor ve kahroluyordum. Her şey gözümün önünde oluyordu! Günler günleri izliyordu, her biri ötekinin aynıydı. Sanki kentte yaşamıyormuşuz gibi sakin bir hayat sürüyorduk. Anna Fyodorovna gücünden emin **30**

olunca, o da gitgide sakinleşti. Zaten kimse ona karşı çıkmaya cesaret edemezdi. Bizim odamız onun kapladığı alandan bir koridorla ayrılıyordu. Hemen yanımızda da daha önce sözünü ettiğim Pokrovsky oturuyordu. Sasha'ya Fransızca, Almanca, tarih, coğrafya, Anna Fyodorovna'nın deyimiyle "bütün bilimleri" öğretiyordu. Bunun karşılığında da ona yatacak yer ve yemek veriliyordu. Sasha afacan ve çok hareketli olmasına rağmen çok akıllı bir kızdı. O zamanlar on üçündeydi. Anna Fyodorovna anneme, benim de Pokrovsky'den ders almamın hiç de fena olmayacağını söylemişti. Annem bunu hemen kabullendi ve bir yıl boyunca Sasha'yla beraber Pokrovsky'den ders aldık.

Pokrovsky çok fakir bir gençti. Sağlığı sürekli bir iş yapmasına izin vermiyordu. Ona

"öğrenci" dememiz alışkanlıktan başka bir şey değildi. Ağırbaşlı, sakin, huzurlu bir yaşam sürüyordu, sesini hiç duymazdık. Görünüşü, selam verişi, yürüyüşü çok acayipti. Öyle garip konuşuyordu ki önceleri ona bakınca gülesim geliyordu. Ders çalıştığımız zamanlar Sasha onunla dalga geçerdi. Asabi bir yaradılışı vardı, sürekli sinirlenir, en önemsiz şeylere bile kızar, bağırır, bizden şikâyet eder ve bazen de daha ders bitmeden öfkeyle odasına giderdi. Kendi kendine kaldığında kafasını kitaplarından kaldırmazdı. Bir sürü kitabı vardı, hepsi de nadir bulunan, pahalı şeylerdi. Başka birkaç yerde daha ders veriyor karşılığında para alıyordu. Bu paraları da hep kitaba harcardı. Zamanla onu daha iyi, daha yakından tanıdım. Benim tanıdığım insanların en iyisi, en değerlisiy-di. Annem ona derin bir saygı duyardı. Sonunda benim de en iyi arkadaşım oldu, annemden sonra tabii.

Önceleri ben de Sasha kadar yaramazdım. Pokrovsky'yi rahatsız edip sabrını taşırmak için saatlerce düşünüp bir yol arardık. Sinirleri bozulunca gerçekten çok komik oluyordu. Bu bizim için büyük bir eğlence kaynağıydı -bunu hatırladıkça utanıyorum-. Bir keresinde bir şey için onu kızdırmıştık, neredeyse

31

ağlıyordu. "Hain çocuklar!" diye fısıldadığını duymuştuk. Birden rahatsız olmuş, utanmış ve çok üzülmüştüm. Saçıma kadar kızardığımı, üzülmemesi, bizim aptalca yaramazlıklarımıza da-nlmaması için gözümde yaşlarla yalvardığımı hatırlıyorum. Ama kitabı kapattığı gibi dersi yarıda kesip odasına gitmişti. Bütün gün vicdan azabı çektim. Bizim çocukça davranışlarımızla onu ağlamaklı hale getirdiğimiz düşüncesi beni deli ediyordu. Onu ağlatmaktan başka bir amacımız olmadığını, bunu da başardığımızı düşünüyordum. Zavallı, talihsize kötü kaderini hatırlatmıştık. Sıkıntı, üzüntü ve vicdan azabından bütün gece uyuyamadım. Halbuki vicdan azabının ruhu rahatlattığını söylerler. Nasıl oldu bilmem ama gururum mutsuzluğuma karıştı.

Beni bir çocuk olarak görmesini istemiyordum. O zamanlar on beşimdeydim.

O günden sonra kafamı zorlayıp Pokrovsky'nin hakkımdaki düşüncelerini değiştirmek için binlerce yol düşündüm. Ama ürkek ve utangaçtım. Şimdi bile herhangi bir konuda kararlı

davranamam ve hemen hayallere kapılırım; hem de Tanrı biliyor ya ne hayaller! Ama Sasha'yla yaramazlıktan vazgeçtim. Pok-rovsky artık bize sinirlenmiyordu ama bu vicdan azabımı rahatlatmak için yeterli değildi.

Bugüne dek kaderimde tanışmamız yazılı olan insanların en garibi, en görülmemişi ve en acınacak halde olanı hakkında bir şeyler söyleyeceğim şimdi. Onun hakkında şu anda konuşmamın sebebi, o ana kadar pek dikkatimi çekmemiş olmasıdır. Oysa şimdi Pokrovsky'yi ilgilendiren her şey, birden özel ilgimi çekmeye başladı.

Bazen bizim evde ufak tefek, ak saçlı, kılıksız, her tarafı çamur içinde, eciş bücüş bir adam beliriverirdi. İnsan ilk bakışta onun bir şeyden utandığını sanırdı, sanki vicdanını rahatsız eden bir şeyler var gibiydi. Bu yüzden de der top olur, ağzını, yüzünü buruştururdu. Öyle garip tavırları vardı ki insan haklı

olarak onun aklından zoru olduğunu sanırdı. Eve gelir, girişteki camlı kapının önünde durur, içeriye girmeye cesaret edemezdi. Eğer bizden biri -ben, Sasha ya da kendisine iyi davranacağını

bildiği bir uşak- oradan geçecek olursak, el kol işaretleri yapmaya başlardı. Biz de, eğer evde misafir falan yoksa, önceden kararlaştırdığımız gibi ona onay işareti yapıp içeri çağırırdık ve ancak o zaman yaşlı adam yavaşça kapıyı açar, memnuniyetle gülümseyip, ellerini ovuşturarak parmaklarının ucuna basa basa doğru Pokrovsky'nin odasına giderdi. Bu adam Pokrovsky'nin babasıydı. Sonraları bu zavallı adamın hikâyesini ayrıntısıyla öğrendim.

Bir zamanlar devlet memurluğu yapmış; ama hiç mi hiç yeteneği olmadığı için ona en kötü, en önemsiz işleri verirlermiş. İlk karısının -yani bizim "öğrenci" Pokrovsky'nin annesi- ölümünden sonra ikinci kez evlenmeyi aklına koymuş ve bir tüccarın kızıyla evlenmiş. Yeni karısı

evi altüst etmiş, huzur bırakmamış, her şeyi ele almış. O zamanlar bizim "öğrenci" Pokrovsky on yaşlarındaymış. Üvey annesi onu hiç sevmezmiş. Ama kader küçük Pokrovsky'nin yüzüne gülmüş ve babası memurken onu tanıyan ve babalık yapan mülk sahibi Bykov çocuğun bakımını

üstlenmiş, onu bir okula yerleştirmiş. Çocuğa ilgi göstermesinin sebebi annesini tanıyor olmasıymış. Çünkü bu çocuğun annesini memur Pokrovsky ile evlendiren Anna Fyodorovna'ymış ve cömert Bay Bykov da Anna Fyodorovna'nın akrabasıymış. Hatta bu adamcağız düğünde geline de beş bin ruble çeyiz parası vermiş. Ama bu paraya ne olduğunu kimse bilmiyormuş. Bu hikâyeyi Anna Fyodorovna'dan dinlemiştim, çünkü "öğrenci" Pokrovsky ailesiyle ilgili şeyleri konuşmaktan hiç hoşlanmazdı. Annesinin çok güzel bir kadın olduğunu söylüyorlardı. Bense onun böylesine önemsiz bir devlet memuruyla fakir bir evlilik yapmasını

garip buluyordum. Kadıncağız evliliğinin dördüncü yılında ölmüş. Genç Pokrovsky ilk ve orta

okuldan sonra üniversiteye gitmiş. Petersburg'a sık sık uğrayan Bykov'un yardımları bununla da kalmamış. Pokrovsky sağlığı yüzünden üniversiteye devam edememiş. Bay Bykov onu Alına Fyodorovna ile tanıştırmış ve böylece genç Pokrovsky Sasha'ya gereken her şeyi öğretmek koşuluyla eve sığıntı olarak alınmış. Bu arada yaşlı Pokrovsky karısının zalimliğine dayanamayıp beterin beterine sığınmış ve alkolik olmuş. Karısı onu dövüyor ve mutfağa kilitliyormuş, sonunda onu öyle bir hale getirmiş ki, adam dayak arsızı olmuş ve şikâyet bile etmemeye başlamış. Daha o kadar yaşlı olmadığı halde kötü alışkanlığı yüzünden bunamış

gibiydi. Taşıdığı tek insanca duygu oğluna olan sınırsız sevgisiydi. Herkes genç Pokrovsky'nin tıpatıp annesine benzediğini söylüyordu. Belki de mahvolmuş bu yaşlı adamın kalbinde oğlu için sonsuz bir sevgi olması ilk karısının hatırasın-dandı. Adamcağız oğlundan başka hiçbir şeyden konuşmazdı. Haftada iki kez hiç aksatmadan uğrardı. Daha sık gelmeye cesaret edemezdi. Çünkü

genç Pokrovsky babasının ziyaretlerinden hiç hoşlanmıyordu. Bu genç adamın en önemli kusuru babasını hiç saymamasıydı. Zaten babası da pek çekilir biri değildi doğrusu! Bir kere, korkunç

meraklıydı, sonra soruları ve yorumlarıyla her zaman oğlunun işlerine gerekli gereksiz burnunu sokuyordu. Hemen hemen her zaman sarhoş geliyordu. Oğlu, babasını kötü huylarından, meraklılığından ve konuşma şeklinden yavaş yavaş vazgeçirmeye çalışıyordu. Sonunda adamcağız sanki oğlu kâhinmiş gibi ona boyun eğdi ve izni olmadan ağızını bile açmaya cesaret edemez hale geldi. *Zavallı adam* Peten-ka'sına -oğluna böyle diyordu- hayranlık duymadan edemiyordu. Ne zaman ziyaretine gelse oğlunun onu nasıl karşılayacağını bilemeyip endişeleniyor ve korkuya kapılıyordu. İçeri girip girmemek konusunda uzun süre tereddüt geçirdikten sonra, eğer ben oradaysam beni yirmi dakika kadar, "Petenka" hakkında sorguya çeker, belki yirmi kez sağlığını, ruh halini, önemli bir işi

olup olmadığını sorar, o anda ne yaptığını öğrenmeye çalışırdı. Acaba yazı mı yazıyordu yoksa, düşünüyor muydu? Ben onu yeterince keyiflendirip, içini rahatlatınca içeri girmeye karar veriyor, yavaş yavaş ve dikkatlice kapıyı açıp kafasını uzatıyor, eğer oğlu sinirli değilse ve içeri girmesini işaret ederse odaya giriyordu. Paltosuyla, eski püskü şapkasını çıkarıyor, ikisini de büyük bir sessizlikle askıya asıyor, sonra bir sandalyeye usulca oturuyordu. Gözünü Petenka'dan hiç ayırmadan, nasıl bir ruh hali içinde olduğunu hareketlerinden anlamaya çalışıyordu. Oğlunun suratının asık olduğunu fark ettiyse hemen sandalyesinden kalkıp: "Sadece öylesine uğramıştım Petenka. Yürüyüşe çıkmıştım da geçerken biraz dinleneyim dedim" diyordu. Sessizce ve itaatkâr bir havayla şapkasını ve paltosunu alıp, tekrar yavaşça kapıyı açıyor, dışarı çıkıp oğluna gülümseyerek, içinde kaynayıp duran pişmanlığı zorla saklamaya çalışıyordu.

Öte yandan oğlu adamcağızı iyi karşılarsa yaşlı adam sevinçten çılgına dönüyordu.

Memnuniyeti yüzünden, hareketlerinden, mimiklerinden belli oluyordu. Eğer oğlu ona bir şey söyleyecek olursa yaşlı adam hafifçe sandalyesinden doğrulur, saygıyla eğilip sakin ve kölelere özgü bir sesle yanıt verirdi. Daima özenli ve neşeli bir ifade kullanmaya çalışırdı ama kelimeleri seçmekte pek usta olmadığı için hep şaşırır, sinirlenir, ellerini nereye koyacağını bilemezdi.

Kendi namına söyleyeceklerini çok önceden prova eder ve düzeltmeye çalışırdı. Güzel bir yanıt vermeyi başardıysa hemen gururlanır, yeleğini ve kravatını çekiştirir, kendi değerinin farkındaymış gibi bir hava takınırdı. Zaman zaman adamcağız öylesine cesaretlenirdi ki ağır ağır sandalyesinden kalkar, kitaplığa gider, rasgele bir kitap alıp şansına ne çıktıysa hemen oracıkta okumaya başlardı. Bütün bunları sanki oğlunun kitaplarına hep böyle davranırmış gibi kayıtsız bir havayla yapıyordu. Bir keresinde Pokrovsky ona kitaplarına dokunmamasını söyleyince, zavallı adamın nasıl

korktuğuna tanık olmuştum. Şaşırmış, telaşla oralarda oyalanmış, kitabı yerine ters koymuş

sonra düzeltmeye çalışmış, be-cerememiş, cilt kısmını içeriye doğru yerleştirmişti. Zavallıcık kızarıp

bozarmış, gülümseyip suçunu nasıl örtbas edeceğini bilememişti.

Pokrovsky öğütleriyle yaşlı adamı kötü alışkanlıklarından vazgeçirmeyi başarabilmişti. Onu iki-üç kez ayık görünce bir dahaki sefere yaşlı adam giderken ona yirmi beş, elli köpek verirdi.

Bazen ona çizme, yelek ya da kravat alırdı. Yaşlı adam yeni kıyafeti içinde baba hindi gibi böbürlenirdi. Bazen de bizim odamıza gelirdi. Bana ve Sasha'ya horoz şeklinde kurabiyeler, elmalar getirir, bize hep Petenka'dan söz ederdi. Petenka'nın iyi, örnek ve bilgili bir evlat olduğunu söylerdi. Bizim de uysallıkla ve dikkatle çalışmamızı öğütlerdi. Bunları söylerken de sol gözünü

komik bir şekilde kırpar ve öyle gülünç bir ifade takınırdı ki kahkahalarımızı tutamazdık.

Annem de onu severdi. Anna Fyodorovna'nın yanında bir fare kadar sessizleşen adam, ondan nefret ederdi.

Kısa bir süre sonra Pokrovsky'den ders almayı bıraktım. Beni hâlâ yaramaz küçük bir kız ve Sasha'yla aynı ayarda bir çocuk olarak görüyordu. Bu da beni çok incitiyordu, halbuki önceki hareketlerimi unutturmak için elimden geleni yapıyordum. Ama buna aldırmıyordu. Bu beni gitgide daha da deli etti. Derslerin dışında Pokrovsky ile konuşmuyor, konuşamıyordum. Kızarıp bozarıyor ve gidip bir köşede hayal kırıklığıyla ağlıyordum.

Eğer garip bir olay bizi birbirimize yaklaştırmasaydı, bunun sonu ne olurdu bilemiyorum. Bir akşam annem Anna Fyodo-rovna ile otururken ben de sessizce Pokrovsky'nin odasına girdim.

Onun evde olmadığını biliyordum ama nedense odasına girmeyi aklıma koymuştum. Bir yıldan fazla bir süre yan yana oturduğumuz halde o zamana kadar onun odasına hiç ayak bas-36

mamıştım. O anda kalbim öyle çarpıyordu ki yerinden fırlayacağını sanmıştım. Büyük bir merakla etrafıma baktım. Pok-rovsky'nin odası çok kötü döşenmişti ve pek düzenli sayılmazdı.

Üzerleri kitap dolu dört raf duvara çakılmıştı. Masa ve sandalyelerin üzerlerine kâğıtlar yığılmıştı. Kitaplar ve gazeteler! Birden garip bir fikre kapıldım ve aynı anda da kötü bir hayal kırıklığı beni etkisi altına aldı. Benim dostluğumun ve seven kalbimin onun için pek önemli olmadığı belliydi. Ben aptalın biriydim, hiçbir şeyden haberim yoktu. Tek kitap bile okumamıştım ama o bilgiliydi. O anda kitapların ağırlığıyla yamul-muş raflara kıskançlıkla baktım.

Hayal kırıklığı, ümitsizlik ve öfke duyuyordum. Bütün kitaplarını tek tek ve mümkün olduğunca çabuk okuma hevesine kapıldım. Bilmem, belki de onun bildiği her şeyi öğrenirsem, onun arkadaşlığına daha çok layık olurum diye düşündüm. Hemen ilk rafa koştum ve elime geçen ilk tozlu cildi hiç tereddüt etmeden alıverdim. Korku ve heyecandan titreyerek kıpkırmızı bir halde çalıntı kitabı odama götürdüm. Annem yattıktan sonra kandilin ışığında gece boyunca okumayı

kafama koydum.

Tekrar odamıza döndüğüm zaman aceleyle kitabı

açıp, eski,

yarı

çürümüş, kurt yenikleriyle dolu, Latince, bilimsel bir kitap olduğunu görünce nasıl da büyük bir hayal kırıklığı

yaşadım.

Kitabı

geri götürmekte hiç

gecikmedim. Tam rafına geri koyu

yordum ki koridorda bir ses duydum. Ayak sesleri çok yakın

daydı. Elimden geldiğince acele etmeye

çalıştım ama meret ki

tap rafta

öyle sıkışmıştı

ki ben onu

çıkarınca diğer kitaplar ge

nişlemiş

ve

eski

arkadaşlarına

yer

bırakmamışlardı.

Kitapları

itip elimdekine yer açacak gücüm yoktu. Yine de bütün kuvve timle ittim. Rafı

duvara tutturan ve sanki kopmak için tam za manını

bekleyen paslı

çivi kopuverdi. Raf tek taraftan

çöktü

ve

üzerindeki kitaplar gürültüyle yerlere saçıldı. Kapı

açıldı

ve

Pokrovsky odaya girdi.

37

Hiç kimsenin eşyalarını karıştırmasına tahammülü olmadığım biliyordum. Kitaplarına el sürenin vay haline! Bütün o büyüklü, küçüklü, ince, kalın kitaplar raflardan aşağı dökülüp masanın, sandalyelerin altına, odanın her yanına saçıldığı anda duyduğum korkuyu bir düşünün.

Kaçacaktım ama artık çok geçti. "Bittim ben! Sonum geldi!" diye düşündüm. "Hapı yuttum, belaya çattım! On yaşında bir çocuk gibi aptalca bir yaramazlık yaptım. Aptal, küçük bir kızım ben! Tam bir budalayım!" Pokrovsky korkunç bir öfkeye kapıldı. "Olacağı buydu!" diye bağırdı.

"Böyle aptalca şeyler yapmaktan utanmıyor musunuz? Adam olmayacak mısınız?" Hemen kitapları toplamaya başladı. Ben de yardım etmek için eğildim. "Bırakın, bırakın!" diye bağırdı.

"Çağrılmadığınız yerlere gitmeseniz iyi edersiniz." Benim uysallığımla biraz yumuşadı ve alışılmış öğretmen sesiyle ve öğretmenlik yetkilerini kullanarak devam etti. "Ne zaman kendinizi kontrol edip değişiklik olsun diye akıllı uslu davranmayı öğreneceksiniz? Size bakan da artık bir çoc uk

olmadığınızı, on beş yaşında kocaman bir kız olduğunuzu sanır!"

O anda hiç kuşkusuz artık küçük bir kız olup olmadığımdan emin olmak için bana bir baktı ve saçlarının ucuna kadar kızardı. Önce hiçbir şey anlayamadım. Önünde durmuş şaşkın şaşkın ona bakıyordum. Kalktı, sıkılgan bir havayla bana doğru geldi, mahcuptu ve konuşmaya başladı. Bir şeyler için özür diliyordu. Belki de büyük bir kız olduğumu ancak fark ettiği içindi. Sonunda anladım. Bana ne olduğunu hatırlayamıyorum. Utandım, telaşlandım. Pokrovsky'den daha çok kızardım, ellerimi yüzüme kapatıp odadan çıktım.

Ne yapacağımı ya da hangi köşeye gizleneceğimi bilemiyordum. Önemli olan beni odasında yakalamış olmasıydı! Üç gün kadar yüzüne bakmaya cesaret bile edemedim. Utancımdan gözümden yaş geliyordu. En garip ve saçma düşünceler kafamda dönüp duruyordu. Bunların içinde en korkunç olanı da onun

38

yanına gidip bu olayı çözümlemek, her şeyi itiraf edip, açık açık anlatmak, aptal bir kız gibi davranmadığıma, aslında niyetimin kötü olmadığına onu ikna etmekti. Bunu yapmayı aklıma koymuştum ama Tanrıya şükür ki cesaretim yoktu. Kendimi nasıl bir aptal durumuna düşürmüştüm! Şimdi bile bu durumdan vicdan azabı duyuyorum.

Birkaç gün sonra annem çok ağır hastalandı. İki gün yattı, üçüncü gün ateşlenip sayıklamaya başladı. Bir gece boyunca uyumayıp ona baktım, başucunda oturdum. Susayınca su verdim, saati gelince ilacını içirdim. İkinci gece tamamen bitkin düştüm. Zaman zaman uykuya yenik düşüyordum, gözlerim kararıyor, başım dönüyordu. Yorgunluktan ölecektim ama annemin zayıf iniltilerine uyanıyordum. Birkaç saniye

sonra tekrar dalıyordum. Acı çekiyordum. Nasıl olduğunu bilmiyorum -hatırlayamıyorum- ama uykunun uyanıklıkla mücadele ettiği acılı anlarda korkunç ve garip bir rüya karışık kafamı ziyaret ediyordu. Dehşet içinde uyanıyordum. Oda karanlıktı, mum sönmek üzereydi, sonra birdenbire odada bir ışık demeti bir duvardan ötekine gidip geldi ve kayboldu. Nedense korkuya kapıldım, dehşet duygusu her yanımı sardı. Şiddetli bir acı kalbimi sıkıştırdı... Sandalyeden fırladım, içimdeki ezici sıkıntıyla çığlığı bastım. Tam o anda kapı açıldı ve Pokrovsky içeri girdi.

Hatırladığım tek şey kendime geldiğim zaman kollarında olduğumdu. Beni sandalyeye oturttu, bana bir bardak su verdi ve soru yağmuruna tuttu. Ne yanıt verdiğimi hatırlayamıyorum.

"Siz de hastasınız, çok hastasınız" dedi elimi tutarak. "Ateşiniz var. Kendi kendinizi harap ediyorsunuz, sağlığınıza dikkat etmelisiniz. Yorulmayın bu kadar. Uzanın ve uyuyun biraz. Ben sizi iki saat sonra uyandırırım. Biraz dinlenmeye çalışın. . Uzanın, uzanın diyorum!" dedi, tek kelime itiraz kabul etmeden. Yorgunluk son gücümü de almıştı, zayıflıktan gözlerim kapa-nıyordu. Kanepeye uzandım, yarım saat kadar uyumaya karar **39**

vermiştim ama sabaha kadar uyudum. Pokrovsky **anneme** ilaç verme saatine kadar beni uyandırmamıştı.

Ertesi gün de dinlenme fırsatı bulabildiğim için akşam saat on bir civarında annemin yatağının kenarında oturmaya hazırlanıyordum, bu kez uyumamaya kararlıydım. Tam o anda Pokrovsky kapıyı vurdu.

"Kendi başınıza oturmak can sıkıcı olur" dedi. "Alın size bir kitap getirdim. Okursanız sıkılmazsınız."

Kitabı aldım. Hangi kitap olduğunu hatırlayamıyorum. Gece boyunca uyumadığım halde yine de pek okuyamamıştım. İçimden gelen garip bir heyecan beni uyutmadı, yerimde duramıyor-dum.

Birkaç kez kanepeden kalktım, odada dolanmaya başladım. Bir çeşit memnuniyet duygusu bütün bedenime yayıldı. Pokrovsky'nin ilgisinden çok memnun kalmıştım. Endişesinden ve ilgisinden gurur duydum. Bütün gece boyunca düşündüm ve hayal kurdum. Pokrovsky bir daha uğramadı. Gelmeyeceğini biliyordum zaten, ben ertesi akşam için planlar kuruyordum.

Ertesi akşam evdeki herkes yatınca Pokrovsky kapısını açtı ve eşikte durup benimle konuşmaya başladı. Birbirimize söylediklerimizin tek kelimesini bile hatırlamıyorum. O anı

bütün kalbimle beklediğim hatta bütün gün hayalini kurup sorularını ve yanıtlarımı hazırladığım halde yine de utangaç, sıkılgan ve kendimden rahatsız olmuştum, konuşmanın sonunu zor beklemiştim. Arkadaşlığımız o akşam başlamış oldu. Annemin hastalığı süresince her gecenin birkaç saatini birbirimize eşlik ederek geçirdik. Yavaş yavaş utangaçlığımı yendim ama yine de her konuşmadan sonra kendime kızacak bir şey buluyordum. Bununla birlikte o perişan durumdaki kitaplarını benim yüzümden unuttuğu için gizliden gizliye bir gurur ve memnuniyet duyuyordum. Bir keresinde konumuz kitapların raftan dökülmesine gelmişti, gülüşmüştük. Garip bir andı. Ben açık ve dürüst konuşuyordum. Durumun sıcaklığı ve garip bir coşku beni etkile-

40

di, ona her şeyi itiraf ettim... Okumak, bazı şeyler öğrenmek istediğimi, küçük bir kız olarak görülmenin beni rahatsız ettiğini anlattım.. Garip bir ruh hali içinde olduğumu tekrar söyleyeyim.

Kalbim hassaslaşmıştı, gözlerimden yaş geldi. Ondan hiçbir şey saklayamadım. Her şeyi, her şeyi anlattım. Onunla arkadaş olmak, sevgi içinde yaşamak, onu avutmak istediğimi söyledim.

Bana utanmış, hayret etmiş biçimde baktı, hiç sesini çıkarmadı. Birdenbire çok incinmiş ve üzülmüştüm. Beni anlamadığını, hatta için için güldüğünü düşünmüştüm. Birden çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Kendimi tutamıyor, sanki bir çeşit nöbet geçiriyordum.

Pokrovsky ellerimi tutuyor, öpüyor, göğsüne bastırıyordu. İçimi rahatlatmaya ve beni avutmaya çalışıyordu. Çok etkilenmişti. Neler söylediğini hatırlayamıyorum ama ben bir ağlıyor, bir gülüyor, kızanp bozarıyor, sevinçten tek kelime edemiyordum. Bütün heyecanıma rağmen yine de Pokrovsky'nin gergin ve sıkılgan olduğunu anlamıştım. Benim neşemi, coşkumu, ona gösterdiğim sıcak ve ateşli sevgi gösterisini hayretle izliyordu. Belki önceleri sadece merak ediyordu, sonradan kararsızlığı geçti. Benim ona bağlılığımı, dostça kelimelerimi ve ilgimi kabul etti. Sanki benim yakın arkadaşım ya da kardeşimmiş gibi aynı ilgi, dostluk ve nezaketle karşılık verdi. Kalbim ısındı!.. Duygularımı ondan saklamaya kalkışmadım. Hiçbir şeyi geri çekmedim. O da her şeyi gördü ve her gün geçtikçe bana daha da bağlandı.

Zavallı hasta annemin başucunda, titreyen mum ışığında, geceleri oturduğumuz tatlı ama işkence dolu saatler boyunca neler konuştuğumuzu hatırlayamıyorum... Aklımıza her gelen şeyi, kalbimizdekileri, dile getirilmeyi bekleyen düşünceleri konuşurduk, çok mutluyduk... Hem hüzünlü hem neşeli günlerdi. Şimdi de hem hüzün hem de neşeyle hatırlıyorum. Acı tatlı anılar hep üzüntü kaynağıdır, en azından bana öyle gelir ama bu üzüntü bile tatlıdır. Kalbim ağırlaştıkça, içim sıkıldıkça, hüzünlendi-

ğimde, tıpkı sıcak bir günün ardından gelen nemli bir gecede çiğ tanelerinin, güneşte kavrulan zavallı, solmuş çiçeği tazeleyip canlandırması gibi anılar da kalbi canlandırır ve tazeler.

Annemin sağlığı düzeliyordu ama ben hâlâ geceleri başu-cunda oturmaya devam ediyordum.

Pokrovsky bana kitaplar veriyordu. Önceleri bunları uyumamak için ama sonra dikkat ve hırsla okudum. Sonra birden, yeni, bilinmedik bir duyguyla buluştum. Yeni düşünceler, yeni izlenimler, coşkulu bir hızla kalbime aktı. Bu yeni duygu ne kadar heyecanlı, karmakarışık ve büyük bir çaba gerektiriyorsa, o kadar da çekiciydi; ruhumu tatlı tatlı titretiyordu. Ansızın kalbime hücum ettiler. Garip bir karmaşa tüm bedenimi rahatsız etti. Ama bu çılgın saldırı benim dengemi bozamadı. Kendimi hayallere kaptırdım, bu da benim kurtarıcım oldu.

Annem iyileşince artık bizim akşam buluşmalarımız ve uzun sohbetlerimiz son buldu.

Bazen önemsiz bir iki kelime ediyorduk ama ben her şeye özel bir anlam vermekten zevk alıyordum. Hayatım dopdoluydu; mutluydum, sakin, rahat ve mutlu. Birkaç hafta böyle geçti...

Bir gün yaşlı Pokrovsky bize geldi. Uzun süre gevezelik etti, hiç alışılmadık bir şekilde canlı, neşeli ve gevezeydi. Güldü, şakalar yaptı. Sonunda bu coşkulu halinin nedenini bize açıkladı.

Tam bir hafta sonra Petenka'nın yaş günüydü. O gün onu ziyarete gelecekti. Yeni yeleğini giyecekti, karısı da ona yeni botlar almaya söz vermişti. Kısacası yaşlı adam mutluluktan uçu-yordu, aklına gelen her konuda gevezelik etti.

Yaş günü! Bu yaş günü olayı beni gece gündüz meşgul etti. Pokrovsky'e bir hediye alarak ona önem verdiğimi göstermeye kararlıydım. Ama ne? Sonunda ona kitap almayı düşündüm.

Puşkin'in bütün eserlerinin son baskılarını1 istediğini biliyor-1 *Puşkin'in bütün eserlerinin son baskıları:\834-4* yıllarında Peters-burg'da, yazan öldükten sonra yayımlanan Puşkin'in eserlerinin on bir cildi.

dum, onları almaya karar verdim. Dikişlerden kazandığım, kendime ait otuz rublem vardı. Elbise almak için bu parayı biriktirmiştim. Hemen yaşlı aşçımız Matryona'yı gönderip Puş-kin'in tam serisinin kaça mal olacağını öğrenmesini istedim. Eyvah! Ciltleri de dahil on bir kitap en az altmış rubleydi. Bu parayı nereden bulacaktım? Kafa yordum ama ne yapacağımı bulamadım.

Anneme sormak istemiyordum. Kuşkusuz bana yardım edebilirdi ama o zaman evdeki herkesin hediyemden haberi olacaktı. Üstelik bu hediyenin minnet ifadesi, Pokrovsky'nin bana adadığı bir yıllık çabasının bir karşılığı olduğu düşünülecekti. Ona hediyemi herkesten habersiz gizlice vermek istedim. Bana gösterdiği ilgiden dolayı, dostça duygularım hariç hiçbir karşılık vermeden hep borçlu kalmayı düşünüyordum. Sonunda bir yolunu buldum.

Gostiny Dvor'da kullanılmış kitaplar satan bir kitapçı biliyordum. Bazen az kullanılmış, yenisinden farksız kitapları biraz pazarlıkla yarı fiyatına almak mümkündü. Gostiny Dvor'a gitmeye karar verdim. Öyle de yaptım. Ertesi gün hem Anna Fyo-dorovna'nın hem de bizim alışveriş yapmamız gerekiyordu. Annem pek iyi değildi. Anna Fyodorovna da gitmeye üşendi, böylece bütün alışverişi yapmak bana kalıyordu. Matryona ile yola koyulduk.

Şansıma Puşkin'in tüm kitaplarını çabucak buluverdim. Ciltleri de çok güzeldi. Pazarlığa başladım. Adam önce kitapçılardan bile fazla para istedi ama birkaç kez dükkâna gidip geldikten sonra fiyatı on gümüş rubleye kadar indirtmeyi başardım. Pazarlık çok eğlenceliydi!. Zavallı

Matryona bana neler olduğunu, neden bu kadar çok kitabı almak istediğimi bir türlü anlayamadı.

Benim bütün param otuz rublelik bir banknottu. Dükkân sahibi kitaplarından bu kadar ucuza ayrılmak istemiyordu. Sonunda yalvarıp yakarmaya başladım ve kazandım. Adam kabul etti ama iki buçuk ruble daha vermem gerekiyordu. Bunu sırf

benim için kabullendiğine, başkasına olsa asla kabul etmeyeceğine yeminler etti. Ama iki buçuk rublem eksikti! Hüsran içinde ağlamaya başladım. Tam o sırada hiç beklenmedik bir şey yardımıma koştu.

Biraz ileride bir kitap sergisinin başında yaşlı Pokrovsky'i gördüm. Etrafındaki dört, beş

kitapçı onu şaşkına döndürmüş, canını sıkmışlardı. Herkes ona kendi malını öneriyordu, adamcağız da hangi birini alacağına karar veremiyordu. Zavallı adam onların aralarında kalmış ezile büzüle duruyor ne yapacağını bilemiyordu. Yanma gittim ve ne yaptığını sordum. Yaşlı adam beni gördüğüne çok memnun oldu, zaten beni çok severdi, hatta belki de Petenka'sını sevdiği kadar severdi.

"Kitap alacağım Yarvara Alekseyevna" diye yanıt verdi. "Petenka için kitap alacağım. Yakında yaş günü

var biliyorsunuz kitapları çok sever. Onun için kitap alacağım ona..."

Yaşlı adam hep komikti, üstelik şimdi çok şaşkın bir durumdaydı. Neyin fiyatını sorduysa hep iki, üç gümüş ruble ediyordu. Büyük kitapların fiyatlarını sormuyordu bile ama yine de açgözlülükle bakıyor, sayfalarını çeviriyor sonra yerlerine koyuyordu.

"Yo, yo çok pahalı" diyordu alçak sesle, "ama belki orada bir şeyler vardır." Sonra ince kitapları, şarkı kitapçıklarını, yıllıkları karıştırıyordu. Onlar daha ucuzdu.

"Neden bunları almak istiyorsunuz?" diye sordum. "Hepsi de berbat şeyler."

"Hiç de değil" dedi. "Baksanıza ne güzel kitaplar var. Güzel kitaplar!"

Bu son kelimeleri öylesine ağlamaklı bir sesle, ağır ağır söyledi, ki sanki "güzel kitapların"

pahalı oluşuna ağlayacak gibiydi. Bir damla gözyaşı solgun yanağından kırmızı burnuna dam-layacaktı neredeyse. Parası olup olmadığını sordum. "İşte hepsi bu kadar" dedi, bir gazete parçasına sardığı parasını çıkararak.

44

"Yarım **ruble» yirmi** köpek bozukluk **ve yirmi de bakır** köpek."

Onu hemen benim kitapçıma doğru çektim, "îşte" dedim, "bu on bir kitap sadece otuz iki buçuk ruble ediyor. Benim otuz rublem var, eğer iki buçuk ruble de siz eklerseniz o zaman bunları alıp oğlunuza beraber hediye ederiz."

Yaşlı adam sevinçten bayılacaktı. Bütün parasını verdi. Kitapçı ortak kütüphanemizi yaşlı

adamın kucağına yükledi. Yaşlı adam ceplerini kitaplarla doldurdu. Bir kısmını eline aldı, bir kısmını da koltuğunun altına sıkıştırdı ve ertesi gün gizlice getirmeye söz vererek evine götürdü.

Ertesi gün yaşlı adam oğlunu görmeye geldi. Bir saat kadar onunla kaldı, sonra bize uğradı, komik ve gizemli bir ifadeyle yanıma oturdu. Önce yüzünde bir gülümsemeyle bu gizliliğe çok memnun bir halde ellerini ovuşturup bütün kitapları büyük bir gizlilikle getirdiğini, Matryona'nın denetimindeki mutfağın bir köşesine sakladığını söyledi. Sonra konuşma konusu doğal olarak beklenen güne geldi. Yaşlı adam hediyeyi nasıl vereceğimiz konusunda epey konuştu. Konuya daldıkça kafasında bir şeyler olduğunu ama bir türlü söyleyemediğini, söylemeye cesaret edemediğini anladım. Konuşma sırasının bana gelmesini bekleyerek sessiz kaldım.

Tavırlarından, yüz hatlarından, sol gözünü kırpışından çok kolaylıkla anladığım; gizli memnuniyeti kaybolmuştu. Zaman geçtikçe daha da huzursuz ve rahat-sızlaştı. Artık kendisini daha fazla tutamadı.

"Bakın Varvara Alekseyevna" dedi

ürkek ve alçak bir sesle,

"bakın ne diyeceğim?.,

şey!.." Yaşlı

adamın kafası

çok karı

şıktı. "Yaş

günü

olduğu gün siz kitapların on tanesini alın, kendi adınıza verin. Ben de on birinciyi kendi adıma vereyim. Böyle likle sizin ona vereceğiniz bir hediyeniz olur, benim de ona ve recek başka bir hediyem olur."

45

O anda yaşlı adam telaşlanıp sustu. Ona şöyle bir baktım. Ürkek bir ümitle karan bekliyordu. "Peki neden hediyeleri ayrı ayrı vermek istiyorsunuz Zakhar Petrovich?" diye sordum.

"Şey Varvara Alekseyevna, bakın... böylesi... yani ben... şey..." Kısacası yaşlı adamcağız sıkıldı, kızarıp bozardı, cümlesini bitiremedi. Daha başka bir şey söyleyemedi.

"Bakın" diye başladı sonra tekrar, "benim bazı düşkünlüklerim var Varvara Alekseyevna..

Yani bazı şeylere düşkünüm.. Yani sağlığa zararlı bazı şeyler yapıyorum. Yani biliyorsunuz dışarısı ne kadar soğuk oluyor. Bazen de çok sorunlarım oluyor. Hiç hoş olmayan şeyler yaşıyorum. Bazen elimde değil işte, çok içiyorum. Petenka bundan hiç hoşlanmıyor.

Biliyorsunuz Varvara Alekseyevna bana kızıyor, kötü şeyler söylüyor, nasıl davranmam konusunda bana ders veriyor. Şimdi de hediyemle ona düzeldiğimi, doğru dürüst davranmaya başladığımı gösterecektim. Bu parayı biriktirmek uzun zamanımı aldı. Çünkü ara sıra Petenka'nın verdiği paradan başka param olmuyor. Bunu biliyor. Bu yüzden de paramı

harcadığım şeyi görünce sırf onun için bir şeyler yaptığımı anlamış olacak."

Yaşlı adam için çok üzülmüştüm. Bir an düşündüm. Bana huzursuz huzursuz bakıyordu.

"Dinleyin Zakhar Petrovich" dedim, "kitapların hepsini siz verin."

"Hepsini mi? Yani bütün kitapları mı?"

"Evet bütün kitapları."

"Kendi adıma mı?" " "Evet kendi adınıza."

"Sadece kendi adıma? Yani yalnız ben almışım gibi?"

"Evet evet sadece kendi adınıza. ."

Her şeyi açıkça anlattığımı

düşünmüştüm ama yaştt adam

uzun zaman ne demek istediğimi anlayamadı.

46

"Evet" diye başladı adam, bir süre susup düşündükten sonra, "evet, bu çok iyi olurdu ama siz ne vereceksiniz Varvara Alekseyevna?"

"Ben hiçbir şey vermeyeceğim."

"Ne?" diye bağırdı adamcağız korkuyla. "Demek ona hiçbir şey vermeyeceksiniz, vermek istemiyorsunuz?"

Adamcağız gerçekten telaşlanmıştı. O anda ben oğluna bir şey verebileyim diye teklifinden vazgeçeceğini düşündüm. Çok iyi bir insandı. Adamcağızı hediye vermekten mahrum etmemek için, ben de Petenka'ya bir hediye vermekten memnun olacağıma ikna ettim. "Eğer oğlunuz da siz de memnun olursanız bu beni de sevindirir. O zaman bu hediyeyi kendim vermişim gibi olacak."

Böylece yaşlı adam daha da sakinleşti. İki saat daha bizimle oturdu ama bir türlü yerinde duramıyordu. Kalkıp dolaşıyoT, sürekli konuşuyor, Sasha'yla oynuyor, beni gizlice öpüyor, kolumu çimdikliyor, Anna Fyodorovna arkasını dönünce ona ağız burun büküyordu. Sonunda Anna Fyodorovna onu evden kovaladı. Kısacası yaşlı adam kendisini eşi benzeri görülmemiş bir coşkuya kaptırdı.

Pokrovsky'nin yaş günü sabahı yaşlı adam saat tam on birde geldi. Kiliseden doğru bize gelmişti. Oldukça iyi onarılmış bir frak ve yeni yeleğiyle botlarını giymişti. İki eliyle kitapları ta-

şıyordu. O sırada hepimiz Anna Fyodorovna'nın salonunda oturmuş kahve içiyorduk. Günlerden pazardı. Adamcağız Puş-kin'in çok iyi bir şair olduğunu söyleyerek söze başlamıştı sanırım.

Sonra ipin ucunu kaçırdı, şaşırdı. Konuyu değiştirip doğru dürüst davranmanın ne kadar gerekli olduğunu, böyle yapmayanın başına neler geleceğini, kötü alışkanlıkların insanı nasıl da yiyip bitireceğini anlattı. Hatta bu konuda iki tane de can alıcı örnek verdi. Son zamanlarda kendisinin davranışlarını dü-47

zelttiğini, artık örnek davranışlar sergilediğini söyledi. Daha önceleri de oğlunun öğütlerinin doğru olduğunu biliyormuş ve uzun zamandır bu konuyu çok ciddiye alıyormuş ama ancak şimdi bunu uygulamaya başlamış ve kendisini kontrol altına almış. Bunun kanıtı olarak uzun zamandır biriktirdiği parayla oğluna bu hediyeyi almış.

Zavallı yaşlı adamı dinlerken hem gülüp hem de ağlamaktan kendimi alamadım. Duruma göre yalan söylemeyi nasıl da be-ceriyordu!

Kitaplar Pokrovsky'nin odasına taşındı ve bir rafa yerleştirildi. Potrosvky işin aslını hemen tahmin etti. Yaşlı adam yemeğe alındı. O gün çok hareketliydik. Çeşitli oyunlar ve kâğıt oynadık. Sasha tam formundaydı, tabii ben de ondan aşağı kalmadım. Potrovsky bana karşı çok sevecendi ve benimle yalnız konuşabilmek için fırsat kolluyordu ama ben buna meydan vermedim. O gün, son dört yılımın en güzel günüydü.

Şimdi ise karanlık, acı dolu, hüzünlü günlerimin anıları başlıyor. Belki de bu yüzden kalemim ağır ağır

hareket ediyor, sanki artık yazmak istemiyor. Belki de bu yüzden önemsiz hayatımda yaşadığım mutlu günlerimin önemsiz ayrıntılarını böylesine coşku ve kolaylıkla hatırlıyorum.

O günler çok kısa sürmüştü. Onların yerini, kim bilir ne zaman son bulacak olan bir hüzün aldı.

Benim talihsizliğim Pokrovsky'nin hastalanıp ölmesiyle başladı.

Anlattığım olaydan iki ay sonra hastalandı. Bu iki ay boyunca sağ kalabilme mücadelesi verdi, çünkü pek öyle doğru dürüst bir işi yoktu. Bütün veremliler gibi hayatının son dakikasına kadar uzun bir yaşam ümidini hiç yitirmedi. Ona bir öğretmenlik işi önerildi ama bu işten nefret ediyordu. Sağlığı zayıf olduğu için devlet dairesinde çalışabilecek durumda değildi. Ayrıca maaş

48

bağlanması için de beklemek zorunda kaldı. Kısacası Pokrovsky her ne tarafa döndüyse talihsizlikle karşılaştı. Huysuzlaşmaya başlamıştı. Sağlığı gitgide daha da beter oluyordu ama buna hiç önem vermedi. Her gün incecik bir ceketle iş peşinde koşuyor, bir yerlere gidip iş

istiyordu. Bir şeyler onu içten içe yedi bitirdi. Ayakları yağmurda su içinde kaldı, sonunda yatağa düştü ve bir daha da kalkamadı... Sonbaharın ortasında bir Ekim günü öldü.

Hastalığı boyunca başucundan hiç ayrılmadım. Ona hasta-bakıcılık yaptım. Gecelerce, uyumadım. Pek kendinde değildi, sürekli sayıklıyordu. Tanrı bilir neler neler söylüyordu! İşinden, kitaplarından, benden, babasından bahsediyordu... Tam o sıralarda onun hakkında daha önce bilmediğim, tahmin bile edemediğim şeyler öğrendim. Hastalığının başlangıcında herkes bana garip garip bakıyordu. Anna Fyodorovna kafasını sallayıp duruyordu. Ama ben herkesin gözünün içine bakıyordum. Onlar da, ben Pokrovsky ile ilgilendiğim için surat asmaktan vazgeçtiler ya da en azından annem öyle yaptı.

Pokrovsky bazen beni tanıyordu ama bu çok nadir oluyordu. Çoğunlukla bilinçsiz yatıyordu.

Bazen geceler boyu, anlaşılmaz ve belirsiz kelimelerle uzun uzun bir şeyler anlatıyordu. Kısık sesi tabuta benzer odasında yankı yapıyordu. Ben de korkuya kapılıyordum. Özellikle son gecesinde çıldırmış gibiydi. Çok acı çekiyordu, iniltileri içimi parçaladı. Evdeki herkes korku içindeydi. Anna Fyodorovna bir an önce ölmesi için Tanrı'ya yalvarıyordu. Doktor çağrıldı.

Doktor hastanın sabaha çıkmayacağını söyledi.

Yaşlı Pokrovsky geceyi oğlunun odasının kapısında geçirdi. Onun için yere hasır bir sedir serildi. Dakika başı odaya giriyordu. Onu öyle görmek çok korkunçtu. Üzüntüden öyle çökmüştü

ki bomboş ve cansız görünüyordu. Başı korkuyla sallanıyordu. Bütün vücudu titriyordu. Kendi kendine bir şeyler fısıldıyordu. Üzüntüden delireceğini sanmıştım. -*-• ,*--- .- .

r

49

Şafağa doğru zavallı adam ruhsal acıyla bitip tükendi ve uyuşup kaldı. Sabah yedi, sekiz arasında oğlu can çekişmeye başladı. Babasını uyandırdım. Pokrovsky'nin bilinci yerindeydi ve hepimizle vedalaştı.

Çok garipti, ağlayamıyordum ama içim parçalanıyordu.

Son dakikalarında korkunç bir acı duydum. Kaskatı kesilen diliyle sürekli olarak bir şeyler söylüyordu ama kelimelerini an-layamıyordum. Üzüntüden kalbim duracaktı. Bir saat boyunca çok huzursuzdu, bir şeyler istiyor, buz gibi elleriyle işaretler yapıyor, sonra tekrar kısık ve titrek sesiyle ağlamaklı ağlamaklı bir şeyler soruyordu. Ama kelimeleri anlamsız bir ses halindeydi, neler söylediği anlaşılmıyordu. Evdeki herkesi yatağının başucuna topladım, ona su verdim.

Onunsa tek yaptığı başını hüzünlü hüzünlü sallamaktı. Sonunda ne istediğini anladım. Perdeleri açmamı istiyordu. Son bir kez aydınlığı, dünyayı ve güneşi görmek arzusundaydı. Perdeyi bir kenara sıkıştırdım ama yeni başlayan gün, tıpkı ölmekte olan zavallının solan hayatı gibi hüzünlü ve kasvetliydi. Güneş yoktu. Bulutlar sisler içinde bir kefen gibi gökyüzüne yayılmıştı.

Hava yağmurlu, kasvetli ve karanlıktı. Çiseleyen yağmur pencereye vuruyor, soğuk ve pis suyuyla pencereyi yıkıyordu. Solgun gün ışığı odaya sızmayı başarmış, ikonun önünde yanmakta olan mumun titrek ışığıyla rekabet bile edemiyordu. Ölmek üzere olan adam bana hüzünle bakıp başını salladı. Birkaç dakika sonra da öldü.

Cenaze törenini bizzat Anna Fyodorovna üstlendi. Ucuzundan bir tabut alındı ve bir araba kiralandı. Masrafları karşılamak için Anna Fyodorovna ölünün kitaplarına ve eşyalarına el koydu. Yaşlı adam onunla kavga etti, kıyameti kopardı ve alabildiği kadar kitabı geri aldı.

Ceplerine, şapkasına, aklına gelen her yere doldurdu. Üç gün boyunca onlarla dolaştı. Kiliseye giderken bile onları bir yere bırakmadı. Bu süre içinde bilinçsiz ve uyuşmuş bir haldeydi.

Tabutun etrafında dolaşıp duruyordu.

Kâh tabutun üzerindeki çelengi düzeltiyor, kâh mumları yakıyor ya da söndürüyordu.

Düşüncelerini bir şeyde toplayamadığı belli oluyordu. Cenaze töreni sırasında ne annem ne de Anna Fyodorovna kiliseye geldi. Annem hastaydı. Anna Fyodorovna da gitmek üzere hazırlandığı

halde yaşlı Pokrovsky ile kavga edince evde kaldı. Orada sadece yaşlı Pokrovsky ile ben vardık.

Tören sırasında bir korkuya, gelecekle ilgili bir önseziye kapıldım. Ayaklarımın üzerinde zor duruyordum. Sonunda tabut kapatıldı, çivileri çakıldı. Arabaya yükleyip götürdüler. Köşeye kadar arabaya eşlik ettim. Sonra arabacı atları hızlandırdı. Yaşlı adam ağlaya ağlaya arabanın arkasından koştu. Sesi titriyor, zaman zaman kesiliyordu. Zavallı adam şapkasını düşürdü ama almak için durmadı bile. Saçları yağmurdan sırılsıklam olmuştu. Rüzgâr da artıyordu. Yağmur insanın yüzünü kamçılayan bir sulusepkene dönüşmüştü. Kötü havaya aldırmıyor, arabanın bir yanından öbür yanına koşup duruyor, bir yandan da ağlıyordu. Eski püskü paltosunun etekleri rüzgârda kanat gibi dalgalanıyordu. Ceplerindeki kitaplann uçları görünüyordu. Ellerinde taşıdığı

bir kitaba sıkı sıkı sarılmıştı. Yoldan geçenler şapkalarını ellerine alıp haç çıkarıyorlardı.

Bazıları durup yaşlı adama merakla bakıyorlardı. Ceplerindeki kitaplar yere düşüp çamur-lanıyordu. insanlar kitapları işaret edince yaşlı adam düşürdüklerini topluyor tekrar tabutun peşine düşüyordu. Caddenin köşesinde yaşlı bir dilenci kadın da adamın arkasına takıldı.

Sonunda araba köşeyi dönüp gözden kayboldu. Ben de eve gittim. İçeri girer girmez büyük bir acıyla annemin kucağına atıldım. Onu bütün gücümle kollarımda sıktım, öptüm ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Sanki son kalan dostumu da ölüme teslim etmemek için sıkı sıkı

sarılıyordum. Ama ölüm, zavallı annemin de üzerinde dolaşıyordu...

11 Haziran

12 Haziran

Dünkü adalar gezimiz için size nasıl minnettarım Makar Alekseyevich! Ne güzeldi, taze ve yemyeşil! Yeşil doğayı görmeyeli çok uzun zaman olmuştu. Hastayken öleceğimi, ölümümün çok yakın olduğunu düşünüp duruyordum. Şimdi dün yaşadıklarımın benim için ne demek olduğunu bir düşünsenize! Dün o kadar hüzünlü olduğum için bana darılmayın. Çok iyiyim, içim de rahat ama nedense kendimi en iyi hissettiğim anlarda bile hüzünleniyorum. Ağlamam ise tamamen saçmalıktı. Neden sürekli ağlayıp durduğumu ben de bilmiyorum. Coşkularım bile acı

verici ve sinir bozucu. Fazlasıyla duyarlıyım. Gökyüzü de soluk ve bulutsuzdu, güneş

batıyordu. Sakin bir akşamdı. Nasıl oldu bilmem, dünkü ruh halimle her şeyi acı ve dert olarak yaşadım. Kalbim parçalandı, gözyaşlarımı tutamadım. Ama bütün bunları size neden yazıyorum ki? Bunlar başkalarına kolay kolay anlatılabilecek şeyler değil, insan kendisi bile zor anlıyor. Ama belki siz beni anlarsınız. Aynı anda hem hüzün hem kahkaha! Siz ne kadar iyi bir insansınız Makar Alekseyevich! Dün neler hissettiğimi anlamak için gözlerimin içine baktınız ve coşkumu görüp memnun oldunuz. Her çalıda, ağaçta, su birikintisinde şöyle bir durup güzellikleri gösteriyor ve sanki bunlar benim diyordunuz. Bunlar da sizin çok iyi bir kalbiniz olduğunu gösterir Makar Alekseyevich. İşte sizi bu yüzden seviyorum.

Evet şimdilik hoşça kalın! Bugün pek iyi sayılmam. Dün ayaklarım ıslanmış, soğuk almışım. Fedora da iyi değil, yani bugün ikimiz de hastayız. Beni unutmayın, sık sık uğrayın.

V.D.

52

Varvara Alekseyevna,

Benim küçük güvercinim; ben dünkü gezimizi şiirsel bir anlatımla sergilemenizi beklerken, siz tek bir sayfada geçiştiriver-diniz. Küçücük mektubunuzda bile her şeyi ne güzel anlatmışsınız.

Biliyorsunuz benim böyle yeteneklerim yoktur. On sayfa bile karalasam pek bir şey beceremem.

Bir şey tanımlayabilirle yeteneğim yoktur. Bunu denedim. Bana kinsiz, insanları incitmeyen, Tanrı'nın doğada ortaya koyduğu güzelliklerin değerini bilen iyi bir adam olduğumu söylüyorsunuz ve bana bir sürü övgü yağdırıyorsunuz. Bütün bunlar doğru. Her şey doğru. Ben aynen söylediğiniz gibiyim, bunun farkındayım ama insan sizin yazdıklarınızı okuyunca duygulanıyor, aklına bir sürü şey geliyor. Şimdi beni dinleyin, size bir şey anlatacağım.

Ben görevime başladığımda on yedi yaşındaydım. Yakında meslek hayatımda otuz yılım dolmuş olacak. Bu yolda çok üniforma eskittim. Olgunlaştım, kurnazlıklar öğrendim, insanları

tanıdım. Yaşadım, hatta beni neredeyse nişan takmak için aday göstereceklerdi. Belki bana inanmayacaksınız ama inanın ki böyle oldu. Peki sonuç ne oldu? Kötüler buna engel oldular. Ben cahil ve aptal bir insan olabilirim ama kalbim herkesin kalbi gibidir. Kötü niyetlinin biri bana neler etti biliyor musunuz Va-renka? Bana yaptıklarını anlatmak bile utanç verici. Şimdi siz, 'neden yaptı?1 diye sorabilirsiniz. Uysal bir insan olduğum için. Sakin ve iyi niyetli olduğum için! Hoşuna gitmediğim için bana taş attı. Önce bana: "Sen söylesin, sen böylesin Makar Alekseyevich" dedi, sonra: "Makar Alekseyevich ne anlar!" dedi. En sonunda da "Bu kuşkusuz Makar Alekseyevich'in hatası!" deyiverdi. İşte böylece her şey Makar Alekseyevich'e yüklendi. Makar Alekseyevich adı

bütün dairede parola oldu. Adımın parola hatta küfür haline geldiği yetmezmiş gibi botlarıma, üni-

formama, saçıma ve tipime de taktılar. Hiçbir şeyimi beğenmez oldular. Her şeyimi değiştirmeliydim. Bütün bunlar her gün tekrar tekrar söyleniyordu. Artık alışmıştım. Ben her şeye alışabilirim, çünkü uysal bir adamım, küçük bir adamım. Ama bütün bunların sebebi ne diye soruyorum? Kime ne yaptım? Kimin rütbesini çaldım? Kimseyi üstlerine ispiyon ettim mi? Hak etmediğim ikramiyeye el uzattım mı? Yalan uydurdum mu? Bunları yapabileceğimi düşünmek bile haksızlıktır. Neden böyle bir şey yapayım ki? Bana bir baksanıza. Kalleşliğe ve hırsa eğilimli biri gibi görünüyor muyum? Peki öyleyse neden başıma bunlar geldi Tanrı aşkına? Siz beni yine de değerli biri olarak görüyorsunuz hayatım. Siz onların hepsinden çok daha yüce bir insansınız.

En büyük vatandaşlık erdemi nedir? Yevsafy İvanovich geçen gün konuşurken, en önemli vatandaşlık erdeminin çok para kazanmayı bilmek olduğunu söylüyordu. Şaka yapıyordu kuşkusuz, biliyorum şakaydı. Başkalarına yük olmamak gerektiği sonucunu çıkarabiliriz bundan.

Zaten ben de kimseye yük değilim! Bazen kuru bir ekmek kırıntısından başka bir şeyim olmasa bile o kırıntı bana ait. Emeğimle kazandıklarımı hakkımla yiyorum. Ne yapayım yani? Benim yaptığım temize çekme işinin pek işten sayılmayacağını biliyorum ama bununla gurur duyuyorum. Alın terimle çalışıyorum. Öyleyse geçimimi böyle kazanmamın nesi kötü? Bu iş

günah mı? "Sadece evrak kopya eder", diyorlar. "Şu kâğıt faresi adam kopyacılıkla para kazanıyor" diyorlar. İyi de bunun utanılacak nesi var? Benim el yazım okunaklı, düzgün ve güzel.

Ekselansları da memnun, ben onun en önemli evraklarını temize çekiyorum. Kuşkusuz edebi bir tarzım yok, olmadığını biliyorum, bu yüzden de hizmette hiç yükselemedim. Şimdi size de hiç

gösterişsiz, içimden geldiği gibi yazıyorum... Tek bildiğim bu. Eğer herkes yazar olursa temize çekmeyi kim yapacak? Söyleyin, yanıt verin bakalım. Gerekli olduğumu, bana ihtiyaç

duyulduğunu biliyorum, saçmalık-

larla insanı üzmenin hiç gereği yok. Benzerlik buluyorlarsa bırakalım da fare desinler! Ama bu fareye ihtiyaçları var, bu fare yararlı bir fare, ona güvenilir, bu fare ikramiye alır. İşte böyle bir faredir o! Ama artık bu konuda bu kadarı yeter! Daha fazla konuşmak istemiyorum. Olayın sıcaklığıyla biraz fazla uzattım. Yine de insanın zaman zaman kendini göstermesi ve elinden geleni yapması iyi bir şey. Hoşça

kalın benim sevgilim, küçük güvercinim, tek tesellim! Söz veriyorum sizi görmeye geleceğim. Sakın sıkılmayın, size kitap getireceğim. Şimdilik hoşça kalın Varenka.

İyiliksever dostunuz MAKAR DEVUSHKİN

20 Haziran

Sayın Makar Alekseyevich,

t;

Size çok acele yazıyorum, çünkü hemen bitirmem gereken bir işim var. Bakın size ne söyleyeceğim. Çok avantajlı bir alışveriş yapmanız mümkün. Fedora bir erkek arkadaşının yenisi kadar iyi bir üniforma, çamaşır, yelek ve şapka sattığını söyledi, hem de çok ucuza. Neden siz almıyorsunuz? O kadar da parasız değilsiniz. Biraz paranız var, kendiniz söylemiştiniz. Artık cim-riliği bir tarafa bırakın lütfen! Bunlar gerekli şeyler. Kendinize bir bakın, yırtık pırtık giysilerle dolaşıyorsunuz. Ayıp ediyorsunuz! Her tarafı yamalı. Hiç yeni bir şeyiniz yok. Olduğunu söyleseniz de ben olmadığından eminim. Lütfen söylediğimi yapın, bu giysileri alın. Bunu benim için yapın. Eğer beni seviyorsanız alın onları.

Bana hediye olarak iç çamaşırı göndermişsiniz. Ah Makar Alekseyevich kendinizi harap ediyorsunuz. Benim için harca-55

dıklarınız hiç de küçümsenecek bir miktar değil. Korkunç bir para! Benim bunlara ihtiyacım yok. Nasıl da müsrifsiniz. Bunların hepsi gereksiz. Beni sevdiğinizi biliyorum. Buna inanıyorum.

Onun için de bana bunu hediyelerinizle kanıtlamanıza gerek yok. Üstelik ne kadar pahalı

olduklarını bildiğim için bana acı veriyor. Size son kez söylüyorum vazgeçin artık, duyuyor musunuz? Sizden rica ediyorum, yalvarıyorum.

Makar Alekseyevich size anılarımın devamını göndermemi istemişsiniz. Size gönderdiklerimi bile nasıl yazdığıma şaşıyorum. Şu anda geçmişimden konuşmaya halim yok, hatta düşünmek bile istemiyorum. Bütün bu anılar beni korkutuyor. Zavallı yavrusunu o canavarların kucağına bırakmak zorunda kalan zavallı annem hakkında konuşmak bana en acı

gelen şey. Sadece anıları bile kalbimi kanatıyor. Hepsi, her şey kafamda bütün canlılığıyla duruyor. Olayların üzerinden bir yıldan fazla zaman geçtiği halde daha sakinleşemedim, her şeyi iyice düşünüp kendime gelemedim. Siz her şeyi biliyorsunuz zaten.

Anna

Fyodorovna'nm

aklından

geçenleri

biliyorsunuz,

size

daha

önce yazmıştım. Beni nankörlükle suçluyor ve Bay Bykov ile birlik olduğunu kabul etmiyor. Gidip onunla oturmamı

isti

yor.

Bağışlarla

yaşadığımı,

kötü

yola

düştüğümü

söylüyor.

Eğer geri dönecek olursam Bay Bykov ile her şeyi halledeceğini

ve onun bana yaptıklarını

telafi etmeye zorlayacağını

söylüyor.

Bay Bykov bana

çeyiz vermek istiyormuş. Boş

verelim onları!

Burada

Fedora'nın

yanında,

sizinle

çok

mutluyum.

Fedora'nın

sadakati bana

ölen yaşlı

dadımı

hatırlatıyor. Siz benim uzaktan

akrabam olmanıza rağmen adınızla bile beni koruyorsunuz. Ama onların adını

duymak istemiyorum, elimden gelse hepsini unu

tacağım. Artık benden daha ne istiyorlar? Fedora bunların dedi

kodu olduğunu, beni artık rahat bırakacaklarını söylüyor! Umarım öyledir!

56

21 Haziran

Benim güvercinim,

Yazmak istiyorum ama nasıl başlayacağımı bilemiyorum. Şu yaşadıklarımız ne kadar da garip.

Daha önce hiç bu kadar mutlu günler yaşamamıştım. Sanki Tanrı bana bir ev ve aile bahşetti!

Benim bebeğim, tatlı küçüğüm! Çamaşırlar için neler söylüyorsunuz öyle? İhtiyacınız olduğunu biliyorum. Fedora'dan öğrendim. Sizi memnun etmek benim için özellikle büyük bir mutluluk canım. Bunlar benim için bir zevk, artık lafını etmeyin. Sizin varlığınız bile yetiyor. Ben hiç

böyle bir şey yaşamamıştım. Artık iyice hayata karıştım. Öncelikle artık iki kat daha güçlü

yaşıyorum; çünkü siz benim çok yakınımdasınız ve beni çok mutlu ediyorsunuz, ikinci olarak, bu akşam edebiyat toplantıları düzenleyen komşum Ratazyayev beni çaya davet etti. Yine toplantı

varmış, bir şeyler okuyacağız. Gördünüz mü nasılım! Şimdilik hoşça kalın. Bu mektubu özel bir amaçla yazmadım, sadece ne kadar mutlu olduğumu bilmenizi istedim. Teresa'yla haber göndermişsiniz, el işiniz için renkli ibrişim gerekiyormuş. Alacağım canım, size ibrişim alacağım. Yarın işinizi halletmiş olmanın zevkini yaşayacağım. Nereden alacağımı dahi biliyorum. , , „ . , . , ,

En sadık dostunuz

:

MAKAR DEVUSHKİN

22 Haziran

Sayın Varvara Alekseyevna,

Bizim pansiyonda gerçekten çok acıklı bir olay oldu, bunu size anlatmalıyım. Bu sabah saat beşte Gorshkov'un küçük oğlu

57

öldü. Nedenini bilmiyorum ama kızıldan olabilir. Uorshkovlar a uğradım. Bir bilseniz ne yoksulluk içindeler! Ne karışıklık Tanrım! Bütün aile paravanlarla böldükleri tek bir odada oturuyor. Küçük, basit ama güzel bir tabut hazırlamışlar. Oğlan dokuz yaşındaydı. Ona çok umut bağlamışlardı. Onları o halde görmek çok acı Varenka! Anne ağlamıyor ama çok üzgün ve zavallı bir halde. Belki omuzlarından bir yük kalktığı için her şey daha da kolaylaşır. Şimdi, biri kucakta bir oğlan, biri de altı yaşlarında bir kız, iki çocukları var. İnsanın kendi çocuğunu acı

çekerken görüp bir şey yapamaması dayanılmaz bir şey. Baba üzerinde yağ lekeli eski bir ceketle kırık bir sandalyede öylece oturuyordu. Gözünden yaşlar sel gibi akıyordu ama belki de acıdan değil gözleri iltihaplandığı içindi. Ne acayip bir adam! Onunla konuşulduğu zaman kızarıyor, şaşırıp ne söyleyeceğini bilemiyor. Küçük kız da tabutun yanında duruyordu, üzgün, düşünceli ve zavallı bir haldeydi! Çocukların düşünceli olmalarına hiç dayanamam Varenka, bunu görmek bile çok üzücü! Yerde paçavralardan yapılmış bir bebek duruyordu. Onunla oynamı-yordu. Parmağını ağzına sokmuş hiç kıpırdamadan dikiliyordu orada. Ev sahibi ona şeker verdi, şekeri aldı ama yemedi. Ne hüzünlü değil mi Varenka?

Makar DEVUSHKİN

25 Haziran

Sevgili Makar Alekseyevich,

Kitabınızı geri gönderiyorum. Hiçbir işe yaramaz bir şey! Boşu boşuna göz yormak! Böyle bir hazineyi nereden kazıp çıkardınız? Şaka bir yana Makar Alekseyevich siz gerçekten böyle kitaplardan hoşlanıyor musunuz? Yakında bir yerlerden kitap 58

gelecek. Eğer isterseniz sizinle paylaşırız. Şimdilik hoşça kalın. Hiç yazacak zamanım yok gerçekten.

26 Haziran

Sevgili Varenka,

Aslına bakarsanız o sevimsiz kitapları okumadım. Şöyle bir göz attım ve insanları güldürmek için, soytarılık olsun diye yazılmış bir şey olduğunu gördüm. Belki eğlenceli olabilir, belki Varenka bundan hoşlanır diye düşündüm ve size gönderdim.

Ama Ratazyayev bana gerçek edebiyat eserleri vermeye söz verdi. Size de gönderirim hayatım.

Ratazyayev görmüş geçirmiş biri, bir uzman, kendisi de yazıyor. Hem de ne yazmak! Cesur bir kalemi ve iyi bir üslubu var. Her bir kelimesinde, en önemsiz, en sıradan kelimesinde, zaman zaman benim Faldoni'ye ya da Te-resa'ya söylediğim çeşitten kötü kelimelerinde bile bir üslup var.

Odasında düzenlediği gecelere ben de katılıyorum. Tütün içiyoruz, bize kitaplar okuyor. Belki beş saat hiç durmadan okuyor, biz de onu dinliyoruz. Bu bir edebiyat toplantısı değil, bir bayram!

Öyle güzel ki, sanki her bir sayfada ayrı bir çiçek var! Ratazyayev sevimli, iyi ve tatlı dilli bir adam. Onun yanında ben neyim ki? Hiçbir şey. O ünlü bir adam, ya ben neyim? Onunla karşılaştırılınca koca bir sıfır. Ama yine de benim için güzel şeyler söyler. Onun yazılarını

kopya ediyorum. Sakın bu işin içinde bir iş olduğunu ve yazılarını temize çektiğim için bana nazik davrandığını sanmayın. Dedikodulara, o adi dedikodulara inanmayın. Bunları ben kendi isteğimle yapıyorum, çünkü onu memnun etmek istiyorum. Eğer o bana karşı iyiyse bunun sebebi beni memnun etmek istemesi. Durumun inceliğini gayet iyi anlıyorum. O iyi kalpli, çok iyi kalpli bir adam, eşsiz bir yazar.

59

Ah Varenka edebiyat harika bir şey. Önceki gün bu insanlarla beraber olunca bunu daha iyi anladım. Çok esrarlı bir şey! İnsanların kalplerini güçlendirir, ders verir. Ellerindeki küçücük bir kitapta bir sürü şey var. Harika bir kitap! Edebiyat bir resimdir ya da daha doğrusu hem resim hem de aynadır. Duygunun ifade edilmesidir, ince bir eleştiridir, öğretici bir belgedir. Bütün bunları onlarla beraber yavaş yavaş öğrendim. Size şunu dürüstlükle söyleyebilirim, onlarla orada oturup -hatta onlar gibi puro içerken- birbirleriyle tartışmalarını dinlerken, kendi yeter-sizliğimi anlıyorum, hiç sesimi çıkarmıyorum. Böyle bir ortamda bizim gibiler ancak bu kadarını

yapabilirler. Ben mankafanın, kara cahilin biriyim; kendimden utanıyorum. Bütün gecemi bu tartışmaya nasıl bir katkıda bulunabilirim diye düşünerek geçirdim ama boşuna. Onlar gibi olamadığım için üzülüyorum. Beden gelişiyor ama kafa yerinde sayıyor. Boş zamanlarımda ne yaparım? Uyurum. Ne aptalım! Ama ihtiyacım olmayan bir uyuma eyleminden daha yararlı bir şeyler yapabilirim; oturup bir şeyler yazmak gibi. Böyle bir şey hem benim için yararlı olur hem de onları sevindirir. Bu işten ne paralar kazanıyorlar bir bilseniz! Tanrı onları korusun!

Ratazyayev'e bir bakın, ne çok kazanıyor! Bir kâğıt dolusu yazı yazmak için ne kadar çaba harcar insan? Bazen günde beş sayfa yazıyormuş ve sayfa başına üç yüz ruble aldığını söylüyor.

Hele küçük bir hikâye ya da duyulmamış bir fıkra yazacak olsa beş yüz ruble alıyormuş. İsterlerse vermesinler. Bazen bin rubleye bile para demiyörmüş! Ne dersiniz buna? Bir de şiir defteri var. Şiirler pek uzun sayılmaz, onun için bile yedi bin ruble istiyor. Bir düşünsenize, yedi bin ruble! Bir gayri menkul parası! Tam bir yatırım! Beş bin veriyorlarmış ama kabul etmiyormuş. Parayı alıp sonra yüzlerine tükürmesi için onu ikna etmeye çalıştım. Beş bin beş

bindir, değjl mi? Ama yo, yedi bin versin dolandırıcılar diyor. Gerçekten çok akıllı bir adam.

60

Sizin için *İtalyan Tutkuları* 'ndan bir alıntı yaptım. Onun kitaplarından biri bu. Şu parçayı

okuyun ve kendiniz karar verin Varenka:

Vladimir ürperdi. Tutkuları içinde kabarıyor, kanı alevleniyordu.

"Kontes!" diye bağırdı. "Kontes! Bu tutkunun ne kadar korkunç olduğunu, ne delilik olduğunu biliyor musunuz? Yo hayallerim beni aldatmadı! Sizi seviyorum, sizi delice, çılgınca seviyorum! Kocanızın tüm

kanı bile ruhumdaki bu çılgın kaynamayı dindiremez! Önemsiz şeyler bitkin kalbimi tüketen cehennem ateşini söndür-emez. Zinaida, Zinaida.. . "

"Vladimir!" diye fısıldadı kontes, omuzuna dayanarak.

"Zinaida!" diye bağırdı Smelsky.

İç çekişleriyle göğsü inip kalkıyordu. Ateş, aşk mihrabındaki parlak alevle coştu ve kadersiz kurbanların kalplerini dağladı.

"Vladimir!" diye fısıldadı kendinden geçen kontes. Derin bir iç çekti. Yanakları kıpkırmızı, gözleri alev alevdi...

Yeni ve korkunç bir birliktelik sağlandı.

Yarım saat sonra yaşlı kont karısının yatak odasına girdi. ,,

"Hayatım

konuğumuz

için

semaveri

hazırlatalım

mı?"

dedi

yanağına şöyle bir dokunarak.

Evet hayatım, ne diyorsunuz? Biraz açık saçık olabilir ama yine de iyi. İyi olan şey iyidir, ona kötü denemez. İzninizle onun *Yermak ile Züleyha* adlı eserinden de bir alıntı yapacağım.

Hikâyenin konusu şöyle: Sibirya fatihi vahşi ve korkunç Kazak Yermak, esir aldığı Sibirya Çarı Kuchum'un kızı Züley-ha'ya âşık olur. Sizin de bildiğiniz gibi olay korkunç İvan zamanında geçiyor. İşte Yermak ile Züleyha arasında geçen konuşma:

"Beni sevdiğini söyle Züleyha! Söyle, söyle. Hadi ***söyle!"***

"Seni seviyorum Yermak" diye fısıldadı Züleyha.

;< '

"Şükürler olsun! Çok mutluyum!... Gençliğimden beri zavallı

ruhumun istediği her şeyi verdin bana. Yol gösterici yıldızım, beni buralara sen getirdin. Beni Kamenny Poyas'a^ sen getirdin.

Züleyha'mı bütün dünyaya göstereceğim. O vahşi canavarlar beni suçlamaya cesaret edemeyecekler! Ah şu seven ruhumun gizli acılarım bir anlayabilselerdi! Tek bir damla gözyaşındaki şiiri görebilselerdi! Bırak da gözyaşlarını öpeyim, o kutsal yaşı

kurutayım... O bu dünyaya ait bir kadın değil!"

"Yermak" dedi Züleyha, "dünya çok kötü, insanlar çok acımasız! Bize rahat vermezler, bizi kınarlar sevgili Yermak! Baba yurdunda, Sibirya 'nın karları içinde yetişmiş zavallı bir kız senin soğuk, buz tutmuş, acımasız, boş dünyanda ne yapsın ? insanlar beni anlamazlar, canım!"

"O zaman Kazak kılıcı tepelerinde ıslık çalmaya başlar!" diye bağırdı Yermak, gözlerini açarak.

Yermak Züleyha'smı boğazı kesilmiş bir halde bulunca ne yapar dersiniz Varenka? Yaşlı ve kör Kuchum, Yermak yokken onun çadırına girer ve kendisini tahtından eden Yermak'a öldürücü

bir darbe vurmak isterken kendi kızının boynunu keser.

"Bıçak bilemeyi çok severim!" diye bağırdı Yermak, Şam işi çelik hançerini Şaman taşında bilerken. "Kanlarını akıtacağım, kanlarını! Onları parçalara ayıracağım!"

Züleyha'sı olmadan yaşayamayan Yermak, kendini İrtiş Ir-mağı'na atar ve hikâye böylece biter.

---

l *Kammeny Poyas:* Sibirya bölgesi.

62

Şimdi de

özellikle güldürmek için yazılmış

bir komediden tat

parça yazıyorum:

Sarı gökbekli Ivan Prokofyevich'i tanıyormusunuz? Prokefy Ivanovich'in bacağını ısıranı

tanırsınız. Ivan Prokojyevich aniden sinirleniveren ama çok ender rastlanan değerlere sahip biridir. Prokefy Ivanovich ise ballı kara turpa düşkündür. Pelageya Antonovna ile arkadaş olmaya başladıklarında... Pelageya An-tonovna'yı tanırsınız değil mi? Hani hep eteğini ters giyen kadın.

Bu gerçekten çok komik bir şey Varenka, çok komik! Bize okuduğu zaman gülmekten kırılmıştık. Tanrı onu korusun! Biraz hayal ürünü ve boş olabilir ama yine de masum, bir şey.

Bence Ratazyayev kusursuz biri ve bu nedenle de birinci sınıf bir yazar, bildiğim diğer yazarlara hiç

benzemiyor.

Bazen düşünüyorum da... eğer bir şeyler yazmaya kalkış-sam nasıl bir şey olurdu? Örneğin, diyelim birdenbire *Makar Devushkin'den Şiirler* diye bir kitap çıkıverseydi, ne olurdu? O zaman siz ne derdiniz meleğim? Ne düşünürdünüz, nasıl olurdu? Bana gelince kitabım çıkar çıkmaz artık Nevsky Prospect'te görünmeye cesaret edemezdim. Bir düşünsenize birileri çıkıp: "İşte yazar ve şair Devushkin" ya da "İşte Devushkin" deseler? Böyle bir şey olduğunda çizmelerimi ne yapardım örneğin? Her zaman yama içinde olan çizmelerimi? Bazen öylesine kötü deli-niyorlar ki anlatamam. Birisi yazar Devushkin'in çizmelerinin yamalı olduğunu görse ne olurdu?

Kontesin ya da düşesin biri bunu öğrense ne söylerdi hayatım? Büyük olasılıkla bunu fark etmezdi, çünkü ben konteslerin çizmelerle, özellikle de devlet memurlarının çizmeleriyle ilgilendiklerini pek sanmıyorum. -Çünkü çizme çizmedir ne de olsa.- Ama ona anlatırlardı. Dostlarım beni ele verirlerdi. Evet Ratazyayev beni ele veren ilk kişi olurdu. Hemen kontes V.'ye koşardı. Araları

iyiymiş. Bütün toplantılara

davet edildiğini söyler, aileden biri gibiymiş. Tam bir hanımefendi olduğunu söyler. Çapkının biri şu Ratazyayev!

Her neyse bu konu bu kadar yeter. Bütün bunlan sizi biraz eğlendirmek için yazıyorum küçük meleğim. Hoşça kalın küçük güvercinim. Size bu kadar şey yazdıysam bugün çok mutlu olduğumdan. Hepimiz Ratazyayev'in odasında yemek yedik, sonra da belki hayatımda hiç

tatmadığım Romen şarabı1 içtik. -Öyle neşeli insanlar ki!-... Ama bütün bunlan size ne diye yazdım sanki? Lütfen benim hakkımda yanlış fikirlere kapılmayın Va-renka. Bunları neşelenin diye anlatıyorum. Size kitaplar göndereceğime söz veriyorum. Burada elden ele gezip duran bir roman var, Paul de Kock'un2. Ama size onu göndermeyeceğim... Yo, yo! Paul de Kock size pek uygun değil. Onun bütün Petersburg eleştirmenlerini çok kızdırdığını söylüyorlar. Size biraz şeker de gönderiyorum. Özellikle sizin için aldım. Yiyin hayatım, ağzınıza her attığınızda beni hatırlayın. Ama dikkat edin de ağzınızda eritin, sakın çiğnemeyin, dişleriniz ağrır. Belki de meyveli şekerleri seversiniz. Lütfen bana yazıp haber verin. Şimdilik hoşça kalın. Tanrı sizi korusun küçük güvercinim. Sonsuza dek sizin en sadık dostunuz olan,
MAKAR DEVUSHKİN

27 Haziran

Sevgili Makar Alekseyevich,

Fedora diyor ki, eğer istersem bazı tanıdıkları benim durumumla ilgilenip bir yerlerde mürebbiyelik bulabilirlerini ş. Ne

1 *Romen şarabı:* Romaneya, tatlı bir şarap.

2 *Paul de Kock:* Paris'te müstehcen ve duygusal romanlar yazan, romanları

yurtdışında özellikle de ingiltere ve Rusya'da çok ünlü olan bir Fran sız romancısı (1793-1871).

64

diyorsunuz dostum, kabul edeyim mi? O zaman artık size daha fazla yük olmam. Avantajlı bir işe benziyor. Öte yandan da tanımadığım insanların evlerine gitmek pek hoşuma gitmiyor. Mal-mülk sahibi insanlarmış. Eğer beni sorguya çekmeye, araştırma yapmaya kalkışırlarsa ne söylerim?

Biraz utangaç ve yabaniyim. Hep bildiğim bir köşede oturmayı severim. İnsanın alıştığı yerde yaşaması iyidir, zamanının yarısı sefillikle geçse bile iyidir. Üstelik bu ev şehir dışında. Hem kim bilir ne tür işlerim olacak. Belki de sadece çocuk baktıracaklardır. İki yılda üç mürebbiye değiştirmişler. Tanrı aşkına düşündüklerinizi söyleyin Makar Alekseyevich. Kabul edeyim mi, etmeyeyim mi? Neden beni hiç görmeye gelmiyorsunuz? Çok nadiren uğruyor-sunuz. Pazarları

kilise haricinde hiç görüşmüyoruz. Ne kadar da yabani bir insansınız! Siz de benim gibisiniz.

Sizin akrabanız sayılırım biliyorsunuz. Siz beni sevmiyorsunuz Makar Alekseyevich. Bazen kendi kendime çok üzülüyorum. Zaman zaman özellikle de hava kararırken kendimi yapayalnız hissediyorum. Fedora bir yerlere gidiyor. Ben de oturup düşünüyorum. Acı, tatlı anılarımı

hatırlıyorum. Hepsi gözlerimin önünden geçiyor, herkes sisler içinde titreşiyor. Tanıdık yüzler beliriyor - onları gerçek sanıyorum-. En çok da annemi görüyorum... Ne rüyalar görüyorum!

Sağlığımın pek iyi olduğunu sanmıyorum. Çok halsizim, örneğin bu sabah yataktan kalkınca kendimi garip hissettim. Çok kötü öksürüyordum. Çok yakında öleceğimi düşünüyorum -aslında bundan eminim-. Kimse bana cenaze töreni düzenler mi? Tabutumun arkasında duran olur mu?

Kimse beni özler mi?.. Belki de yabancı bir yerde, başkasının evinde yabancı bir köşede öleceğim... Ah Tanrım, ne hüzünlü bir yaşam bu Makar Alekseyevich! Neden beni şekerlerle besleyip duruyorsunuz? Nereden bulursunuz bu parayı bilmem! Ah dostum paranıza sahip olun Tanrı aşkına. Fedora benim yaptığım battaniyeleri satıyor. Bundan elli kâğıt ruble kazanıyoruz.

İyi para.

65

Daha da az olabilirdi. Fedora'ya üç gümüş ruble vereceğim, kendime de yeni, sade ama sıcak tutacak bir elbise dikeceğim. Size de bir yelek dikerim, kendim yaparım. İyi bir kumaş seçerim.

Fedora bana *Belkin'in Hikâyeleri1* adında bir kitap getirdi. Belki istersiniz diye size göndereceğim. Ama lütfen üzerine işaret koymayın, geri vermekte de gecikmeyin. Çünkü

benim değil. Kitap Puşkin'in bir eseri. İki yıl önce annemle ben bu kitaptan bazı hikâyeler okumuştuk. Şimdi tekrar okurken çok hü-zünlendim. Başka kitabınız varsa lütfen gönderin ama Ratazya-yev'den aldıklarınız olmasın. Çünkü eğer bastırdığı kitabı varsa mutlaka size vermiştir.

Bunların nesini seviyorsunuz Makar Alekseyevich? Saçma sapan şeyler... Evet şimdilik hoşça kalın! Çok gevezelik ettim. Hüzünlü olduğum zaman şundan bundan konuşmayı severim. İlaç

gibi oluyor. Kalbimden geçenleri söyleyebildiğim zaman kendimi daha iyi hissediyorum. Hoşça kalın, hoşça kalın dostum!

V.D.

28 Haziran

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Artık bu perişanlık yeter! Kendinizden utanmalısınız! Yeter artık küçük meleğim. Nasıl oluyor da böyle şeyler düşünebiliyorsunuz? Hasta falan değilsiniz. En küçük bir hastalığınız bile yok. Gayet iyisiniz, biraz soluksunuz ama iyisiniz. Bu rüyalar, hayaller de ne demek oluyor?

Utanmalısınız küçük güvercinim, yeter artık. Bırakın bu rüyaları, boş verin. Ben neden iyi uyu-1 *Belkin'in Hikâyeleri:* Büyük olasılıkla Puşkin'in kısa hikâyeler koleksi yonunun birinci baskısı (1831).

.

66

yorum? Neden bana bir şey olmuyor? Baksanıza bana. Kendime gayet iyi bakıyorum, iyi uyuyorum, sağlığım yerinde. Görünüşüm iyi, insan beni kıskanır, yemin ederim. Artık kendinize çekidüzen verin. Kafanızdan neler geçtiğini biliyorum. En ufak bir şey yolunda gitmese hemen kuruntuya kapılıp kuvvetten düşüyorsunuz. Lütfen hatırım için vazgeçin. İş meselesine gelince: Asla! Yo, yo olmaz! Neler düşünüyorsunuz, aklınıza neler geliyor? Hem de şehir dışında! Yo küçüğüm, buna izin veremem. Buna karşı çıkmak için bütün gücümü ortaya koyarım. Herhangi bir şeye ihtiyaç duyacak olursanız ceketimi satıp sokaklarda gömlekle dolaşırım. Hayır Varenka, hayır ben sizi tanırım! Bu tam bir çılgınlık, çılgınlık! Eğer kesin olan bir şey varsa o da Fedora'nın sorumsuz biri olduğudur. Aptal köylünün biri o. Sizin kafanıza böyle şeyleri sokan da o zaten. Onun söylediği tek kelimeye bile inanmayın küçüğüm. Onu pek tanımıyorsunuz değil mi?

O öyle aptal, budala ve dırdırcı ki kocasını mezara soktu. Sakın sizi sinirlendirmesin? Yo, yo meleğim dünyada olmaz! Siz giderseniz ben ne yaparım, benim kimim kalır? Hayır Varenka sevgilim bu fikri kafanızdan çıkarın. Bizim neyimiz eksik? Sizi çok seviyoruz, siz de bize düşkünsünüz, öyleyse böyle sakin sakin yaşamaya devam edelim. Dikiş dikin ya da istemiyorsanız dikmeyin, kitap okuyun. Bizimle beraber yaşayın da tek, istediğinizi yapın. Siz olmazsanız nasıl yaşarız burada, bir düşünün! Bakın, size kitap falan getiririm. Sonra belki bir yerlere yürüyüşe gideriz. Biraz düşünceli olun ve böyle saçmalıklarla kafanızı karıştırmayın.

Çok yakında sizi ziyarete geleceğim. Ama bunun karşılığında siz de benim akıllıca ve içten fikirlerime kulak verin.

Ratazyayev konusunda da çok yanlış düşünüyorsunuz çok! Kuşkusuz ben de cahil bir adamım, öyle olduğumu biliyorum. Bol para içinde büyümedim ama demek istediğim bu değil, çünkü burada söz konusu olan ben değilim, Ratazyayev. Zaten ben **67**

de ondan yanayım. O benim arkadaşım, bu yüzden de ondan yanayım. Çok güzel yazıyor, hem de çok. Ben sizinle aynı fikirde değilim, sizinle aynı fikirde olmama imkân yok. Gayet gösterişli, ağdalı ve kinayeli yazıyor. Bir sürü fikirleri var. Bence siz onu duyarak okumamışsınız ya da ruh haliniz pek iyi değildi. Belki Fedora'ya kızgındınız ya da kötü bir şey olmuştu. Bir de duyarak okuyun. Özellikle de mutlu olduğunuzda, ruh haliniz iyiyken okuyun, örneğin ağzınıza bir şeker atarak okuyun. Kuşkusuz

Ratazyayev'den çok daha iyi yazarlar olduğunu inkâr etmiyorum -hiç kimse de edemez- ama onların kendilerine özgü iyi yanlan var, Ratazyayev'in de kendisine özgü iyi yanlan var. Onlar da iyi yazıyor, Ratazyayev de. O bildiğini okur, kendi stiliyle yazar, ne yazarsa iyi yazar. Pekâlâ hoşça kalın. Artık yazamıyorum, iş için bir yerlere uğrayacağım. Kendinize iyi bakın. Tanrı sizi korusun.

Sadık dostunuz Makar DEVUSHKİN

NOT: Kitap için teşekkür ederim. Biz de Puşkin okuyacağız. Bu akşam size uğrayacağıma söz veriyorum.

Sevgili Makar Alekseyevich,

Hayır dostum, hayır sizin bu yaşamınız yaşam değil. Meseleyi düşündüm ve böylesine avantajlı bir işi reddetmenin hata olacağına karar verdim. Hiç olmazsa günlük ekmeğim önümde olacak. Çaba gösterip yabancıların sevgisini kazanırım. Eğer gerek olursa karakterimi de değiştirmeye çalışırım. Yabancıların arasında yaşamak, merhametlerine sığınmak, duygularını

saklamak, kendini zorlamak kuşkusuz zor ve incitici olur. Ama Tanrı yardım eder. Hayatım boyunca evde oturamam ya. Benzer şeyler geçmişte de başıma geldi. Küçük bir kızken yatılı

okula gidişimi hatırlıyorum. Pazarları evin etrafında koşuşturup oynardım. Arada bir annem beni azarlardı ama hiç aldırmazdım. Kalbimden mutluluk taşardı, ruhum aydınlıktı. Akşam olurken içime bir kasvet çökerdi. Saat dokuzda yatılı okula dönmek zorunda kalırdım. Her şey soğuk, yabancı ve sıkıcıydı. Okuldaki öğretmenler pazartesileri çok öfkeli olurlardı. Ruhumda bir acı

hissederdim, içim dolardı. Bir köşeye çekilir kendi kendime ağlardım. Gözyaşlarımı herkesten saklardım. Herkes tembel olduğumu söylerdi. Ağlamanın çalışmakla bir ilgisi yoktu ki. Sonra okula alıştım ve ayrılırken arkadaşlarımla vedalaştı-ğımda da ağlamıştım.

İkinize de yük olmakla hata ediyorum. Bu düşünce beni üzüyor. Bunu açık açık söylüyorum, çünkü sizinle açık konuşmaya alıştım. Fedora'nın sabahın köründe nasıl kalkıp gece geç saatlere kadar çamaşır yıkadığını görmüyor muyum? Oysaki yaşlıların dinlenmeleri gerek. Sizin benim yüzümden kendinizi nasıl mahvettiğinizi, son kuruşunuzu bile bana harcadığınızı görmediğimi mi sanıyorsunuz? Varınızı yoğunuzu satıp beni güç durumdan kurtaracağınızı yazıyorsunuz.

Size inanıyorum dostum. İyi kalpliliğinize inanıyorum ama her şey söylendiği gibi kolay değil.

Şimdi hiç beklemediğiniz bir ikramiye aldınız, peki sonra ne olacak? Benim hep hasta olduğumu siz çok iyi biliyorsunuz. İstesem de ben sizin gibi çalışamıyorum. Hem sonra her zaman iş

bulunmuyor ki. Peki bana ne kalıyor? Sizin gibi iki iyi kalpli insanın perişanlığını seyretmekten doğan keder o kadar. Size küçük de olsa nasıl bir yararım dokunabilir? Bana ne diye ihtiyacınız olsun? Size ne iyilikte bulundum ki? Bütün ruhumla size bağlıyım. Sizi tüm kalbimle seviyorum ama acı kader! Sadece sevmekle kalıyorum. Cömertliğinizi ödemek için **69**

elimden bir şey gelmiyor. Artık beni tutmaya çalışmayın. Yazdıklarımı bir düşünün ve son kararınızı söyleyin.

Sizi seven, VD

l Temmuz

Saçmalık, saçmalık bunlar Varenka! İnsan size bir saniye için arkasını dönse aklınıza kim bilir neler gelecek. Hiçbir konuda haklı değilsiniz! Hepsi saçmalık!

Neyimiz eksik küçüğüm, söyleyin bana. Biz size düşkünüz, siz de bize. Hepimiz halimizden memnunuz. İnsan başka ne ister? Yabancıların içinde ne yapacaksınız? Bu ne demektir, bilir misiniz?. Siz onu bana sorun da ne demek olduğunu söyleyeyim. Çok iyi bilirim ben. Bir zamanlar yabancıların ekmeğini yemiştim. Çok kötüdürler Varenka, öyle adidirler ki, küçük kalbiniz dayanmaz. Kınamaları, azarları ve pis bakışları sizi üzer. Burada bizimle rahatsınız, küçücük bir yuvada sığınak buldunuz, sıcaktasınız. Gidecek olursanız bizim de kolumuz kanadımız kırılır.

Siz olmadan ne yaparız? Benim gibi bir yaşlının hali ne olur? Bizim size ihtiyacımız yok mu sanıyorsunuz? Hiç mi? Böyle bir şeyi nasıl düşünürsünüz? Yo küçüğüm, bize nasıl yararınız olduğunu bir düşünün bakalım. Bana büyük bir yararınız var Varenka. Üzerimde çok iyi bir etkiniz var. Sizi bir an düşünmekle bile neşeleniyorum... Size mektup yazıp içimden geçenleri anlatıyorum, sizden de ayrıntılı bir yanıt alıyorum. Size giyecek alıyorum, şapka alıyorum, bazen siz bana sipariş veriyorsunuz, onu yerine getiriyorum... Bana yararınız olmadığını nasıl söylersiniz? Bu yaşımda yalnız başıma kalsam halim ne olurdu? Belki siz bunları

düşünemezsiniz Varenka ama düşün-

melisiniz. "Ben olmazsam hali ne olur?" diye kendi kendinize sormalısınız. Ben size çok alıştım.

Siz olmasanız Neva'nın dibini boylardım! Evet Varenka sonum bu olurdu. Siz gidince bana yapacak ne kalır? Belli ki bir arabacı beni arabaya yükleyip Volkovo'daki mezarlığa götürsün, tabutuma da elbisesi çamur içinde, yaşlı bir dilenci kadın eşlik etsin, mezarım toprakla doldurulsun ve oracıkta yapayalnız kalayım istiyorsunuz. Bu haksızlık küçüğüm, haksızlık.

Gerçekten haksızlık!

Kitabınızı geri gönderiyorum küçük dostum. Düşüncemi soracak olursanız, hayatımda hiç

böyle mükemmel bir kitap okumadığımı söylemeliyim. Şimdi kendi kendime soruyorum; nasıl oluyor da hayatım boyunca böyle budala kalabildim? Tanrı beni bağışlasın! Neler yapmışım ben?

Hangi dağ başındaymışım? Hiçbir şey bilmiyormuşum meğer. Hiçbir şey! Kesinlikle hiçbir şeyden haberim yokmuş! Bunu açık kalplilikle söylüyorum Varenka. Ben cahil bir adamım. Şu ana kadar pek bir şey okumadım, hemen hemen hiçbir şey. *insanın Tasviri, Küçük Zan-goç2, İbicus'un Turna Kuşları*^. Bunlardan başka kitap okumadım. Şimdi de sizin gönderdiğiniz *Gar Şefini4* okudum. İnsan bazen yanı başındaki bir kitapta bütün hayatının yazılı olduğunun farkına bile varmıyor; okumaya başladıkça giderek daha iyi anlıyor ve o ana kadar bulanık kalan şeyleri çözebiliyor. Kitabınızı sevmemin bir sebebi daha var. İnsanın tekrar tekrar okuduğu pek çok kitaplar vardır ama bir şey anlayamamıştır. Örneğin beni düşünün. Ben aptalım, doğuştan aptalım. Çok önemli

1 *insanın Tasviri:* Okumuş tabakanın kendisini tanıması üzerine bir eser (Petersburg 1834). Filozof ve psikolog olan yazar A.l. Galich (1783-1848) Puşkin'in hocalarından biridir. Dostoyevski büyük olasılıkla çocukluğunda aile arasında okunan bu eserden etkilenmiştir.

3 *Küçük Zangoç:* Le Petit Sonneur. Fransız duygusal-romantik yazar F.G.

Decray-Dumesnil'in (1761-1819) romanı.

4 *İbicus'un Turna Kuşu:* V.A. Zhukovsky'nin (1831) Rusçaya çevirisiyle Schiller'in ünlü şiiri.

5 *Gar Şefi:* Puşkin'in *Belkin'in Hikâyeleri'nden* biri. Samson Vyrin, hikâyedeki baş karakterdir.

. : ı

kitapları okuyamıyorum ama bunu okuduğum zaman sanki kendim yazmışım gibi hissettim.

Sanki kalbimi elime alıp, insanlar içindekileri görsün diye içini dışına getirdim ve ayrıntısıyla tanımladım. İşte böyle! Öyle sade ki. Böyle bir kitabı ben de yazabilirim. Neden ben yazmadım?

Ben de kitapta anlatılan aynı şeyleri hissediyorum. Hatta bazen zavallı talihsiz Samson Vyrin ile aynı durumlara düşüyorum. Bir sürü zavallı ve talihsiz Sam-son Vyrin aramızda yaşıyor! Nasıl da güzel anlatılmış! Zavallı adamın içip içip kendini kaybettiği, kuzu postuna bürünüp uyuduğu, uyanınca acısını punç ile unutmaya çalıştığı yerleri okudukça gözlerim yaşardı. Zavallı

kuzucuğu Dunyasha'yı hatırladıkça acı acı ağlayıp, pis kabanının koluna gözyaşını silip duruyordu. Gerçek gibi! Okuyun bakın, canlı gibi! Kitapta kendimi gördüm. Benim çevrem de böyle. Örneğin Teresa! Uzağa gitmeye gerek yok. Bizim zavallı memura bir bakın. Soyadı Gorshkov olsa bile o da bir Samson Vyrin sayılır. Sizin de benim de başımıza gelebilir. Nevsky Prospect ya da Set civarında oturan bir kont bile aynı şeyi yaşayabilir. Kuşkusuz onlar kibarlar sınıfının kurallarına göre yaşadıkları için olay farklıymış gibi görünüyor ama aslında aynı şey onlara da olabilir. Her şey olabilir. İşte böyle küçüğüm. Ama siz bizi terk etmek istiyorsunuz.

Benim başıma kötü bir şey gelmesini mi istiyorsunuz Varenka? Hem kendinizi hem de beni mahvedeceksiniz. Ah sevgilim, Tanrı aşkına bu geçici hevesleri küçücük kafanızdan çıkarın da bana gereksiz bir acı yaşatmayın. Benim küçük kuşum, siz daha olgunlaşmadınız, kendinizi kötülüklerden nasıl koruyacak, nasıl savunacaksınız? Lütfen Varenka artık kendinizi toplayın.

Aptalca fikirlere kulak asmayın. Saçma öğütlere aldırmayın. Tekrar kitabınıza dönün, dikkatle okuyun. Ondan bir şeyler çıkaracak-

, siniz.

Gar Şefi'nden Ratazyayev'e de söz ettim. Bunların modasının geçmiş olduğunu söyledi.

Şimdi resimli kitaplar ve tasvir-

ler modaymış. Aslında neyi kastettiğini pek anlayamadım. Puşkin'in iyi olduğunu, kutsal Rusya'ya şan şöhret getirdiğini söyledi. Onun hakkında daha pek çok şey anlattı. Evet çok iyi Varenka, çok iyi. Kitabı tekrar dikkatle okuyun, sözümü tutup şu ihtiyarı memnun edin. O zaman Tanrı da sizi ödüllendirir, mutlaka ödüllendirir. ,

İçten dostunuz

Makar Devushkin

6 Temmuz

Sayın Makar Alekseyevich,

Bugün Fedora bana on beş gümüş ruble getirdi. Üç rublesini ona verince zavallı kadın nasıl da sevindi! Mektubu çok acele yazıyorum. Sizin yeleğinizi dikiyorum. Çiçekli, sarı bir kumaştan.

Size bir de kitap gönderiyorum. İçinde bir sürü hikâye var. Ben bir iki tanesini okudum. Özellikle Palto2 adındakini okuyun. Sizinle tiyatroya gitmemi öneriyorsunuz. Biraz pahalıya mal olmaz mı?

Belki balkonda yer bulabiliriz. Ben tiyatroya gitmeyeli uzun zaman oldu. Aslında ne zaman gittiğimi bile hatırlamıyorum. Şu anda da tereddüt ettiğim tek şey, pahalı olup olmadığı konusu.

Fedora kafasını sallayıp duruyor. Gelirinizin üzerinde bir yaşam sürdüğünüzü söylüyor. Aslında bana harcadığınız paradan yola çıkarak bunun ben de farkındayım! Dostum dikkat edin de başınız derde girmesin. Fedora'nın söylediğine göre ev sahibinizle kirayı ödemediğiniz için tartıştığınıza dair dediko-6 *Şimdi resimli kitaplar ve tasvirler modaymış:]&4Q'\arda* Rus Edebiya- "

tı'nda "psikolojik öyküler" dönemiydi. Tanımlar ya da öyküler resim- *ı.*

lerle sunulurdu.

7 *Size bir de kitap gönderiyorum... Palto* Gogol'ün eserlerinin üçüncü '

cildi. 1843'te ilk kez basılmıştı.

dular varmış. Sizin için endişeleniyorum. Pekâlâ şimdilik hoşça kalın. Benim acelem var. Bazı

işler yapmam gerek. Şapkamın kurdelesini değiştiriyorum.

V.D.

NOT: Eğer tiyatroya **gidecek olursak yeni şapiSöii've** pelerinimi takacağım. Nasıl olur?

7 Temmuz

Sayın Varvara Alekseyevna,

... Evet, size geçmişimden söz ediyordum. Evet küçüğüm hayatımda bir kez de olsa ben bile çılgınlık yapmıştım. Birisine sırılsıklam âşık olmuştum ama bunda pek öyle önemli bir şey yoktu. Asıl olağanüstü olan onu doğru dürüst görmemiş olmamdı. Sadece bir kez tiyatroya gitmiştim ama bu kadarıyla bile ona ümitsizce âşık oldum. O zamanlar beş kıpır kıpır gençle kapı komşusuydum. Aramıza belli bir mesafe koymaya çalıştığım halde arkadaş olduk, zaten başka türlü olması da mümkün değildi. Ukalalık olmasın diye her dediklerine uyum gösteriyor-dum. Bana bu aktristen söz edip duruyorlardı! Her akşam -yemek için yarım köpek bile bulamazken- tiyatroya koşuyorlar, balkona yerleşip çılgın gibi alkışlıyorlardı. Sonra da bütün gece boyunca uyku nedir bilmiyordum. O kadından herkes "benim Glas-ha'm" diye söz ederdi.

Hepsi ona âşıktı. Hepsinin kalbinde aynı muhabbet kuşu çırpınıp duruyordu. Beni bile heyecanlandırmışlardı. O zamanlar delikanlıydım. Nasıl olduğunu bilmem ama bir akşam kendimi balkonun dördüncü sırasında buluverdim. Perdenin köşelerinden başka bir şey göremedim ama her şeyi duydum. Aktristin bülbül gibi, yumuşacık, tatlı bir sesi 74

vardı. Alkışladık, alkışladık, öyle çok bağırdık ki az kalsın başımız belaya giriyordu. Hatta birisi dışarı atıldı. Eve gittiğimde sanki sarhoş gibiydim! Cebimde bir gümüş rubleden başka param kalmamıştı. Üstelik aylık almama da daha on gün vardı. Peki ben ne yaptım küçüğüm? Ertesi gün işe gitmeden önce Fransız parfümleri satan bir dükkâna uğradım ve bütün paramı bir şişe parfümle, kokulu sabuna harcadım. Bunu neden yaptığımı hâlâ bilmiyorum. Yemek falan yemeden penceresinin altında bir aşağı bir yukarı dolaşıp dururdum. Nevsky Prospect'te bir binanın dördüncü katında oturuyordu. Eve gidip bir-iki saat kadar dinlenir sonra yine penceresinin altında tur atmak için Nevsky'e geri dönerdim. Altı hafta boyunca evinin altında bir aşağı bir yukarı avare avare dolaştım. Güzel arabalar kiralayıp evlerinin önünden geçerek kendimi fark ettirmeye çalıştım. İflas ettim, borca girdim, sonra da yorgun düştüm. Tutkumu yenip bu işten vazgeçtim. Böylelikle bir aktristin saygıdeğer bir adamı ne hale soktuğunu görmüş oldunuz küçüğüm! O zamanlar daha çok gençtim, delikanlıydım...

M.D.

8 Temmuz

Sayın Varvara Alekseyevna,

,

Bu ayın altısında aldığım kitabı size hemen geri gönderiyorum. Ayrıca sizinle konuşmak istediğim bir konu var. Beni bu sıkıntıya sokmanız hiç de doğru değil küçüğüm. İnsanın kade-rindeki her şeyi Tanrı yazar. Birinin kaderinde general apoleti takmak varken, ötekinin düşük dereceli bir memur olmak yazgısıdır. Biri emirler yağdırırken öteki de verilen emirlere hiç

homurdanmadan litreye litreye korkuyla boyun eğer. Her şey 75

insanın yeteneğine göre olur. Birisinin bir şeye, ötekinin de başka bir şeye yeteneği vardır ama bunların hepsi de Tanrı ver-gisidir. Ben yaklaşık otuz yıl hizmet verdim. Çalışmam kusursuz, tavırlarım hep ölçülüydü. Bir yurttaş olarak hatalarım olduğunu kabul ediyorum ama bazı iyi taraflarım da vardı. Amirlerimin saygısını kazanmıştım. Hatta Ekselansları bile benden memnundu. Bu memnuniyetini göstermek için özel şeyler yapmasa da ben biliyordum. El yazım güzel ve okunaklıydı. Harflerim ne çok büyük ne de çok küçüktü. İtalik harflere benzerdi, fena değildi yani. Aramızda belki İvan Prokofyevich hariç, güzel yazan kimse yoktu. Saçlarım ağaracak kadar uzun yaşadım, bu süre içinde büyük bir suç

işlediğimi hatırlamıyorum. Kimin ufak tefek hataları yok ki? Hepimiz günahkârız, siz bile öylesiniz! Ama bana yönetmeliğe karşı

çıkmak ya da toplum huzurunu bozmak gibi bir suç atılmadı hiç. Böyle bir olay olmadı, hatta nedereyse bir nişan bile alacaktım ama neyse şimdi bundan konuşmanın ne yararı var? Sizin bunları zaten bilmeniz gerekir. Hakkımda kitap yazmaya kalkışanın da bunu bilmesi gerekir.

Ama yo, ben sizden böyle bir şeyi hiç beklemezdim. Yo Varen-ka! Böyle bir şeyi bekleyeceğim en son kişi siz olurdunuz.

Artık bundan sonra küçük köşemde huzur içinde yaşayamayacağım. Hiçbir şeye burnumu sokmadan, kimseye karışmadan, sadece kendimi bilip, Tanrıdan korkarak, başka insanlara bulaşmadan yaşayamayacak mıyım? Kimse de benim işime burnunu sokmasa, evde nasıl bir yaşam sürdüğümü merak etmese, acaba yeleğim güzel mi değil mi, iç çamaşırlarım düzgün mü, çizmelerim var mı yok mu, ne yerim, ne içerim, neler yaparım diye düşünmese... Kaldırımın kötü olduğu yerlerde çizmelerimi korumak için parmak uçlarımda yürürsem ne olur sanki? Param yoksa ve çay bile alamıyorsam bundan söz etmeye ne gerek var? Sanki herkes çay içmek zorundaymış gibi! Ben ne yiyorlar diye insanların ağzının içine bakıyor muyum? Şimdiye kadar kimi

aşağılamışım? Yo hayatım, benimle uğraşmayan insanları neden aşağılayayım? Ama durum ne oluyor? Canla başla çalışıyorum, amirlerim bana saygı duyuyor -başka ne olabilir, tabii ki saygı

duyarlar-, sonra burnumun dibinde biri bitiveriyor ve ortada hiç neden yokken benimle dalga geçiyor. Kuşkusuz zaman zaman yeni bir şeyler alıyorum, buna çok seviniyorum. İçim içime sığmıyor, gece doğru dürüst uyuyamıyorum. Örneğin yeni bir ayakkabı aldığımda büyük bir keyifle giyerim, bu doğru yazılmış. Çünkü insanın ayaklarını yeni bir ayakkabı içinde görmesi güzeldir. Ama yine de Fyodor Fydorovich'in böyle bir kitabı nasıl fark etmeyip kendisini savunmadığına şaşıyorum.

Tabii o genç bir kodaman. Sesini yükselttiği zamanlar oluyor. Hem neden olmasın? Zaman zaman memurları azarlamak şarttır. Bunu işyerinin huzurunu korumak için yapıyor. Huzurun korunması gerek, bazen uyarı almalıyız. Çünkü -bu sadece ikimizin arasında kalsın Varenka-hiçbirimiz uyan almadan hiçbir şey yapmıyoruz. Hepimiz "ben şu dairedeyim, ben bu dairedeyim" demek için uğraşıyoruz. Çeşit çeşit rütbeler olduğu için rütbelere göre de çeşit çeşit azarlamalar vardır, bu işler böyle olur! Dünyayı ayakta tutan bunlardır. Birbirimizin üzerinde bir otorite sağlamamız, birbirimizi azarlamamız gerekir. Bu önlemler olmasa dünya bölünür ve hiçbir yerde düzen diye bir şey kalmazdı. Bu yüzden de Fyodor Fyodorovich'in böyle bir şeye dikkat etmemesi beni çok şaşırttı.

Bunları yazmanın ne sebebi var? Neye yaran olur? Bunları okuyan kişi sanki bana palto mu diktirecek? Bana çizme falan mı alacak? Ama yo, sadece hikâyeyi okur ve devamını sorar.

Bazen içine düştüğüm durumları anlatamamak kaygısıyla herkesten kaçar, saklanırım. Bazen yüzümü göstermeye korkarım. Kim bilir kötü diller hakkımda neler konuşuyordur diye düşünürken bile titrerim. Çünkü insanın aleyhine sürekli bir şeyler uydurup dururlar. İnsanın tüm özel ve genel yaşamı ede-77

biyata konu olur, basılır, okunur, gülünür, dedikodusu yapılır! Bu durumda da artık sokağa çıkmak imkansızlaşır. Her şey öylesine ayrıntılı anlatılır ki sokaktaki yürüyüşümden bile hemen tanınırım. Yazar

sonuna doğru suçunu bastırmaya çalışabilirdi. Kahramanın kafasına kâğıtları

fırlattıkları paragraftan sonra durumu biraz yumuşatır, her şeye rağmen vicdanlı bir adam, iyi bir yurttaş olduğunu, meslektaşlarından böyle bir davranışı hak etmediğini, büyüklerine karşı

saygılı olduğunu -hatta tam bu noktada bir örnek bile verilebilir-, kimseye zararı dokunmadığını, Tanrı'ya inançlı olduğunu ve -eğer kahramanı öldürecek olursa- pişman bir halde öldüğünü

yazabilirdi. Ama zavallıyı öldürmese daha iyi olurdu. Paltosu bulunsun, Fyodor Fyodoro-vich -ay ben neler söylüyorum- yani general onun iyi taraflarını öğrensin ve onu işe alsın. İyi bir maaş

bağlansın. Böylelikle de kötülüğün cezalandırıldığı, iyiliklerin ödüllendirildiği anlatılır, meslektaşların da elleri boş kalır. Ben olsam böyle yapardım. Yoksa böyle bir hikâyenin ne özelliği, ne yararı olur? Aşağılık bir yaşamın önemsiz bir örneğidir bu. Peki siz neden bana böyle bir kitap gönderdiniz? Bu kötü bir kitap Varenka. Gerçek hayat bu değil. Çünkü böyle bir memur olmaz. Böyle bir kitap okuduktan sonra insan kederleniyor.

Sadık köleniz Makar Devushkin

27 Temmuz

Sevgili Makar Alekseyevich,

Son olaylar ve mektuplarınız beni korkuttu, şaşırttı ve hayrete düşürdü ama Fedora'nın anlattığı her şeyi açıkladı. Bu kadar ümitsiz olmanızın ve böylesine bir uçuruma düşmenizin se-78

bebi ne, Makar Alekseyevich? Açıklamalarınız beni hiç tatmin etmedi. Bana önerilen o avantajlı

işi kabul etmek için ısrarlı davranmakta haklı değil miydim? Üstelik son macera beni ciddi ciddi korkuttu. Bana olan sevginiz yüzünden benden kaçtığınızı yazıyorsunuz. Herhangi bir durumda gerekebilir düşüncesiyle sakladığınız tasarruflarınızı benim için harcadığınızı duyunca kendimi size karşı borçlu hissettim. Ama artık birikmiş paranızın kalmadığını biliyorum. Darlık içinde olduğumu duyduğunuz için maaşınızdan avans çekip benim için harcamaya başlamışsınız. Hatta hastalandığım zaman giysilerinizi satmışsınız. Şimdi bütün bunları öğrenince kendimi öyle güç

bir durumda hissettim ki artık ne yapacağımı, hatta ne düşüneceğimi bile bilemiyorum. Ah Makar Alekseyevich! Merhametten ve arkabalık sevgisinden doğan bu iyiliklerle yetinin, artık gereksiz şeyler için paranızı harcamayın. Bana açık davranmamakla dostluğumuza ihanet ettiniz Makar Alekseyevich. Son paranızı da giysilere, şekerlemelere, yürüyüşlere, tiyatroya ve kitaplara harcadığınızı görünce affedilmez havailiğim için -çünkü bütün bunları hiçbir şey düşünmeden kabul ettim- pişmanlık duyuyorum. Beni sevindirmek için yaptığınız her şey şimdi üzüntüye dönüştü ve boş bir pişmanlıktan başka bir şey bırakmadı bende. Son günlerdeki karamsarlığınızı fark ettim. Ben de bazı sorunların yaklaşmakta olduğu endişesini hep taşıdığım halde bu kadarını hiç düşünmemiştim. Nasıl olur? Nasıl olur da cesaretinizi kaybedersiniz Makar Alekseyevich? İnsanlar sizin için ne düşünür? Tanıdıklarınız neler söyler sonra? Benim ve herkesin saygı duyduğu sevecenliğiniz, alçak gönüllülüğünüz ve bilgeliğiniz ne oldu? Daha önce hiç yaşamadığınız bir duruma nasıl düştünüz? Polisin sizi sokakta sarhoş bir halde bulup eve getirdiğini duyunca neler hissettiğimi düşünebiliyor musunuz? Dört gündür sizden haber alamayınca garip bir şeyler olduğunu düşünmüştüm ama bunları duyunca hayretler içinde kaldım. Or-

talıktan kayboluşunuzun asıl sebebini öğrendiklerinde amirlerinizin neler diyeceklerini düşündünüz mü hiç? Herkesin size güldüğünü, arkadaşlığımızı öğrendiğini, komşularınızın benim hakkımda şakalar yaptığını söylüyorsunuz. Lütfen bunlara aldırmayın Makar Alekseyevich ve Tanrı aşkına kendinize hâkim olun. Zaten bu memurlarla olan ilişkileriniz de beni korkutuyor. Bu konuda konuşulanları duyuyorum. Lütfen bütün bunların ne demek olduğunu bana açıklar mısınız? Eğer anlatacak olursanız arkadaşlığımı kaybedeceğinizden korktuğunuzu yazıyorsunuz. Hasta olduğumda bana nasıl yardım edeceğinizi bilemediğinizi, hastaneye düşmemi önlemek için her şeyi sattığınızı ve büyük borçlara girdiğinizi, her gün ev sahibinizle hoş şeyler yaşamadığınızı söylüyorsunuz ama böyle yapmakla yanlış bir yolu seçtiğinizi söylemeliyim. Şimdi her şeyi öğrendim. Mutsuzluğunuzun sebebinin ben olduğumu fark ettiğim için sıkılıyorsunuz ama bu davranışınızla beni iki kat fazla üzdünüz. Bütün bunlar beni çok şaşırttı Makar Alekseyevich. Ah dostum! Mutsuzluk bulaşıcı bir hastalıktır. Zavallı ve mutsuz insanlar daha kötü olmamak için birbirlerinden uzak durmalıdırlar. Ben sizin daha önce sürdüğünüz sakin ve alçakgönüllü yaşamınıza hiç yaşamadığınız bir mutsuzluk getirdim. Bütün bunlar bana acı veriyor ve beni tüketiyor.

Size neler olduğunu, nasıl böyle düşünmeye başladığınızı açık açık yazın bana lütfen. Eğer mümkünse beni rahatlatın. Size yazmam için beni zorlayan şey onurum konusundaki bencilliğim değil, kalbimden hiçbir zaman silemediğim sevgi ve dostluk. Hoşça kalın. Mektubunuzu sabırsızlıkla bekliyorum. Siz daha beni doğru dürüst tanımamışsınız Makar Alekseyevich.

Sizi seven ..,.,: VarvaraDobroselova

80

28 Temmuz

Canım Varvara Alekseyevna,

Artık her şey bittiğine ve eski haline döndüğüne göre size şu kadarını söyleyeyim, siz insanların hakkımda neler düşüneceği konusunda endişeleniyorsunuz. Sizi temin ederim Varvara Alekseyevna benim itibarım her şeyden daha önemlidir. Bu nedenle de bütün bu olaylardan hiçbir amirimin haberi olmadığını ve olmayacağını söylemek isterim. Hepsi de eskisi gibi saygılı

davranmaya devam edecekler. Ben sadece bir tek konuda endişeleniyorum o da dedikodu. Evde ev sahibim sadece bağırıp duruyordu ama şimdi verdiğiniz on rubleyle homurdamp durduğu borcumu ödedim, hepsi bu. Ötekilere gelince, onlar sorun değil, paralarını istemeyin yeter, başka bir kötülükleri dokunmaz. Ben sizin hakkımda düşündüklerinizi dünyadaki her şeyden üstün tutarım. Sürekli sıkıntılarımı onunla hafifletiyorum. Tanrıya şükür ki ilk fırtına, ilk şok atlatıldı. Siz de her şeyi normal karşıladınız. Beni bencil biri olarak kabul etmediniz. Ayrılacak gücü bulamadığım ve meleğim olarak sevdiğim için sizi aldattığımı düşünmediniz. Şimdi azimle çalışıyorum ve görevlerimi en iyi şekilde yapıyorum. Dün önünden geçerken Yevstafy İvanovich tek kelime bile etmedi. Sizden saklayacak değilim Varenka, borçlarım ve perişan halim bana acı

veriyor ama zararı yok. Lütfen siz de ümitsizliğe kapılmayın. Eğer bana bir daha para gönderecek olursanız üzüntüden öleceğim. Artık işler değişti demek! Bu koca ihtiyarın size yardım etmesi gerekirken siz, küçücük bir öksüz, bana yardım ediyorsunuz. Fedora ne iyi etti de para buldu. Şu anda benim hiçbir yerden para ümidim yok. En küçük bir ümit ışığı olur olmaz size yazacağım.

Ama beni en çok endişelendiren şey dedikodu. Hoşça kalın küçük meleğim. Küçücük ellerinizden öpüyorum ve bir an önce iyileşmeniz için dua ediyorum. Şu anda işe gitmem gerektiği

81

için ayrıntılı yazamıyorum. Görevimi ihmal ettiğim zamanların açığını kapatma çabasındayım.

Başıma gelenleri ve memurlarla olan maceramı size akşama yazarım.

Sizi seven ve sayan Makar Devushkin

28 Temmuz

Ah Varenka, ah! îşte bu kez suçlu olan sizsiniz! Mektubunuzla beni hayal kırıklığına uğrattınız ve şaşırttınız. Ancak şimdi sakin haldeyken kalbimin derinliklerini inceleyince haklı olduğumu fark ettim. Ben sarhoş olmamdan söz etmiyorum. -Onu boş verin hayatım- Ben size duyduğum sevgiden söz ediyorum. Bu sevgi hiç de mantıksız bir sevgi değil. Siz bu konuda bir şey bilmiyorsunuz. Keşke neden olduğunu bilseydiniz. Sizi sevmekten başka yapılacak bir şeyim olmadığını bilseydiniz böyle şeyler söylemezdiniz. Siz sadece düşündüklerinizi söylüyorsunuz, eminim ki kalbiniz başka şeyler söylüyordur.

O memurlarla aramızda neler olduğunu ben de bilmiyorum, doğru dürüst hatırlayamıyorum.

O sıralarda çok endişeli bir haldeydim. Bir ay boyunca pamuk ipliğine bağlı gibiydim. Durumum çok korkunçtu. Ne sizi ne de evdekileri görüyordum. Hep kendi kendimeydim. Ama ev sahibim korkunç bir gürültü koparttı. Başka zaman olsa önemli değildi: "Aman boş verin, bağırıp dursun sefil kadın" derdim. Ama şimdi bu durum utanç verici oluyor. Hem bizim dostluğumuzu da öğrenmiş -Tanrı bilir nereden öğrendi- evde öyle şeyler söyleyip geziniyor ki dilim tutuluyor, kulaklarımı tıkıyorum. Ama diğer insanlar öyle değil, onlar kulaklarını tıkamıyorlar, tam tersine duymak için çaba harcıyorlar. Nereye saklanacağımı bilemez oldum...

82

Bütün bu talihsizlikler beni kahretti. Sonra, Fedora da, alçak bir çapkının kapınıza gelip size uygunsuz tekliflerde bulunduğunu söylemez mi? Kendimden bilirim, bu nasıl da aşağılayıcı bir şeydir. Buna gerçekten çok üzüldüm meleğim. Kontrolümü kaybettim, paniğe kapıldım. Öfkeyle dışarı fırladım. Doğru o ahlaksızın yanına gidecektim. Ne yapacağımı bilemedim. Benim meleğimi hiç kimse aşağılayamaz. Gerçekten çok üzgündüm. O anda kar, sulusepken yağıyordu.

Çok kasvetli bir gündü. Neredeyse geri dönüyordum. . O anda memur Yemelya'ya1, yani Yemelyan İlyich'e rastladım. Memur demek pek doğru olmaz, çünkü eskiden memurdu ve sonra bizim daireden kovuldu. Şimdilerde ne yaptığını bile bilmiyorum. Orada burada gezip duruyor. Ben de onunla yürümeye başladım... Neyse Varenka, arkadaşınızın başına gelen talihsizlikleri, katlandığı acıları öğrenmek size zevk vermez herhalde. Üçüncü günün akşamı Yemelyan beni kışkırttı, ben de sizin canınızı sıkan adamın yanına gittim. Adresini kapıcımızdan almıştım.

Doğruyu söylemek gerekirse ben bu adamı uzun zaman önce fark etmiştim zaten. Bizim binada otururken görüyordum. Bu yaptığımın çok çirkin bir şey olduğunu şimdi anlıyorum, çünkü oraya gittiğimde kendimde değildim. Gerçekten hiçbir şey hatırlamıyorum Varenka. Tek hatırladığım yanında bir sürü insan olduğu.

Belki de ben çift görüyordum. Neler söylediğimi bile hatırlamıyorum. Tek bildiğim haklı öfkemle pek çok şey söylediğim. Onlar beni kapı dışarı edip merdivenlerden attılar. Yani almasalar bile kovaladılar. Eve nasıl döndüğümü siz de biliyorsunuz Varenka. Hepsi bu. Başka söyleyecek bir şey yok. Kuşkusuz itibarım zedelendi, gururum incindi ama bunu sizden başka kimse bilmiyor. Böyle olduğuna göre ortada bir şey yok demektir, değil mi Varenka? Siz ne düşünüyorsunuz? Geçen sene bizim evde Aksenty Osi-1

Yemelya'ya rastladım: Yemelya, Dostoyevski'nin *Dürüst Hırsız* adlı

eserinde de geçmiştir. Orada Yemelyan Ilyich'ti.

•

<.'

v

83

povich, Pyotr Petrovich'in onuruna saldırıda bulunmuştu ama bunu gizlice yapmıştı. Onu kapıcı

odasına çağırmış orada her şeyi halletmişti. Olayı kapı aralığından gördüm. Bu işi öyle kibarca yapmıştı ki benden başka kimse görmemişti. Benim için hiç önemli değildi, bundan hiç

kimseye söz etmedim. O olaydan sonra Pyotr Petrovich ile Aksenty Osipovich'in arası hiç

bozulmadı. Pyotr Petrovich gururlu bir adamdı, kimseye bir şey söylemedi. Hatta birbirleriyle selamlaşıp tokalaşıyorlar bile. Kuşkusuz size itiraz edecek değilim, yerin dibine girdiğim doğru.

Buna karşı çıkmaya cesaret edemem. En kötüsü de kendi gözümden bile düştüğüm. Bu benim kaderimde varmış, hiç kuşkusuz kaderimmiş. İnsan kaderinden kaçamaz, biliyorsunuz.

İşte başıma gelen sorunların ve talihsizliklerin hikâyesi bu, Varenka. Okumaya değmese de böyle. Pek iyi değilim Varenka. Duygularım ölmüş gibi. Size bağlılığımı, aşkımı ve saygımı

sunuyorum.

Sadık köleniz Makar Devushkin

29 Temmuz

-,; Sevgili Makar Alekseyevich,

İki mektubunuzu da okudum, derin bir iç çektim! Dinleyin beni dostum. Siz ya benden bir şeyler saklıyor, her şeyi yarım anlatıyorsunuz, ya da.. bakın Makar Alekseyevich mektuplarınızda belli bir sıkıntının izleri var... Tanrı aşkına gelip beni görün, hemen bugün gelin. Yemeğe bekleriz.

Neler yapıyorsunuz, ev sahibinizle nasıl geçiniyorsunuz, hiç bilmiyorum. Bu konuda hiçbir şey yazmıyorsunuz. Sanki ben-

84

den bir şeyler saklıyor gibisiniz. Görüşene kadar şimdilik hoşça kalın. Geleceğinize söz verin.

Aslında her gün gelseniz ne güzel olur. Fedora iyi aşçıdır. Hoşça kalın.

Varvara Dobroselova

l Ağustos

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Minnettarlığınızı göstermek için iyiliğe iyilikle karşılık verebilme şansı bulduğunuzdan dolayı Tanrıya şükrediyorsunuz. Melek kalbinizin iyiliğine inanıyorum Varenka. Sitem etmek için söylemiyorum ama lütfen müsrifliğim için bana kızmayın. Evet, eğer bir kabahatim olduysa bunu kabul ederim ama sizden azar işitmek bana çok acı geliyor. Bunları söylediğim için bana kızmayın küçük dostum. Kalbimin derinliklerinde acıdan başka bir şey yok. Zavallı insancıklar hassas olur, doğa onları böyle yapar. Bunun eskiden beri farkındayım. Zavallılar titiz olur.

Dünya görüşleri biraz değişiktir. Karşılaştığı herkese gizlice, yan yan bakar, kendisi hakkında konuşup konuşmadıklarını duymak için kelimelere dikkat eder. Acaba suratına bakılacak biri olmadığını mı söylüyorlar? Neler hissettiğini mi merak ediyorlar? Nasıl biri olduğunu mu düşünüyorlar? Herkes zavallının eski bir kilimden daha değersiz olduğunu bilir. Kimsenin kendisine saygı göstermesini beklemez. Şu yazar bozuntuları ne yazarlarsa yazsınlar zavallı insancıklar hiç değişmez. Peki neden böyle olur? Çünkü onlara göre zavallının içi dışına çıkmalı, özel hiçbir şeyi ve gururu falan kalmamalıdır! Yemelyan geçen gün kendisi için yardım toplandığını söyledi.

Verilen her bir köpek karşılığında adamcağızı inceleyip durmuşlar. Paralarını bağış için verdiklerini düşünüyorlar ama hiç de öyle değil. Onlar za-85

vallı insancıkları sergilemek için böyle yapıyorlar. Bağışın bile günümüzde bir amacı var... Belki de hep böyleydi kim bilir! Ya nasıl yapacaklarını bilemiyorlar ya da çok iyi biliyorlar. Bunlardan biri! Siz belki bilmiyordunuz ama durum böyle. Başka bir konuda olsa bir şey söyleyemeyiz ama bu konulan iyi biliriz! Peki nasıl oluyor da zavallıcıklar bütün bunları biliyorlar ve böyle düşünebiliyorlar? Çünkü tecrübeleri var! Çünkü biliyor ki bir beyefendi restorana gidip: "Şu zavallı bugün ne yiyecek acaba? Ben et sote yerken o yağsız yulaf lapası yiyecek" der kendi kendine. Peki benim ne yiyeceğimden ona ne? Böyle şeyler düşünen insanlar var Varenka, inanın var. Bu utanmaz alaycılar etrafta dolaşıp insancıklar ayaklarını yere basa basa mı yoksa parmak uçlarında mı yürüyorlar diye bakarlar. Filan bölümün falan memurunun çizmesinden parmaklan görünüyor, ceketinin dirsekleri yıpranmış derler. Sonra eve gidip bütün bunları yazarlar ve bu çöplüğü yayınlarlar. . Peki benim dirseklerimin yıpranmış olması onu ne ilgilendirir? Lütfen kaba tabirimi bağışlayın Varenka ama zavallılarda da tıpkı sizin kadınsı utangaçlığınıza benzeyen bir sıkılganlık vardır. Kabalığımı affedin, siz kimsenin içinde soyunmazsınız değil mi? Aynı şekilde onlar da, insanların onların gizli köşelerine dalıp özel hayatını öğrenmelerini istemezler. O halde dürüst bir insanın onuruna, şerefine saldırmaya kalkışan düşmanlarla birlik olup beni aşağı-lamanın bir gereği yok.

Bugün dairede otururken kendimi çirkin ve darmadağınık bir ihtiyar gibi hissettim. Utançtan yerin dibine girdim. Kendimden çok utandım Varenka! İnsanın ceketindeki yırtıktan dirsekleri görünürken, ceketinin düğmeleri sallanırken utanması hiç de şaşılacak bir şey değildir. Üstelik bugün masam da çok dağınıktı! Bunlar da insanın canlılığını alıyor. Ne diyeyim?.. Stepan Karlovich bugün benimle bir iş hakkında konuştu. Konuştukça konuştu sonra da: "Ah Makar Alekseyevich, ihtiyar!" dedi ama

86

gerisini getiremedi. Ben neler söyleyeceğini tahmin ettim ve kafamın keline kadar kızardım.

Ortada bir şey yoktu ama ben yine de rahatsız oldum. Aklıma bin türlü şey geldi. Ya ötekiler de duydularsa? Tanrı korusun, inşallah duymamışlardır! Benim kuşkulandığım birisi var. Bu alçaklar hiçbir şeye aldırmazlar. Beni ele verirler! Yarım köpek için insanın bütün özel hayatını

gözler önüne sererler. Hiçbir şey onlar için kutsal değildir.

Bunlar kimin işi biliyorum, Ratazyayev'in işi. Bizim daireden birini tanıyor ve bildiği her şeyi bazı eklemelerle ona anlatıyor ya da hikâyeyi kendi dairesinde anlatıyor, o da dilden dile dolaşıp bize kadar geliyor. Olay ne olursa olsun bizim binadaki herkes en ince ayrıntısına kadar her şeyi biliyor. Sizin pencerenizi işaret edip duruyorlar, bunun farkındayım. Dün size yemeğe gelirken de hepsi kafalarını pencerelerden uzatıp bakıyorlardı. Ev sahibimiz: "Baksanıza şeytan bir bebeğe dadanmış" dedi. Sizin için de uygunsuz bir kelime kullandı. Ama Ratazyayev'in sizi ve beni edebiyatına konu ederken yazdıklannın yanında solda sıfır kalır. Bunu bana kendisi söyledi, hatta kiracılardan bazıları da tekrarladılar. Artık ne düşüneceğimi, ne yapacağımı bilemiyorum.

Günahımızı saklamanın artık bir anlamı yok, Tanrı'nın gazabını üzerimize aldık meleğim.

Sıkılmayayım diye bana bir kitap göndereceğinizi söylüyorsunuz. Aman canım ne kitabı? Deli saçmalan! Romanlar saçmadır, saçmalık olsun diye yazılırlar, aptal insanların okuması için.

İnanın bana, bunca yıllık deneyimime güvenin. Eğer bir gün gelir size Shakespeare'den söz ederlerse, "Shakespeare bir edebiyattır" derlerse onun da saçmalık olduğunu hatırlayın, deli saçmasıdır. Halkla alay etmek için yazılmıştır!

• • . . . . .ı Makar Devushkin

2 Ağustos

Sayın Makar Alekseyevich,

Hiçbir

şey

için

endişelenmeyin.

Tann'nın

yardımıyla

her

şey yoluna girer. Fedora hem

kendisi hem de benim için bir sürü

iş

getirmiş. Mutlulukla işe koyulduk. Belki durumumuzu kur tarırız. Fedora Anna

Fyodorovna'nın bu işte parmağı

olduğun

dan kuşkulanıyor ama ben hiç

aldırmıyorum. Bugün nedense

kendimi

çok mutlu hissediyorum. Borç

para almak istiyordunuz,

Tanrı

korusun! Geri

ödemek zorunda kaldığınız zaman başınız

derde girer. Biraz daha tutumlu olmaya

çalışsak iyi olacak. Ev

sahibinize aldırmayın, bize daha sık gelin. Diğer düşmanlarınız konusunda da bence biraz gereksiz yere kuşkuya kapılıyorsunuz Makar Alekseyevich! Size geçen sefer de söylemiştim, diliniz biraz bozuk. Bir daha görüşene dek

şimdilik hoşça kalın. Sizi

mutlaka görmek istiyorum.

. . .

. V.D.

3 Ağustos

Meleğim Varvara Alekseyevna,

Bazı şeyler için umut beslemeye başladığımı size bildirmek istedim. Kimseden borç

almamamı yazıyorsunuz. Benim küçük güvercinim, bundan kaçınmak imkânsız. Ben pek iyi değilim, ya sizin de iğleriniz birdenbire kötü gitmeye başlarsa? Yani siz de çok zayıfsınız. Bu yüzden borç para almam gerektiğini yazdım size.

Şimdi hikâyeme devam ediyorum Varvara Alekseyevna. Ben dairede Yemelyan İvanovich ile yan yana oturuyorum. Ama o sizin bildiğiniz Yemelyan değil. O da benim gibi memur. İkimiz

de dairenin en eski ve yaşlı memurlarıyız. İyi bir adamcağızdır, etliye sütlüye karışmaz. Fazla konuşmaz, hep asık suratlıdır. Ama iyi bir memurdur, yazısı da çok güzeldir. Değerli bir adam!

İkimiz hiçbir zaman çok samimi olamadık. Sadece selamlaşırız, vedalaşırız o kadar. Çakıya ihtiyacım olursa ondan isterim. "Çakınızı verir misiniz lütfen Yemelyan İvanovich" derim. Kısacası ilişkimiz aynı dairede çalışmanın gerektirdiği konuşmaların ötesine geçmez.

"Makar Alekseyevich, son günlerde neden o kadar düşüncelisiniz?" dedi bugün bana.

Bir zararı dokunmayacağını anlayıp ona kafamdan geçenleri anlattım. "Durum böyle böyle Yemelyan İvanovich" dedim. Daha doğrusu ona her şeyi anlatmadım. Tanrı korusun, cesaretim olmadığı için hiç kimseye anlatmam zaten. Sadece biraz para sıkıntısı çektiğimi söyledim o kadar.

"Siz yapmanız gerekeni bilirsiniz dostum" dedi Yemelyan İvanovich. "Pyotr Petrovich'ten istesenize, faizle para veriyor. Ben de almıştım. Çok fazla faiz almıyor, size yük olmaz." Kalbim yerinden oynadı Varenka. Düşündüm, "Belki Tanrı bu hayırsever adama merhamet duygusu verir de bana borç verme lütfunda bulunur" dedim. Ev sahibine borcumu öderim, size yardım ederim, etraftaki borçlarımı temizlerim, diye düşünmeye başlamıştım bile. Aksi halde çok utanç verici bir halde olacaktım. Bırakın sırıtan ukalaları, masamda öylece oturmak bile kendimi çok kötü

hissetmeme neden olacaktı. Bazen Majesteleri de masamın yanından geçiyor. Tanrı korusun ya bana şöyle bir bakıp kılığımın rezaletini görecek olsa? Temizliğe ve düzene çok önem verir.

Belki hiçbir şey söylemez ama ben utancımdan ölürüm. Sonuç olarak bütün cesaretimi toplayıp, utancımı delik deşik cebime sakladım ve Pyotr Petrovich'in yanına gittim. Umut doluydum ama aynı zamanda da heyecandan ölecektim. Peki ne oldu dersiniz Varenka? Aptalca bir sonuç elde ettim! Çok

meşguldü. Fedosei İvanovich'le konuşuyordu. Yan yan giderek yanına sokuldum, kolunu çekiştirdim. "Pyotr Petrovich, Pyotr Petrovich!" dedim. Başını çevirdi. Durum böyle böyle dedim ve otuz rubleye ihtiyacım olduğunu söyledim. Önce beni anlamadı, sonra her şeyi iyice anlatınca sadece güldü ve sesini çıkarmadı. Aynı şeyleri tekrar söyledim. "Teminatınız var mı?" diye sordu.

Sonra yazmakta olduğu kâğıtlara gömüldü. Bir daha yüzüme bakmadı. Hayretten donmuştum.

"Hayır Pyotr Petrovich" dedim, "teminatım falan yok." Maaşımı alır almaz ilk iş olarak ona olan borcumu ödeyeceğimi söyledim.

O sırada birisi onu çağırdı. Ben de geri dönmesini bekledim. Dönünce kalemini açmaya başladı.

Beni unuttuğu belliydi. Yine konuşmaya başladım.

"Pyotr Petrovich" dedim, "bir şeyler yapamaz mısınız?"

Yanıt vermedi. Sanki beni duymuyordu. Orada durmaya devam ettim. Son bir kez daha denemek için kolunu çekiştirdim. Anlayamadığım bir şeyler söyledi ve kalem açma işini bitirip yazmaya başladı. Ben de vazgeçip oradan ayrıldım. Görüyorsunuz Varenka, belki değerli insanlar olabilirler ama hepsinin de burnu büyük. Neden onlara muhtacız sanki? Size bunları bilin diye yazıyorum. Yemelyan İvanovich de

gülüp başını salladı, bana ümit verdi. Sevgili Yemelyan İvanovich ne iyi bir insan! Vyborg'da çalışan biriyle beni tanıştıracağına söz verdi. O da faizle para veriyormuş. On dördüncü dereceden bir memurmuş.1 Yemelyan İvanovich bu adamın parayı

mutlaka vereceğini söylüyor. Yarın onu görmeye gideyim mi? Ne diyorsunuz meleğim? Eğer borç

para bulamazsam başım derde girer. Ev sahibim beni evden çıkarmak üzere, artık yemek de vermeyecek. Çizmelerim de berbat durumda. Ceketimde düğme kalmamış. Ya amirle-

On dördüncü dereceden bir memur: Memuriyetin en düşük **derecesi.**

rimden biri bu **durumu fark** edecek olursa? İşte **o zaman çok kötö**

olur Varenka!

: !

Makar Devushkia

4 Ağustos|

Sevgili Makar Alekseyevich,

Lütfen Tanrı aşkına, en kısa zamanda borç para bulun! Şu durumunuzda sizden yardım istemektense her şeyi yapmaya razıydım ama içinde bulunduğum durumu bir bilseydiniz! Bizim artık bu dairede oturmamız söz konusu değil. Neler olduğunu bilemezsiniz. Şu anda çok sinirli ve berbat bir haldeyim!

Bu sabah, yakasında nişanlar takılı, yaşlı bir yabancı bize geldi. Çok şaşırdım ve ne istediğini anlayamadım. Fedora da çarşıya çıkmıştı. Adam nasıl olduğumu, neler yaptığımı sormaya başladı. Daha yanıtımı beklemeden o memurun amcası olduğunu, yeğenine kötü davranışlarından ve adımızı kötüye çıkardığından dolayı çok kızdığını söyledi. Yeğeninin kuş beyinli olduğunu belirtip, beni koruması altına almayı teklif etti. Gençlere aldırmamamı, kendisinin bana bir baba olarak yaklaştığını, beni bir baba gibi sevdiğini, elinden geldiğince yardım etmek istediğini söyledi. Birden kıpkırmızı oldum. Ne düşüneceğimi bilemiyordum ama teklifini hemen kabul etmedim. Sonra zorla elimi tuttu, yanağımı okşadı. Gamzelerimi çok sevdiğini söyledi. -Daha neler neler söyledi Tanrı bilir!- Sonunda zararsız bir ihtiyar olduğunu söyleyerek beni öpmeye kalkıştı. -İğrenç bir adamdı!- Tam o anda Fedora geldi. Adam biraz bozuldu ama toparlanıp ağırbaşlılığım ve iyi tavırlarımdan dolayı bana saygı duyduğunu, onu reddetmeyeceğimi ümit ettiğini söyledi. Sonra Fedora'yı bir kenara çekip garip bir bahaneyle ona bir sürü para vermeye kalkıştı. Fedora doğal olarak bunu kabul etmedi. Tam

giderken yine bütün güvencelerini tekrarladı, yine uğrayacağını, bana küpeler getireceğini söyledi. -Çok bozulduğunu düşündüm-. Bu daireden taşınmamızı önerdi. Hiç para almadan beni oturtacağı ve göz kulak olabileceği güzel bir daire varmış. Dürüst ve hassas bir kız olduğum için beni çok sevdiğini söyledi ve çapkınlardan sakınmamı öğütledi. Anna Fyodorovna'yı tanıyormuş

ve yakında beni ziyarete geleceğini söylemesini istemiş. İşte o anda her şey açıklığa kavuştu. Ne hale geldiğimi anlatamam. Hayatımda ilk kez böyle bir şey başıma geliyordu. Öfkeden çılgına döndüm. Onu rezil ettim. Fedora da bana yardım etti. İkimiz beraber adamı neredeyse tekme tokat dışarı attık. Bütün bunlar Anna Fyodorovna'nın başının altından çıkmıştır diye düşündük. Yoksa adam bizi nereden tanıyacaktı?

Şimdi size muhtacım, bize yardım etmeniz için yalvarıyorum. Tanrı aşkına beni bu halde yalnız başıma bırakmayın. Lütfen bu evden taşınacak kadar borç para bulmaya çalışın. Artık burada daha fazla oturabilmemiz imkânsız. Fedora da öyle söylüyor. En az yirmi beş rubleye ihtiyacımız var. Kazanınca size öderim. Fedora birkaç gün içinde bana iş getirecek. Çok faiz isteyecek olsalar bile kabul edin. Ben öderim. Tanrı aşkına yardımınızı esirgemeyin. Siz zaten büyük bir sıkıntıdayken problem çıkarmak istemezdim ama bizim tek umudumuz sizsiniz!

Hoşça kalın Makar Alekseyevich! Bizi sakın unutmayın. Tanrı yardımcınız olsun!

V.D.

,, 4 Ağustos

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Bütün bu beklenmedik olaylar beni şaşkına çevirdi! Böyle felaketler beni perişan ediyor!

Şu dalkavuk şeytan kılıklı ihti-

yarlar sizi hasta edip yatağa düşürmekle kalmıyor, beni de tüketmeye çalışıyorlar. Yemin ederim başarıya ulaşacaklar! Size yardım edememektense ölürüm daha iyi! Yapamayacak olursam ölürüm Varenka, ölürüm! Ama eğer yardım edecek olursam da bu sefer bu baykuşların öldüresiye gagaladıkları bu yavru yuvadan uçup gidecek. İşte beni yiyip bitiren bu. Ah Varenka siz de çok zalimsiniz. Neden böylesiniz? Acı çektiniz, aşağılandınız, sıkıntıdasınız küçük kuşum. Üstelik bana sorun çıkardığınızı düşünerek de canınızı sıkıyorsunuz. Paramı ödeyeceğinize de söz veriyorsunuz. Bu da demektir ki bu hassas sağlığınızla parayı zamanında verebilmek için kendinizi öldüreceksiniz. Yani şu söylediklerinize bir bakın Varenka! Neden dikiş dikmek zorunda kalasınız? Neden çalışmak zorundasınız? Neden güzel başınızı ağrıtıyorsunuz, güzelim gözlerinizi yıpratıyor, sağlığınızı bozuyorsunuz? Ah Varenka ah! Bakın küçük güvercinim, ben hiçbir işe yaramayan bir adamım, bunu biliyorum ama bir şeyler yapmaya çalışacağım! Bütün zorluklan yeneceğim. Dışardan iş alacağım. Herkesin temize çekme işini yapacağım. Teklif beklemeden kendiliğimden başvuracağım. Bana iş vermeleri için onları zorlayacağım.

Biliyorsunuz güzel yazan insanlara ihtiyaçları var, bunu çok iyi biliyorum. Sizin kendinizi yıpratmanıza asla izin vermem. Böyle yıpratıcı bir işi yapmanızı istemem. Kesinlikle para bulacağım meleğim. Bulamazsam ölürüm daha iyi. Yüksek faizden korkmamamı yazıyorsunuz güvercinim, korkmam, korkmayacağım. Beni hiçbir şey korkutamaz. Kırk ruble isteyeceğim meleğim, çok fazla sayılmaz, değil mi hayatım? Hemen istemeyle bana kırk ruble verecek kadar güvenirler mi acaba? Yani sizce ilk görüşte böyle bir güven bırakabilir miyim? Daha ilk bakışta benim hakkımda iyi bir izlenim edinirler mi? Görünüşümü gözünüzün önüne getirin, sizce güven verebilir miyim? Ne dersiniz? Öyle korkuyorum, öyle korkuyorum ki, bu korku beni hasta ediyor.

Kırk rublenin için-

93

den sizin için yirmi ruble ayırırım Varenka. İki rublesini ev sahibi için kalanını da kendi harcamalarım için ayırırım. Biliyorsunuz ev sahibine biraz daha fazla vermem gerekiyor, bu şart ama şöyle bir düşünüp ihtiyaçlarımı hesap edecek olursanız ona daha fazla veremeyeceğimi anlarsınız. Bu yüzden konuşmaya da gerek yok, en iyisi unutalım. Bir çift çizmeye bir gümüş

ruble harcamayacağım. Şu eskilerin beni yarın daireye kadar götürebileceğini hiç sanmıyorum.

Yeni bir kravat da almam lazım. Eski kravatımı bir yıldır takıyorum ama siz bana eski önlüğünüzden bir kravat, hatta bir de gömlek yakası dikmeye söz verdiğiniz için artık kravatı

düşünmüyorum. Demek ki şimdi bir çift çizmem, bir de kravatım olacak. Şimdi sıra düğmelere geldi. Siz de kabul edersiniz ki düğmesiz dolaşamam. Düğmelerimin yarısı kopmuş. Ekselansları

bu durumu fark edecek diye ödüm kopuyor. Kim bilir neler söyler? Ama zaten söyleyeceklerini nasıl olsa duy amam, çünkü bunu düşünmek bile beni öldürüyor! Ah Varenka! Bütün bunlardan sonra üç rublem kalacak, bu da yaşamaya ve tütün almaya yeter. Çünkü tütünsüz yaşayamam meleğim. Pipomu ağzıma almayalı dokuz gün oldu. Aslına bakarsanız size hiç sözünü etmeden tütün almam gerekirdi ama utandım. Siz orada sefillik içinde, çok gerekli ihtiyaçlarınızı

karşılaya-madan yaşarken benim burada lüks bir hayat sürmem doğru olmazdı. Bu yüzden de vicdan azabından kurtulmak için size söylüyorum.

Size açık açık itiraf edeyim, Varenka çok kötü bir durumdayım. Bu kadarı hiç olmamıştı. Ev sahibi beni küçümsüyor, zaten kimseden saygı görmüyorum. Çok parasızım, borçlarım var.

Daha önceki iyi günlerimde bile bana itibar göstermeyen memur arkadaşlarım arasındaki durumum kelimelerle ifade edilemez. Duygularımı saklıyorum, her şeyimi herkesten dikkatle saklıyorum. Büroya gizlice geliyorum, herkesten uzak duruyorum. Ancak size anlatma gücüm var... Peki ya bana parayı vermezse?

94

Yo Varenka artık bunları düşünmesek ve canımızı şimdiden sıkmasak iyi ederiz. İşte bu yüzden artık daha fazla düşünmememiz, kötü fikirlerle canımızı sıkmamamız için bunları yazıyorum.

Ah! Ah Tanrım! Ya bunlar gerçekleşmezse haliniz ne olur o zaman? O daireden taşınmazsınız ben de sizinle beraber olurum. Yo yo bir daha eve hiç geri dönmem. Bir yerlere gidip kaybolurum. Tıraş olacağıma oturmuş mektup yazıyorum. O zaman insan daha iyi görünüyor, görünüş çok önemlidir. Tanrı yardımcımız olsun! Dua edip öyle çıkacağım.

M. Devushkin

5 Ağustos

Sevgili Makar Alekseyevich,

Lütfen ümitsizliğe kapılmayın! Zaten yeterince sorun var. Size otuz gümüş köpek gönderiyorum. Daha fazlası mümkün değil. En çok ihtiyacınız olan şeyi alın. En azından yarına kadar idare edebilirsiniz. Başka bir şeyimiz kalmadı. Yarın ne olur bilemem. Durum kötü Makar Alekseyevich! Başaramasak da üzülmeyin, ne yapalım olsun. Fedora bunun büyük bir felaket olmadığını söylüyor, bir süre daha bu dairede oturabilirmişiz. Hem taşınsak bile bundan bir kârımız olmazmış. Eğer isterlerse bizi her yerde bulabilirlermiş. Ama ben artık burada kalmak istemiyorum. Eğer bu kadar üzgün olmasam size biraz daha yazardım.

Ne garip bir insansınız Makar Alekseyevich! Her şeyi çok fazla ciddiye alıyorsunuz, bu yüzden de çok mutsuz oluyorsunuz. Bütün mektuplarınızı dikkatle okuyorum ve her bir mektubunuzda kendiniz için olmadığı kadar benim için endişelendiğinizi görüyorum. Kuşkusuz insanlar iyi bir kalbiniz olduğunu söyler-

95

ler ama bence bu çok fazla. Size dostça bir öğüt vereyim Makar Alekseyevich. Size minnettarım, benim için yaptıklarınıza minnettarım, her şeyi takdir ediyorum. İstemeden sebep olduğum felaketlerden sonra sizin hâlâ benim sevinçlerimi, acılarımı ve heyecanlarımı yaşadığınızı

gördükçe neler hissettiğimi bir düşünün. Eğer insan başka birisinin dertlerini bu denli ciddiye alıp ilgilenirse sonu mutsuzluk olur! Bugün daire dönüşü bize uğradığınız zaman görünüşünüzden çok korktum. Sapsarıydınız, korkmuştunuz, umutsuzdunuz, korkunç

görünüyordunuz. Başaramadığınızı söylemeye korkuyordunuz, beni hayal kırıklığına uğratmaya ya da üzmeye korkuyordunuz. Sonra benim güldüğümü görünce rahatladınız. Makar Alekseyevich, o kadar perişan olmayın, mutsuzluğa kapılmayın. Daha mantıklı olun, rica ediyorum. Size yalvarıyorum. Göreceksiniz her şey yoluna girecek. Her şey düzelecek. Aksi halde böyle yaşamanız, hep insanların acılarına üzülmeniz, perişan olmanız çok kötü sonuçlar doğuracak. Hoşça kalın dostum. Size yalvarıyorum benim için endişelenmeyin. , V.D.

. 5 Ağustos

Varenka, küçük güvercinim,

Pekâlâ meleğim, pekâlâ. Demek benim borç para bulma konusundaki başarısızlığımın büyük bir felaket olmadığına karar verdiniz. Güzel o zaman, artık içim rahatladı, sizin adınıza memnun oldum. Beni bu yaşımda terk edip gitmeyeceğinize, i orada oturacağınıza da çok sevindim. Aslında doğruyu söylemek gerekirse mektubunuzda benim için bu kadar güzel kelimeler , yazdığınızı, duygulanma değer verdiğinizi gördükçe sevincim-

96

den uçuyorum. Bunu gururumdan söylemiyorum. Duygularıma bu kadar önem verdiğinize göre beni seviyor olmalısınız. Neyse şimdi benim duygularımdan konuşmanın bir anlamı yok. Duygular yerinde kalsın...

Mektubunuzda yüreksiz olmamamı' yazıyorsunuz. Evet meleğim, ben de kendi kendime yüreksiz olmamam gerektiğini söylüyorum. Ama yarın işe giderken giyeceğim ayakkabılarımın halini siz de biliyorsunuz.

Sorun bu Varenka. Bilirsiniz böyle sorunlar insanı yer bitirir. Ama aslına bakarsanız ben sadece kendim için üzülmüyorum, sadece kendim için sıkıntı çekmiyorum.

Ben ayazda bile dışarı paltosuz ya da ayakkabısız çıkmaya aldırmam. Buna dayanabilirim, her şeye katlanırım. Sıradan, basit bir insanım ben. Ama insanlar ne derler? Paltosuz dolaşırsam sivri dilli düşmanlarım neler konuşurlar? Bilirsiniz insan başkaları için giyinir. Ayakkabılar insanın onurunu ve adını korumak içindir. Delik ayakkabılarla insan hem onurunu hem de namını

kaybeder. Buna inanın, deneyimlerime güvenin küçüğüm. O çalakalem yazan yazar müsveddelerini değil, dünyayı ve insanları iyi tanıyan bu ihtiyarı dinleyin.

Size bugün olanların hepsini yazmadım küçüğüm. İnsanın bir yıl boyunca çekebileceği acıyı

ben bir sabah çektim. Şöyle oldu:

Sabah hem adamı bulabilmek, hem de işe yetişebilmek için erkenden yola koyuldum. Nasıl da yağmur yağıyordu bir bilseniz! Paltoma sımsıkı sarınıp yürürken bir yandan da düşünüyordum:

"Tanrım günahlarımı bağışla. Dileklerimi kabul et!"

St. X. Kilisesi'nden geçerken haç çıkardım ve günahlarım için tövbeler ettim. Sonra da Tanrıyla pazarlığa girişmenin yanlış olduğunu düşündüm. Düşüncelere dalmıştım, hiçbir şey görmüyordum. Nereye gittiğimin farkına bile varmadan yürüyüp duruyordum. Sokaklar bomboştu. Rastladığım birkaç kişi endişeli ve meşgul görünüyordu. Bunda şaşılacak bir şey yoktu.

97

Günün bu saatinde ve bu havada sokağa kim çıkardı? Kir içinde bir işçi grubuna rastladım, kaba insanlar beni itip geçtiler. Birden içime bir korku düştü, paniğe kapıldım. Doğruyu söylemek gerekirse parayı düşünmek bile istemiyordum. Her şey şansa kalmıştı! Tam Voskresensky Köprüsü'nü geçerken ayakkabımın tekinin tabanı düştü. Nasıl yürüyebildiğim! bilemiyorum. O

sırada bizim dairede çalışan Yermolayev karşıma çıkmaz mı! Durakladı, beni dikkatle izlemeye başladı. Sanki votka parası isteyecek gibiydi. "Şimdi votkanın sırası mı?" diye düşündüm. Çok yorgundum. Durdum, biraz dinlendim ve sonra yoluma devam ettim. Dikkatimi verebileceğim bir şeyler aradım etrafta. Zihnimi dağıtmak, biraz neşelenmek istedim. Ama nerde!

Düşüncelerimi yönelteceğim hiçbir şey yoktu. Üstelik öyle çamur içindeydim ki, kendimden utanıyordum. Sonunda uzakta, çatısı kule şeklinde bir ev gördüm. "Evet" diye düşündüm, "işte orası. Yemelyan İvanovich aynen böyle tarif etmişti. Burası Markov'un evi. -Markov faizle para veren adam, hayatım.- O anda biraz sersemlemiştim. Ne yaptığımı bilmiyordum. Markov'un evi olduğunu bilmeme rağmen oradaki polise sordum. "Memur bey, bu ev kimin evi?" Adam ters biriydi. Sanki konuşmak büyük bir çaba istermiş gibi dişlerinin arasından sinirli sinirli yanıt verdi: "Kimin evi mi? Tabii ki Markov'un." Şu polisler hep böyle duygusuzdur ama bana ne onlardan canım? O andan sonra her şey bana kötü ve tatsız geldi. Her şey arka arkaya geliyordu.

Her şey insanın ruh haline uygundur zaten. Bu hep böyle olmuştur.

Evin önünde tam üç kez bir aşağı bir yukarı gidip geldim. Yürüdükçe daha da kötü oldum.

"Hayır, bana para falan vermeyecek" diye düşündüm. "Hayatta vermez. Beni tanımıyor bile. Bu çok nazik bir konu. Ben de pek güvenilir görünmüyorum. Neyse kadere bırakalım, sonradan pişmanlık duymaktansa böylesi daha iyi. Beni yiyecek değil ya." Yavaşça bahçe kapısını

açtım. Sonra bir başka talihsizlikle karşılaştım. Aptal bir bekçi köpeği peşime takılıverdi.

Öfkesinden kuduruyor, sesinin son perdesinden havlıyordu. Böyle önemsiz ve küçük olaylar insanı çileden çıkarır Varenka. Kendine olan güvenini sarsar, daha önceki kararlılığını siler götürür. Bu yüzden de ölü gibi eve girdim ve yeni bir talihsizliğin içine balıklama dalmış oldum.

Giriş karanlık olduğu için önümü göremeyerek, bakraçlara süt boşaltan bir köylü kadına çarptım ve süt yerlere döküldü. Aptal kadın avaz avaz bağırmaya başladı. "Sen nereye gittiğini sanıyorsun? Ne istiyorsun?" Sonra da beddualar yağdırdı.

Böyle zamanlarda hep bu tür şeyler başıma gelirdi. Herhalde kaderim böyleydi, böyle işlere karışıverirdim. Gürültüyü duyan yaşlı bir Finli kadın kapıdan başını uzattı. Hemen yanına gittim. "Markov burada mı oturuyor?" dedim.

"Hayır" dedi ve orada durup beni incelemeye başladı. "Ne yapacaksınız onu?"

Yemelyan'ın söylediklerini anlattım ve iş için geldiğimi söyledim. Yaşlı kadın kızını çağırdı.

Ayakları çıplak yetişkin bir kız geldi. "Babanı çağır. Herhalde yukarıda kiracının yanındadır."

Sonra bana döndü, "İçeri buyrun" dedi. İçeri girdim. Oda fena sayılmazdı. Duvarda bazı

generallerin portreleri asılıydı. Odada bir kanepe, yuvarlak bir masa, muhabbet çiçekleri ve kınaçiçeği vardı. "Şuradan çekip gitsem mi acaba?" diye düşündüm. Az kalsın kaçacaktım Varenka. "Yarın gelsem daha iyi olacak" dedim kendi kendime. "O zaman hava daha iyi olur. Hem de aradan zaman geçer. Bugün süt döküldü, generaller de bana ters ters bakıp duruyorlar."

Ak saçlı, patlak gözlü, ufak tefek bir adam geldiği zaman kapıya kadar yürümüştüm bile.

Üzerinde yağ lekeleri olan bir ropdöşambr giymiş, beline de ip bağlamıştı. Neden geldiğimi sordu. Ben de Yemelyan İvanovich'in gönderdiğini söyledim.

"Kırk ruble isteyecektim" dedim. Ama cümlemi bitiremedim. Oyunu kaybettiğimi gözlerinden anlamıştım.

"Verememem" dedi, "aslına bakarsanız param yok. Hem güvenceniz var mı?"

Hiç güvencem olmadığını açıklamaya çalıştım. Hem Ye-melyan İvanovich demişti ki...

Neyse işte, neler dediğini ona anlattım. Her şeyi dinledikten sonra; "Yemelyan İvanovich'in size söylediklerini boş verin. Gerçekten param yok."

"Biliyordum zaten" diye düşündüm. "Bunun böyle olacağını tahmin etmiştim, hissetmiştim."

Ah Varenka o anda keşke yer yarılsaydı da içine girseydim. Donakaldım. Ayaklarım kaskatı

oldu. Buz gibi bir şey sırtımdan aşağı indi. Ona baktım, o da bana baktı.

"Tamam dostum, artık gidebilirsiniz. Orada durmanızın bir yararı yok" der gibiydi. Eğer böyle bir şey başka şartlarda olsaydı utancımdan yerin dibine girerdim.

"Ne için para lazımdı?" diye sordu. -Gerçekten de böyle sordu Varenka.-

Orada öylece boş boş durmamak için ağzımı açıp konuşacaktım ama lafımı kesti. "Hiç

param yok. Eğer olsaydı memnuniyetle verirdim" dedi. Sonra ona dil dökmeye başladım. Çok az bir paraya ihtiyacım olduğunu, belirlenecek bir tarihte ödeyeceğimi, dilediği kadar faiz isteyebileceğini söyledim. Tamamını ödeyeceğime yeminler ettim. O anda sizi düşündüm, talihsizlikleriniz, yoksulluğunuz ve bana gönderdiğiniz elli köpek aklıma geldi.

"Yo, faiz problem değil. Ama keşke bir güvenceniz olsaydı. Gerçi param da yok zaten. Hiç

yok yemin ederim. Olsaydı memnuniyetle verirdim." Bir de yemin ediyordu alçak!

Nasıl dışarı çıktığımı, Vyborg Caddesini geçip Voskre-sensky Köprüsü'ne geldiğimi hatırlayamıyorum. Çok yorgun-

dum. İliklerime kadar donuyordum. Daireye gittiğimde saat onu bulmuştu. Üzerimdeki çamurları

fırçalamak istedim ama hadememiz Snegiryov izin vermedi.

"Fırçayı bozarsın. Biliyorsun devletin malı" dedi.

İşte herkes bana böyle davranıyor. Bu insanlar için ayakkabılarını sildikleri bez kadar değerim yok. Beni en çok mahveden nedir biliyor musunuz Varenka? Para falan değil, bütün bu günlük sıkıntılar, fısıldaşmalar, gülüşmeler ve şakalar. Belki Ekselansları yine benimle özel olarak ilgilenebilir. Ama yok, artık altın günlerim bitti. Bugün bütün mektuplarınızı tekrar tekrar okudum. Beni çok hüzünlendirdi.

Hoşça kalın hayatım, Tanrı sizi korusun!

M. DEVUSHKİN

NOT: Varenka benim niyetim sorunlarımı şaka yollu anlatmaktı ama bunu beceremedim galiba. Sizi ziyarete geleceğim, yarın geleceğim.

11 Ağustos

Varvara Alekseyevna hayatım,

Ben mahvolmuşum, ikimiz de mahvolmuşuz, hem de bir daha iflah olmayız. Benim şerefim, gururum hepsi gitti. Bu benim sonum, sizin de sonunuz. Siz de benimle birlikte mahvol-dunuz! Bu benim suçum, sizi bu sona ben getirdim! Bana rahat vermiyorlar, tepeden bakıyorlar. Herkesin maskarası oldum. Ev sahibi de beni azarlamaya başladı. Bugün bana bağırıp durdu, sövdü saydı.

Sanki pislikmişim gibi davrandı bana. Bu akşam Ratazyayev'in odasında size yazdığım mektuplardan birini yük-

101

sek sesle okudular. Nasıl olduysa cebimden düşürmüşüm. Nasıl dalga geçtiler bir bilseniz! Bize bir sürü isim taktılar, sonra da kahkahalarla güldüler hainler! İçeriye girip Ratazyayev'i hainlikle suçladım. Ona ikiyüzlü olduğunu söyledim! Ratazyayev de asıl benim hain olduğumu ve kadınlarla dolaşıp gönül eğlendirdiğimi söyledi.

"Bunları bizden saklıyorsun, seni *Lovelace*^ seni" dedi.

Artık bana *Lovelace* diyorlar başka bir şey demiyorlar! Duyuyor musunuz küçük meleğim, duyuyor musunuz? Artık her şeyi öğrendiler. Sizden haberleri var, neyimiz var neyimiz yok her şeyi biliyorlar. Faldoni bile oradaydı, onlarla birlik olmuştu. Onu bir şeyler alması için çarşıya gönderdim ama kabul etmedi, "îşim var" dedi. "Mecbursun" dedim. "Hayır, hiç de mecbur de-

ğilim" dedi. "Efendime kirayı ödemiyorsunuz, bu yüzden de mecbur falan değilim."

Onun gibi cahil bir köylü tarafından aşağılanmaya dayanamadım.

"Seni aptal seni" dedim.

"Sensin" dedi. Böyle şeyler söyleyebilmesi için çok sarhoş olmalıydı. "Sen sarhoşsun köylü!" dedim.

"Senin kesenden mi içiyorum" dedi. "Senin içecek paran bile yok. Şuradan buradan para dileniyorsun" dedi ve ekledi: "Şuna bakın, beyefendiymiş!"

Neler olduğunu görüyorsunuz Varenka. Böyle yaşamak utanç verici. Sanki yersiz yurtsuz bir serseriyim. Bu büyük bir felaket! Bu benim sonum! Bir daha iflah olmaz bir şekilde mahvoldum.

M.D.

l *Lovelace:* Ayartıcı. Rıchardaon'un *Clarissa* ***&t tomsuunın*** kahramanı.

102

)

13 Ağustos

Sevgili Makar Alekseyevich,

Sıkıntılar hep birbiri ardına geliyor, ben de ne yapacağımı bilemiyorum! Şimdi ne olacak?

Benim de durumum pek iç açıcı değil. Bugün sol elimi ütüyle yaktım. Elimden kazayla düşürdüm, hem elimi incitti, hem de yaktı. İş falan yapamıyorum. Fedora da üç gündür hasta. Ben de endişe içindeyim. Size otuz gümüş köpek gönderiyorum. Bu elimizde kalan son paramız. Siz bu haldeyken, Tanrı şahidimdir, yardım edebilmeyi çok isterdim. Üzüntümden ağlayacağım neredeyse. Hoşça kalın dostum. Bugün bizi ziyarete gelirseniz biraz teselli bulacağım.

V.D.

14 Ağustos

Makar Alekseyevich! Size ne oldu? Tanrı korkusunu kaybetmiş olmalısınız! Aklımı

kaçıracağım. Hiç utanmıyor musunuz? Kendi kendinizi mahvedeceksiniz. Adınızı bir düşünün!

Onurlu bir beyefendi ve kendisine saygısı olan bir insansınız. Herkes duyarsa neler olur?

Utancınızdan ölürsünüz! Hiç Tanrı korkunuz yok mu? Fedora artık size yardım etmeyeceğini söylüyor. Ben de size para vermeyeceğim. Başıma ne işler açtınız! Sizin böyle davranmanıza aldırmadığımı sanıyorsunuz herhalde. Sizin yüzünüzden katlandıklarımı bilmiyorsunuz. Bizim merdivenlerden bile inip çıkamıyorum. Herkes bana bakıyor, parmakla gösteriyor ve kötü şeyler söylüyorlar. Bir ayyaşla arkadaşlık yaptığımı konuşuyorlar. Bunları duyunca neler hissettiğimi bir düşünün. Sizi getirdikleri zaman bütün kiracılar sizi işaret edip: "Gene o memuru getirdiler"

diyorlar. Sizin adınıza duyduğum utanca dayanamıyorum. Yemin ederim buradan taşınacağım.

Gidip bir

yerlerde hizmetçilik, çamaşırcılık yaparım ama burada kalmam. Size bizi görmeye gelmenizi söylemiştim ama gelmediniz. Demek ki benim gözyaşlarımın ve yalvarmalarımın sizin için bir anlamı yokmuş Makar Alekseyevich! Peki parayı nereden buldunuz? Tanrı aşkına dikkatli olun!

Neden kendinizi mahvediyorsunuz, hem de bir hiç uğruna! Bu utanç verici bir şey, yüz karası!

Dün ev sahibiniz sizi içeri almamış, geceyi dışarda geçirmişsiniz. Her şeyi biliyorum. Bunları

öğrendiğimde ne kadar üzüldüğümü anlatamam. Lütfen bize gelin, göreceksiniz size iyi gelecek.

Beraber okuruz, geçmişi anarız. Fedora bize hac anılarını anlatır. Hatırım için, lütfen kendinizi de beni de mahvetmeyin. Ben yalnız sizin için yaşıyor, sizin hatırınız için burada kalıyorum. Ama şu yaptıklarınıza bir bakın! İyi bir adam olun, talihsizliklere dayanın, fakirliğin günah olmadığını

unutmayın. Aslına bakarsanız ümitsizliğe kapılacak ne var? Hepsi geçici! Tanrının izniyle her şey düzelecek. Sadece şu anda kontrollü davranın yeter. Size yirmi köpek gönderiyorum. Tütün falan alırsınız ama lütfen içki için harcamayın. Bizi görmeye gelin lütfen. Geçen seferki gibi utanmayın. Buna gerek yok. Keşke gerçek bir pişmanlık duysanız. Tanrıya güvenin, o her şeyi düzeltecektir.

V.D.

\9 Ağustos

Varvara Alekseyevna, hayatım,

Utanç duyuyorum Varvara Alekseyevna, canım, utanç duyuyorum. Ama bu, niye bu kadar önemli? Biraz neşelenmekten ne çıkar sanki? Ayakkabımın tabanı düşüyor ve ben buna hiç aldırmıyorum. Taban dediğiniz nedir ki? Sıradan, çamurlu, pis bir şey! Zaten ayakkabılar saçmalıktır! Yunanlılar ayakkabısız dolaştılar da bizim gibi insanlar neden acaba böyle önemsiz şeyleri

104

konu ederek zaman kaybediyorlar ki? O zaman neden beni küçümseyip aşağılıyorsunuz?

Ah hayatım, yine bana kızacak şeyler bulmuşsunuz. Fedo-ra'ya yaygaracı, geveze, dönek ve çok aptal biri olduğunu söyleyin. Benim ak saçlarıma gelince, yanılıyorsunuz hayatım, dü-

şündüğünüz kadar yaşlı değilim. Yemelyan size selam söylüyor. Mektubunuzda acıyla ağladığınızı yazıyorsunuz. Ben de çok üzülüyorum ve ağlıyorum. Size mutluluk ve sağlık diliyorum. Bana gelince mutluyum, sağlığım yerinde meleğim.

Dostunuz

'

Makar Devushkin

21 Ağustos

Sevgili dostum Varvara Alekseyevna,

Suçlu olduğumu hissediyorum. Günahınıza girdim. Siz ne söylerseniz söyleyin bunu anlamış olmanın bir yararı yok. Bunları önceden de biliyordum. Suçlu olduğumu bilerek cesaretimi kaybettim.

Ben kötü bir insan değilim, zalim değilim. İnsanın sizi inci-tebilmesi için kana susamış bir kaplan olması gerekir güvercinim. Oysaki benim kuzu gibi bir kalbim var. Vahşi bir karakterim yok. Bu yüzden de ne kalbim ne düşüncelerim ne de davranışlarımda suçlu olamam. Neyi suçlayacağımı bilemiyorum, karışık bir iş bu! Bana otuz gümüş, yirmi de bakır köpek gönderdiniz. Onları görünce kalbim sızladı. Elinizi de yakmışsınız, yakında aç kalacaksınız ama bana tütün almamı söylüyorsunuz. Böyle bir durumda ben ne yapacağım? Bir haydut gibi küçük bir öksüzü yağmalayayım mı? Cesaretimi tamamen kaybettim. Hiçbir işe yaramadığımı, ayakkabımın tabanından daha beter

105

olduğumu hissediyorum. Kendimi önemli hissetmem için bir neden yok. Hatta kendimi artık çok gereksiz biri olarak görmeye başladım. Bir kez kendime olan saygımı ve bütün iyi niteliklerimi kaybedince artık benim için her şey bitti. Mahvolmam kesinleşti. Bu kaderimde yazılıymış, benim suçum değil.

Biraz temiz hava almak için dışarı çıktım, sonra her şey arka arkaya geldi. Doğa ağlıyordu.

Hava soğuktu, yağmur yağıyordu. Yemelyan'a rastladım. O da sahip olduğu her şeyi rehine koymuş, her şeyi gitmiş. Ona rastladığım zaman iki gündür ağzına tek bir lokma koymamıştı.

Güvence olarak kabul edilmeyecek şeyleri bile rehine koymak üzereydi. Ben de ona uydum, îşte günah böyle işleniyor Varenka! Beraber ağlaştık. Sizin hakkınızda konuştuk. Çok duygulu ve iyi bir insan. Ben de çok duyguluyum, bütün bunlar bu yüzden başıma geliyor zaten. Size neler borçlu olduğumu biliyorum güvercinim! Sizi tanımaya başlayınca kendimi de daha iyi tanımaya ve sizi daha çok sevmeye başladım. Sizden önce yapayalnızdım. Sanki uykudaydım, yaşamıyordum. Kinci yaratıklar görünüşümün bile çirkin olduğunu söylüyorlar ve benden iğreniyorlardı. Böylelikle ben de kendimden iğrenmeye başladım. Benim aptal olduğumu söylüyorlardı, ben de onlara inanıyordum. Ama siz gelince, karanlık dünyam aydınlandı. Kalbim ve ruhum aydınlandı. İçime huzur doldu. Başka insanlardan daha kötü olmadığıma inanmaya başladım. Tek bir şey var. Hiçbir yeteneğim yok ama yine de kalbi ve aklı olan bir adamım. Şimdi kaderin peşimi bırakmadığı düşüncesiyle iyi niteliklerime olan inancımı da kaybettim.

Felaketlerden ezildim, cesaretimi yitirdim. Siz her şeyi bildiğinize göre gözümde yaşlarla size yalvarıyorum, lütfen artık beni sorgulamayın. Kalbim kırılıyor, bu bana çok acı geliyor.

Saygılarımı sunuyorum.

Sadık dostunuz Makar Devushkin

106

: 3 Eylül

Size yazdığım son mektubu bitirememiştim Makar Alekse-yevich, çünkü yazmam çok güçtü.

Bazen yalnız olmak istediğim, kendi kendime hüzünlendiğim anlar olur. Böyle zamanlar gitgide daha da sıklaştı. Anılarımda bana öylesine esrarengiz gelen, beni anlatılmaz bir şekilde sarıveren bir şeyler var ki, bazen etrafımda olanlara duyarsız kalarak saatlerce oturup her şeyi unutuyorum. Şu anki hayatımda acı ya da tatlı olan hiçbir şey yok. Her şey bana geçmişimi, özellikle de altın çağlarımı, çocukluğumu hatırlatıyor. Ama böyle zamanlar da büyük bir can sıkıntısıyla sona eriyor. Bitkin oluyorum. Gücümü kaybediyorum. Düşlerim beni tüketiyor.

Sağlığım da gitgide kötüleşiyor. Ama bugün, sonbaharda pek sık görülmeyen taze, parlak ve aydınlık sabah, beni tekrar hayata döndürdü. Sabahı neşeyle karşıladım. İşte sonbahar!

Köydeyken sonbaharı nasıl da severdim! O zamanlar çocuktum ama ne duygular yaşardım.

Sonbahar akşamlarını sabahlarından daha çok severdim. Evimizin birkaç yüz metre ilerisinde bir tepenin altında bir göl olduğunu hatırlıyorum. Hâlâ görür gibiyim. Bu göl kocaman, aydınlık ve kristal kadar pürüzsüzdü. Bazen eğer durgun bir akşamsa göl de sakin olurdu. Su ayna gibiydi.

Taptaze ve soğuk! Çimenlere çiğ düşerdi. Kıyıdaki izbaslarda1 ışıklar göz kırpar, hayvan sürüleri eve dönerdi. İşte o anlarda gölüme bakmak için evden gizlice kaçardım ve seyrederken kendimi kaybederdim. Suyun kenarında balıkçılar ateş yakarlar, ışığı suda çok çok uzaklara yansırdı. Gökyüzü buz mavisi olurdu, ufukta önce ateş kırmızısı olan çizgiler gitgide solardı. Ay çıkardı. Ürkmüş bir kuşun kanat sesini, hışırdayan sazlıkları ya da suda sıçrayan bir balığı duymak mümkündü. Koyu mavi sudan, beyaz, ince ve

şeffaf bir buhar yükselirdi. Uzaklar karanlıklara gömülüp, her şey sanki

l *libas:* Kulübeler, tahta evler.

. ..>

107

siste boğulurken yakınlardaki tekneler, adalar ve kıyı sanki bıçakla kesilmiş gibi netleşirdi.

Kıyıya bırakılmış kullanılmayan bir varil hafif hafif suda sallanır, söğüdün sarı yaprakları sazlarla sarmaş dolaş olurdu. Gecikmiş bir martı kâh soğuk suya dalıp kâh yükselerek sisler içinde kaybolurdu. Etrafı seyredip dinlerken kendimden geçerdim. Çok mutlu olurdum! Daha küçücük bir çocuktum... Sonbaharı çok severdim. Hasat zamanını, yılın bütün işlerinin bittiği, köylülerin kulübelerde toplaştığı, herkesin kışı beklediği sonbahar sonlarına bayılırdım. Yılın bu zamanlarında her şeyi kasvet bürürdü. Sarı yapraklar, çıplak kalan ormanı çevreleyen patikaya saçılırdı. Orman özellikle akşamları nemli sis çöktüğü zaman, gitgide daha karanlık bir hal alır, ağaçlar korkunç hayaletlere, kocaman devlere benzerdi. Eğer gecikecek olursam ve ötekilerden geride kalırsam korkuya kapılıp adımlarımı sıklaştırırdım. Yaprak gibi titremeye başlar ve sanki ağaçların arkasından her an korkunç bir şeyin çıkabileceğini düşünürdüm. Bu arada rüzgâr kuru dallar arasından hışırdayıp fısıldaşmaya başlar, son kalan yaprakları da kopartıp havada döndürürdü. Vahşi çığlıklarıyla bir kuş sürüsü büyük ve gürültülü bir grup halinde rüzgârın arkasına takılır ve gökyüzünü kararturlardı. Korkuya kapılır ve sanki birisinin:

"Koş çocuğum koş! Gecikme, her an korkunç şeyler olabilir. Durma koş!" dediğini duyar gibi olurdum. Bunun üzerine dehşete düşer, nefesim kesilene dek koşardım. Nefes nefese eve gelirdim. Evde daima bir gürültü ve neşe olurdu. Biz çocukların hep yapılacak bir şeyleri vardı: Bezelye ve haşhaş kabuğu soymak gibi. Nemli odunlar sobada çıtırdardı. Annem çalışmalarımızı neşe içinde izlerdi. Yaşlı dadımız Ulyana bize eski günlerden söz eder ya da büyücülerin ve ruhların korkunç hikâyelerini anlatırdı. Biz çocuklar dudaklarımızda gülümsemeyle birbirimize sokulurduk. Sonra birdenbire susardık... Dinleyin! Bir ses var!

Sanki biri kapıyı çalıyordu! Ama bir şey yoktu. Bu Frolovna'nın çıkrığı-108

nın sesiydi. Birden kahkahayı basardık! Sonra geceleri korkudan uyuyamazdık. Korkunç rüyalar görürdük. Gece yarısı uyanır, kıpırdamaya bile korkardım. Gün ağarana kadar yorganın altında titrerdim. Sabah papatya kadar taptaze kalkardım. Pencereden bakardım. Kırlar kırağı kaplı

olurdu. Sonbahar kırağısı çıplak dallarda sallanırdı. Gölün üzerini de ince bir buz kaplar, yüze-yinden beyaz bir duman yükselirdi. Kuşlar neşeyle şarkı söylerdi. Güneş her şeyin üzerine parlak ışıklar saçar, ince buzu cam gibi keserdi. Her şey aydınlık, parlak ve mutluydu! Sobada çıtırtılar olurdu. Hepimiz semaverin etrafına yerleşirdik. Bütün gece dışarda kaldığı için buz kesen kara köpeğimiz Polkar, dostça kuyruğunu sallayarak pencereden bakardı. Atının üzerinde bir köylü ormana odun kesmeye giderdi. Herkes çok mutlu ve memnundu!... Ambarlara buğdaylar yığılır, samanla kaplı koca koca yığınlar güneşte altın ışıklar saçardı! Her şey sakin ve huzur doluydu. Tanrı bize iyi bir hasat verirdi ve herkes o kış ekmeği olacağını bilirdi. Köylüler karılarının ve çocuklarının aç kalmayacağını bilirdi. Akşamları ve kutsal günlerde kızların danslarının ve şarkılarının sonu gelmezdi. Hepsi Tanrının evinde şükran gözyaşları ile dua ederlerdi. Çocukluğum hayatımın altın çağıydı!..

Onları hatırladıkça çocuk gibi ağlıyorum. Her şey öylesine canlı gözlerimin önüne geliyor ki, bütün

geçmişim aydınlık bir şekilde önümde duruyor ama bugünüm karanlık ve kasvetli! Nasıl bir sonum olacak acaba, nasıl? Biliyorsunuz bu sonbahar öleceğime inanıyorum. Çok hastayım.

Hep ölümü düşünüyorum. Ama böyle ölmek ve buraya gömülmek istemiyorum. Belki de ilkbaharda olduğu gibi öyle yatacağım. Belki de tam anlamıyla iyileşemedim. Şu anda içim çok sıkılıyor. Fedora bir yere gitti. Ben bütün gün yalnızım. Bir süredir kendi başıma kalmaktan korkuyorum. Sanki odada biri varmış gibi geliyor bana. Sanki biri benimle konuşuyor. Özellikle de hayallere dalıp tekrar

109

kendime geldiğim zaman bunu hissediyorum ve korkuyorum. İşte bu yüzden size böyle uzun bir mektup yazdım, çünkü yazdıkça bu duygudan kurtuluyorum.

Şimdilik hoşça kalın. Zamanım ve kâğıdım yok, onun için burada kesiyorum. Elbiselerimi ve şapkamı rehine verince aldığım paradan sadece bir gümüş rublem kaldı. Siz ev sahibinize iki gümüş ruble verdiniz. Bu iyi, bir süre için sesini çıkarmaz.

Giysilerinize de çekidüzen vermeniz lazım. Hoşça kalın. Çok yorgunum. Neden bu kadar güçsüzleştiğimi bilmiyorum. Ufacık bir iş bile beni yoruyor. Eğer bir iş çıkarsa nasıl yapacağım?

Bu düşünce beni öldürüyor.

V.D.

5 Eylül

Varenka küçük güvercinim,

Bugün çok şey yaşadım meleğim. Bütün gün başım ağrıdı. Biraz rahatlayabilmek için Fontanka'ya yürüdüm. Kasvetli ve nemli bir akşamdı. Daha saat altıda her yer kararmıştı. Yağmur yağmasa da sis yağmuru pek aratmıyordu. Fırtına bulutları gökyüzünde dolaşıyordu. Bir sürü

insan kanalın kenarından yürüyordu ve genel havaya uygun olarak hepsinin de suratları asık ve korku doluydu. Sarhoş köylüler, karga burunlu, başlan açık, topuklu kaba ayakkabılarıyla Finli kadınlar, işçiler, arabacılar, bir şey almak için dışarı çıkan bizim gibiler, çocuklar, üzerlerinde çizgili elbiseleriyle, soluk benizli, hasta görünüşlü, suratları yağlanmış, ellerinde kilit taşıyan çilingir çırakları, çakı satmaya çalışan uzun boylu emekli bir asker. İşte manzara bu! Günün bu saatinde başka insanlar görmek mümkün değil zaten. Fontanka çok işlek bir kanal! Öyle bir mavna kalabalığı var ki

110

oraya nasıl sığabildikleri şaşılacak şey! Köprülerin üzerinde kadınlar oturmuş ıslak ballı

çörekler ve çürük elmalar satıyorlar. Hepsi de sırılsıklam ve pasaklı. Fortanka boyunca yürümek pek eğlenceli bir şey değil! Ayaklar altında ıslak kaldırım, iki tarafta uzun uzun, kara evler, altta sis, üstte sis... Bugün işte böylesine hüzünlü ve kara bir akşamdı.

Gorokhovaya Caddesi'ne döndüğümde hava iyice kararmıştı, fenerleri yakıyorlardı. Uzun zamandır oralara yolum düşmemişti. Ne gürültülü bir cadde! Dükkânlar, zengin mağazalar! Her şey ışıl ışıl ve göz

kamaştırıcı. Süslü eşyalar, fanuslar içinde çiçekler, kurdeleli şapkalar.

Bunların süs için konduğunu düşünebilirsiniz ama öyle değil. Bunları alıp eşlerine hediye eden erkekler var. Ne zengin bir cadde! Pek çok Alman fırıncı Gorokhovaya Caddesi'nde oturuyor.

Durumları iyi olmalı. Her dakika bir sürü araba geçiyor. Şu yollar nasıl dayanıyor diye merak ediyorum. Pencereleri ayna gibi parlayan, içleri kadife ve ipek kaplı arabalar çok şatafatlı.

Asilzade sürücüler apoletli üniformalar giyiyor ve kılıç takıyorlar. Bütün arabaların içine baktım.

Hepsinde de süslü hanımefendiler oturmuşlar, belki de prenses ya da kontestiler. Hiç kuşkusuz baloya ya da toplantılara gitme saatleriydi. Prenseslerin ya da aristokrat hanımların yakından nasıl olduklarını merak ederdim. Çok hoş olmalılar diye düşünürdüm. Bugün arabaların içine bakana kadar daha önce hiç görmemiştim. Sonra sizi hatırladım. Ah küçük güvercinim, ah sevgilim. Sizi hatırladıkça kalbim sızlıyor. Neden bu kadar şanssızsınız Varenka? Küçük meleğim! Onlardan ne farkınız var? İyi kalplisiniz, sevecensiniz, eğitimlisiniz. Neden kaderiniz bu kadar kötü? Neden başkaları hiç beklenmedik bir şekilde mutluluğa ulaşırken, iyi insanlar mutsuz yaşamaya mahkûm ediliyorlar? Biliyorum küçüğüm, böyle düşünmenin yanlış ve günah olduğunu biliyorum ama dürüst konuşmak gerekirse daha doğmamış çocuğun kaderi bile iyi yazılmışken neden bazıları-

nın da doğar doğmaz sokağa atıldıklarını merak ediyorum. Aptalların kaderi iyi olurmuş. "Sen aptal, al işte dedenin kesesi. Karıştır, istediğin gibi harca, mutlu ol! Ama sen, adın her neyse avucunu yala. Sana bu yaraşır dostum!" Böyle düşünmek günahtır canım biliyorum ama bazen günah fikirler insanın aklına giriveriyor. Siz de böyle arabalara yakışırdınız. Sizin bir bakışınız değil bizim gibileri, generalleri bile deli ederdi. Size keten değil ipek ve altın işlemeli kıyafetler giymek yaraşırdı. Şimdi olduğu gibi zayıf, hasta görünüşlü biri olmazdınız o zaman. Bonbon şekeri gibi tombul, diri ve gül yanaklı olurdunuz. Ben caddeden geçerken ışıl ışıl pencerelerinizden sizi görünce mutlu olurdum. Gölgenizi bile görmek bana yeterdi. Sizin orada mutlu ve neşeli olduğunuz düşüncesi dahi beni memnun ederdi küçük kuşum. Ama bir de şu hale bakın! Kötü niyetli insanların sizi mahvettikleri, değersiz birtakım insanların, çapkınların sizi aşağıladıkları yetmedi mi? Sırf üzerinde güzel bir palto olduğu ve size altın saplı gözlüklerin ardından baktığı için istediğini yapma hakkını nereden buluyor o utanmaz adam? İnsan onun edepsiz konuşmalarını dinlemek zorunda mı? Artık yeter! Neden böyle oluyor? Çünkü siz yetimsiniz, savunmasızsınız, size yardım edecek, sizi koruyacak güçlü bir arkadaşınız yok. Ama bu nasıl bir adam, bunlar nasıl insanlar ki bir yetimi aşağılayabiliyorlar?

Onlar insan değil çöp yığını, sadece çöp yığını. Hepsi de birer isimden ibaretler. Bence bugün Gorokhovaya Cadde-si'nde rastladığım laternacı onlardan çok daha saygıdeğer bir insan.

Bütün gün boyunca orada dikilip yiyecek bir şeyler alabilmek için kirli bir yarım köpek bekleyip duruyor ama kendi kendisinin efendisi, kendi geçimini sağlıyor. Sadaka istemiyor.

İnsanlara zevk veren bir makine gibi çalışıp duruyor. "Bakın, sizi eğlendirmek için elimden geleni yapıyorum" diyor. Kuşkusuz çok yoksul biri, bu doğru ama onurlu bir yoksul. Yorgun ve kemiklerine kadar donmuş biri ama yine de çalışıyor. Yaptıkları işe oranla çok az kazansalar da kimseye eğilmeyen, sadaka kabul

etmeyen onurlu insanlar vardır. İşte ben de bu laternacı adam gibiyim. Tam anlamıyla onun gibi olmasam da kendimce asaletimle ona benziyorum. Elimden geldiğince çalışıyorum. Bundan fazlasını yapamıyorum. Tedavisi olmayan şeye katlanmak gerekir.

Bugün fakirliğimi iki kat daha fazla hissettiğim için bu laternacıdan söz ettim canım. Onu seyretmek için durdum. Benden başka iki arabacı, bir fahişe, kir pas içinde küçük bir kız da vardı. Laternacı bir evin penceresinin önünde durmuştu. On yaşlarında bir sokak çocuğu dikkatimi çekti. Tatlı bir çocuktu ama zayıf ve hasta görünüyordu. Üzerinde bir gömlekten başka bir şey yoktu. Ayaklan çıplaktı. Çocukluğuna yaraşır biçimde ağzı açık müzik dinliyordu.

Alman kuklaların danslarını seyrediyordu. Kolları ve bacakları soğuktan kaskatı kesilmişti. Titriyor ve gömleğinin kolunu ısırıyordu. Elinde küçük bir kâğıt parçası tuttuğunu gördüm. Bir beyefendi laternacıya bozuk para attı. Para laternanın küçük bahçesinde dans eden kuklaların yanına düştü. Paranın sesiyle küçük çocuk ürktü. Etrafına baktı, parayı benim attığımı sandı.

Hemen yanıma geldi. Küçük elleri ve sesi titriyordu. Kâğıdı bana doğru uzatıp: "Mektup" dedi.

Mektubu açtım, her zamanki şeylerdendi: "Annem ölüm döşeğinde efendim. Üç kardeşim aç

bekliyor. Lütfen bize yardım edin. Ölünce öbür dünyada bu yardımlarınızı hiç unutmayaca-

ğım." Evet her şey ortadaydı, şaşılacak bir durum yoktu. Ama ben ona ne verebilirdim ki? Hiçbir şey. Nasıl üzüldüğümü anlatamam! Çocuk çok zavallı görünüyordu. Soğuktan mosmor olmuştu.

Karnı aç olmalıydı. Doğru söylediğinden emindim. En kötüsü de bu gaddar annelerin çocuklarına bakmayıp ellerinde mektupla yarı çıplak halde sokağa dilenmeye göndermeleriydi.

Belki de karaktersiz bir köylü kadındı. Belki de onlar için para kazanabilecek hiç kimseleri yoktu.

Belki ayaklarını altına almış oturuyordu. Belki de gerçekten hastaydı. Ama yine de doğru 113

dürüst bir yerlere başvurmalıydı. Belki de incecik giyinmiş, aç bir çocuğu insanları kandırmak için sokağa salan ve böylelikle çocuğu hasta eden sahtekârın biriydi. Böyle mektupları taşı-makla ne olacaktı o çocuk? Zamanla etrafta dolaşıp insanların yanına sokularak dilenmekten kalbi donuklaşacak. İnsanların acelesi olduğu için onunla ilgilenmeyecekler. Onu sert kelimelerle acımasızca azarlayacaklar: "Def ol! Git şuradan! Rahat bırak bizi!" İşte herkesten bunu duyar ve kalbi donuklaşır, korkan zavallı çocuk yuvadan düşen bir yavru kuş gibi titremeye başlar. Kolları ve bacakları donar, nefesi kesilir. Bir dahaki sefer onu gördüğünüzde öksürüyordur. Kısa bir süre sonra kötü bir hastalık pis bir yılan gibi göğsüne tırmanır. Tekrar baktığınızda ölümü tepesindeki karanlık bir köşede beklerken görürsünüz. Kaçış yoktur, çare yoktur. İşte hayatı budur! Hayat bazen böyledir! Ah Varenka, "Allah rızası için..."

kelimelerini duymak ve "Allah versin!" deyip hiçbir şey vermeden geçmek nasıl da acıdır.

Bazen, "Allah rızası için..." hiç de o kadar kötü gelmez. -Bilirsiniz pek çok çeşidi vardır.-

Bazen bu söz alışılmış, devamlı söylenen bir dilenci sızlanmasıdır. Onu geri çevirmek hiç de o kadar acı vermez, çünkü artık kaşarlanmış bir dilencidir o. Buna alışkındır diye düşünür insan.

Üstesinden gelir, nasıl başa çıkabileceğini bilir. Bazen "Allah rızası için..." kelimeleri hiç

alışılmadık, kaba ve kötü bir biçimde karşımıza çıkar, bugün olduğu gibi. Ben çocuğun mektubuna bakarken çitlere dayanmış bir adam vardı. Dileneceği insanları seçiyordu. "Allah rızası için yarım peni" dedi. Bunu öyle kesik kesik ve kibar bir şekilde söyledi ki korkunç

bir duyguya kapıldım ama para falan veremedim, çünkü yoktu. Aslına bakarsanız zenginler fakir insanların kaderleri konusunda yüksek sesle yakınmalarından hiç hoşlanmazlar. Onların kendilerini rahatsız ettiklerini, problem çıkardıklarını söylerler! Evet gerçekten de fakirlik sorundur. Belki onların karın gurultuları, zenginleri uykularından uyandırır!

114

Doğruyu söylemek gerekirse bütün bunları kendi kalbimi rahatlatmak ve daha çok da yazı

yazma konusundaki edebi stilimi göstermek için anlattım. Sizin de kabul edeceğiniz gibi stilim son zamanlarda oldukça gelişti. Ama bugünlerde içim çok sıkılıyor. Bu düşüncelerimi ruhumun derinliklerinde hissetmeye başladım. Bu duygunun beni hiçbir yere götürmeyeceğini gayet iyi biliyorum ama yine de insanın kendine hak vermesi gerektiğine inanıyorum. Bazen ortada hiç

sebep yokken kendi kendimi aşağılıyorum, bir saman çöpü kadar bile değerim olmadığını dü-

şünüyorum. Bunun nedeni belki benim de sadaka isteyen o zavallı çocuk gibi aşağılanıp, hor görülmüş olmamdı. Şimdi bunu size örneklerle açıklayacağım Varenka, dinleyin. Bazen sabah-lan erken saatte aceleyle işe giderken şehrin uyanışına, yataktan kalkışına, duman saçışına, fokurdayışına bakarım. Bazen bu görüntünün karşısında kendinizi öyle küçük hissedersiniz ki, sanki birisi sivri burnunuza bir fiske vurmuş gibi olur ama siz su kadar sessiz, çimen kadar alçakgönüllü yolunuza devam edersiniz ve huzurunuz bozulmaz. Şöyle bir bakın etrafınıza, şu büyük, kara, kirli binalarda neler oluyor acaba? İyice incelerseniz kendimi neden bu denli değersiz hissettiğimi, aşağıladığımı anlayacaksınız. Yaptığım mecaza dikkat edin Varenka. Evet bir bakalım şu binalarda neler var. Orada, dumanlı köşede, zorunluluktan ev görevi yapan nemli bir delikte bir esnaf uykudan uyanmış. Bütün gece boyunca sanki mecburmuş gibi rüyasında bir gün önce istemeden kestiği botları görüp durmuş. Ama o bir işçidir, ayakkabıcıdır. Onun kendi işinden başka hiçbir şey düşünmemesi çok normaldir. Çocukları ağlar, karısı açtır. Sabahları

böyle uyanan sadece ayakkabıcılar mı sanki hayatım? Ama sadece bu mu? Hesaba katılması

gereken başka bir şey daha var. Tam orada, aynı binada ya bir alt ya da bir üst katta yaldızlı

dairesindeki bir zengin gece aynı botları başka bir açıdan rüyasında görmüştür. Ayakkabılar düşünüldüğü zaman he-

115

pimiz şöyle ya da böyle ayakkabıcı sayılırız. Keşke o zenginin yanında kulağına şunları

fısıldayacak biri olsaydı: "Haydi haydi, böyle şeyleri düşünme, yalnızca kendini düşünmekten vazgeç. Sadece kendin için yaşama. Sen ayakkabıcı değilsin. Senin çocukların sağlıklı, karın yiyecek dilenmiyor. Etrafına bir bak. Botlarından başka düşünecek daha önemli bir şey bulamıyor musun?"

İşte size anlatmak istediğim buydu Varenka. Belki bunlar çok açık düşünceler hayatım ama bazen insan bu düşünceye kapılır ve kalbinden geçen en ateşli düşünceleri çıkarır. Bu yüzden de insan hiç sebepsiz yere kendini çöp kadar değersiz hisseder, sesten ve gök gürültüsünden korkar!

Söylediklerimin doğru olmadığını, haksızlık ettiğimi, sinir krizi geçirdiğimi ya da bunları bir kitaptan aldığımı düşünebilirsiniz. Hayır hayatım, bunu aklınızdan çıkarın, öyle değil. Ben haksızlıktan nefret ederim. Sinir krizi falan da geçirmiyorum, kitaptan alıntı da yapmadım.

Eve sebepsiz bir can sıkıntısıyla geldim. Masaya oturdum, çaydanlığı ısıttım. Bir, iki bardak çay içmek istedim. Derken bizim kiracı Gorshkov geldi. O sabah onun etrafta avare avare dolaştığını ve yanıma yaklaşmaya çalıştığını fark etmiştim zaten. Bu arada söylemeden geçemeyeceğim Varenka, onlar benden de beter durumdalar. Üstelik karısı ve çocukları da var.

Onun yerinde olsaydım ne yapardım bilmem. Her neyse, Gorshkov yanıma geldi, selam verdi.

Her zamanki gibi kirpiklerinde yaşlar vardı. Ayaklarını yere sürtüyor, bir türlü konuşmaya başlayamıyordu. Onu bir sandalyeye oturttum. Sandalye kırıktı ama başka sandalyem yoktu. Ona çay ikram etmek istedim, kibarlıktan reddetti. Uzunca bir süre reddettikten sonra sonunda bir bardak aldı. Şekersiz içmek istedi. Özürler diledi. Ben onu şeker alması için ikna etmeye çalışırken o reddetmeye devam etti ama sonra küçük bir parça aldı. Bana çayımın normalden daha tatlı olduğunu söyledi. Ah ah, fakirlik insanları nasıl da küçültüyor!

116

"Evet dostum ne haber?" diye sordum.

"Durumumu biliyorsunuz Makar Alekseyevich" dedi. "Tanrı merhameti gösterip mutsuz aileme yardım edin. Karım ve çocuklarım var, bir lokma yiyeceğimiz yok. Baba olarak böyle bir şeye katlanmak benim için ne demektir bir düşünün!"

Tam yanıt verecektim ki lafımı kesti.

"Buradaki herkesten korkuyorum Makar Alekseyevich. Tam olarak korku değil belki ama çekmiyorum. Hepsi de kibirli ve mağrur insanlar. Sizin canınızı sıkmak istemezdim. Sizin de pek iyi durumda olmadığınızı biliyorum. Ama az da olsa bir şeyler verebilirsiniz. Sizden istemeye cesaret edebildim, çünkü iyi kalpli bir insansız. Sizin de ihtiyacınız var. Bu ne demektir bilirsiniz.

Merhametiniz de var." Terbiyesizliğini ve kabalığını bağışlamamı dileyerek sözlerini bitirdi.

Olsaydı seve seve vereceğimi söyledim ama kuruşum yoktu.

"Makar Alekseyevich" dedi, "çok fazla bir şey istemiyorum. Durumu biliyorsunuz. -Bunu söylerken kıpkırmızı oldu- Karım ve çocuklarım aç. Keşke on köpek olsun verebilseydiniz."

O anda vicdanım sızladı. Benden de kötü durumdalar diye düşündüm. Ama benim de yirmi köpeğim vardı ve lazımdı. Ertesi günkü zorunlu ihtiyaçlarım için harcayacaktım.

"Yo dostum, bu imkânsız!" dedim.

"Lütfen Makar Alekseyevich dostum, hiç olmazsa on köpek verin ne olur?"

Evet Varenka, çekmecemden çıkardığım yirmi köpeği ona verdim. Ah ne fakirlik! Sonra konuşmaya başladık.

"Peki dostum sen böyle bir durumdayken nasıl oluyor da ayda beş gümüş rubleye oda kiralayabiliyorsun?"

Odayı altı ay önce tuttuğunu ve üç aylık peşin verdiğini anlattı. Sonra şartlar öyle değişmiş

ki adamcağız ne yapacağını

şaşırmış. Bu durumun çoktan düzeleceğini ümit etmiş. Çok kötü bir durum. Onu mahkemeye vermişler. Hükümeti dolandırmaya çalışan bir tüccarla davalıymış. Durum ortaya çıkınca tüccar tutuklanmış. Adam Gorshkov'u da işin içine karıştırmış. Onun suçu, hükümet çıkarlarını ihmal, düşüncesizlik ve dikkat-sizlikmiş. Gorshkov bin türlü belayla yüz yüze gelmiş. Adını temize çıkarması biraz zor.

"Şerefsizlik, hırsızlık ve dolandırıcılıkla suçlanıyorum. Ama tamamen masumum" diyor.

Bu dava adını lekelemiş. İşten çıkarılmış. Yasal olarak suçlu bulunmadığı halde adım tamamen temize çıkarana kadar tüccarın kendisine borçlu olduğu parayı da alamıyormuş. Ben ona inanıyordum ama mahkeme onun sözlerine kulak asmıyordu. Öyle karmaşık bir davaydı ki çözmek yüzyıllar alabilirdi. Bir düğümü çözdükleri anda tüccar, bir başka, derken bir başka düğüm çıkarıyordu. Gorshkov için gerçekten çok üzülüyorum hayatım, yaşadıklarını

anlayabiliyorum. İşi yok, kötüye çıkan adından dolayı kimse onu işe almıyor. Biriktirdikleri bütün parayı da yemişler. Dava çok karışık ama bu arada yaşamaları da gerekiyor. Hiç niyetleri yokken zamansız bir anda bebekleri de olunca yeni bir masraf kapısı açılmış. Oğullan hastalanmış, yine masraf, ölmüş yine masraf. Karısı hastaymış, müzmin bir hastalığa yakalanmış. Kısacası çektikçe çekiyor adam. Birkaç gün içinde iş açısından iyi bir sonuç

bekliyor, buna hiç kuşkusu yok. Onun için çok üzülüyorum. Çok üzülüyorum Varenka. Ona şefkat gösterdim. Zavallının biri kendisine bakacak birine ihtiyacı var. İşte bu yüzden ona şefkat gösterdim. Şimdilik hoşça kalın canım. Tanrı sizi korusun sevgilim! Sizi düşünmek yaralı

kalbime merhem sürmek gibi bir şey. Sizin için acı çekiyorum ve bu acı bile kalbimi rahatlatıyor.

Gerçek dostunuz if -• Makar Devushkin

118

9 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna, î « J » ' M -.;••• Bu mektubu yazarken kendimde değilim. Çok kötü bir olayla hayal kırıklığına uğradım. Başım dönüyor. Sanki her şey etrafımda dönüyor gibi.

Şimdi size asla tahmin edemeyeceğiniz bir şey söyleyeceğim. Ben bunu önceden düşünmediğimi söyleyemem. Bunu hissetmiştim. Geçen gece benzer bir şeyi rüyamda bile görmüştüm.

Bakın ne oldu! Üsluba falan hiç aldırmadan aklıma geldiği şekilde yazıyorum. Bugün işe gittim. Oturup yazmaya başladım. Dün de yazı yazmıştım zaten Varenka. Timofey İvanovich yanıma geldi ve bir belgenin çok acele lazım olduğunu söyledi.

"Lütfen çok dikkatli ve okunaklı yazın. Biraz acele bir iş. Bugün imzalanması gerek Makar Alekseyevich."

Dün hiç

kendimde değildim meleğim, hiçbir

şey görmek is

temiyordum. Böylesine bir hüzün ve sıkıntı

vardı

içimde. Kal

bim buz gibi, ruhum kapkaranlıktı. Aklımda hep siz vardınız hayatım. Ama yine de işe koyuldum. Gayet okunaklı

ve net

yazdım ama nedendir bilmem ya

şeytanın işiydi ya da kaderin

cilvesiydi, belki de

öyle olması

gerekiyordu, tam bir satırı

atla

mışım. Kimbilir ne anlamı

vardı, eminim bütün anlam bozul

muştu. Belge dün yetişmedi, Ekselanslarına imzaya bugün gö

türdüler. Bugün hiçbir

şey olmamış

gibi yine aynı

saatte işe

gittim ve Yemelyan

İvanovich'in yanına oturdum. Son zaman

larda her zamankinden iki kat daha utangaç

ve rahatsız biri ol

dum.

Kimsenin

yüzüne

bakamıyorum.

Birinin

sandalyesi

gıcır

dayacak olsa korkudan

ölüyorum. Bugün de

öyleydim. Hiç

sesi

mi

çıkarmadan kirpi gibi büzülüp oturdum. Yefim Akimovich

-onun gibi bir adam görülmemiştir- herkesin duyabileceği bir şekilde:

"Neden öyle korku içinde büzülmüş oturuyorsun, Makar Alekseyevich?" dedi.

Yüzünü öyle bir buruşturdu ki etrafımızda oturan herkes kahkahayı patlattı. Güldükçe güldüler. Ellerimle kulaklarımı tıkadım, gözlerimi kapattım. Orada kıpırdamadan oturuyordum.

Hep böyle yaparım. Biraz sonra susacaklardı nasılsa. Birden birtakım ayak sesleri duydum. Bir telaş oldu. Dinledim. Kulaklarım beni aldatmıyorsa beni çağırıyorlardı, beni, Devushkin'i.

Kalbim güm güm atmaya başladı. Neden bu kadar korktuğumu bilmiyordum. Tek bildiğim hayatımda hiç bu kadar korkmadı-ğımdı. Sanki hiçbir şey olmamış, ben orada değilmişim gibi sandalyeye yapışmıştım. Ama ses gitgide yaklaşıyordu. Sonunda kulağımın dibinde çınladı.

"Devushkin! Devushkin nerede?"

Kafamı

kaldırdım.

Yevstafy

İvanovich

önümde

durmuş:

"Makar Alekseyevich hemen Ekselanslarının yanına gidin. Bel gede bir hata yapmışsınız!" dedi. Bütün söylediği buydu. Ama yetti de arttı

bile. Yetmez miydi Varenka? Uyuşmuş, donmuş

ve duygusuz bir halde gittim. Ne yaptığımı

bilmeden

ölü

gibi

yürüyordum. Beni bir odaya soktular, oradan ikinciye ve sonra da

Elekselanslarının

çalışma

odasına.

Ekselanslarının

huzurun-

daydım! O anda aklımdan geçenleri tam olarak söyleyebilmem imkânsız.

Ekselansları

orada

duruyordu,

herkes

onun

etrafm-

daydı.

Selam

vermedim,

herhalde

unutmuşum.

Dilim

tutul

muştu. Orada

öylece dikiliyordum. Dudaklarım ve bacaklarım

titriyordu.

Dilimin

tutulması

için

nedenlerim

vardı.

Öncelikle

kendimden

utanıyordum.

Sağ

tarafımdaki

aynaya

bir

baktım,

orada gördüğüm

şey aklımı

başımdan almaya yeterdi .

İkinci

olarak, ben orada değilmişim gibi

çalışırdım. Bu yüzden de

Ekselanslarının beni bilmesi imkânsızdı. Belki dairede Devush kin adında bir memur olduğunu duymuştu ama konuyla hiç

il

gilenmemişti.

••. :..:.:> ı .,:• •ı>-*'i,-f-~t

Öfkeyle söze başladı: "Yaptığınız ne demek oluyor beyefendi? Kör müsünüz? Acele bir yazı

isteniyor ve siz işi berbat ediyorsunuz. Bu ne demek?"

Tam o anda Ekselansları, Yevstafy İvanovich'e döndü. Ben sadece bazı kelimeleri seçebildim.

"İhmal! Dikkatsizlik! Başımızı derde sokacaksınız!" Birden bir şey söylemek için ağzımı açma isteği duydum. Af dilemek istedim ama yapamadım. Kaçmak istedim ama cesaret edemedim ve sonra... sonra Varenka öyle korkunç bir şey oldu ki, şu anda bile bunu yazamıyorum.

Üniformamda sallanıp duran düğmelerden biri -cehenneme gi-desice- birdenbire kopuverdi.

Herhalde kazara dokunmuş olmalıyım. Şıngırdayarak yerde zıpladı, yuvarlanıp Ekselanslarının ayaklarının dibinde durdu lanet olasıca. Herkes sessizce öylece duruyordu. İşte o anda kendimi affettirmek, özür dilemek, yanlışımı düzeltmek için Ekselanslarına söyleyeceğim her şey si-liniverdi! Asıl korkuncu daha sonra oldu. Ekselansları görünüşümle ve kıyafetimle ilgilenmeye başladı. Ben de aynada gördüklerimi hatırladım. Düğmemi almak için atıldım! Pusulamı

şaşırdım. Tam eğilip tutacakken düğme yine dönüp yuvarlandı, kısacası alamadım. Böylece bir beceriklilik gösterisinde bulunmuş oldum. Sonra birden son gücümü de kaybettiğimi hissettim, her şey bitmişti, her şey! Adım, şerefim mahvolmuştu! Sonra durup dururken Teresa ile Faldoni'nin sesleri kulaklarımda çınlamaya başladı. En sonunda düğmeyi aldım, ayağa kalktım, kendime çekidüzen verdim. Aptallık etme de hazır olda bekleşene budala. Ama yo sanki aynı

yerde duracakmış gibi düğmeyi ipliğe geçirmeye kalkıştım. Üstelik gülüp duruyordum. Önce Ekselansları arkasını döndü sonra tekrar dönüp bana baktı. Yevstafy İvanovich'e: "Bu da nesi?...

Şu haline bak!... Nasıl oluyor da... Ne yapıyor öyle..." dediğini duydum. Ah sevgilim bir düşünsenize! Bu kez kendimi ele verdiğimi biliyordum! Yevstafy İvanovich, "İyi bir insandır o.

Asla yanlış adım atma-

di. Mükemmel

davranışlar

sergiler. Derecesine göre

ücreti..."

dedi.

n-

"Pekâlâ yine de yardım edelim" dedi Ekselansları. "Avans falan verin."

"Zaten avans aldı ama görünüşe bakılırsa durumu pek iyi değil. Hep ağır davranan, sicili temiz bir adamdır."

Bense yanıyordum meleğim, cehennem ateşinde yanıyor-dum! Ölüyordum...

"Pekâlâ" dedi Ekselansları yüksek sesle, "belgenin hemen tekrar yazılması gerek. Devushkin buraya gelin ve tekrar yazın. Bu kez hata istemem. Dinleyin bir dakika..." O anda Ekselansları

ötekilere döndü ve bir sürü emirler verdi. Hepsi dağıldı. Onlar gider gitmez Ekselansları

cüzdanını aldı ve yüz ruble çıkardı.

"Alın bunu!" dedi. "Kusura bakmayın. Dilediğiniz gibi harcayın."

Sonra parayı elime sıkıştırdı. Şoka girdim meleğim, bütün bedenim titredi. Bana ne oldu bilmem, ellerini öpmek istedim. Adamcağız kıpkırmızı oldu. En küçük bir abartmam yok inanın.

Benim değersiz elimi tutup sanki onun dengiymişim gibi toka-laştı.

"Şimdi gidebilirsiniz" dedi, "elimden gelen bu. Ama artık hata istemem. Bu sefer ucuz atlatabildik."

Şimdi bir karara vardım meleğim. Artık sizin ve Fedora'nın -eğer çocuklarım olsaydı

onlardan da aynı şeyi yapmalarını isterdim- bundan sonra hayatınız boyunca babanız için değil Ekselansları için dua etmenizi istiyorum! Bir şey daha söyleyeceğim, lütfen dikkatle dinleyin: Talihsiz günlerimizde, çektiklerimize, küçük düşmelerimize, beceriksizliklerimize ve size bakarak ne kadar yıkılmış olsam da size yemin ederim bütün bunlara rağmen Ekselanslarının benim gibi bir ayyaşın elini sıkması, verdiği yüz rubleden çok çok daha önemli! Bunu yapmakla beni 122

kendime getirdi. Beni yeniden diriltti, hayatımı güzelleştirdi. Tanrı huzurunda ne kadar günahkâr olursam olayım Ekselansları için mutluluk ve refah dileklerimin Tanrı'ya ulaşacağından eminim artık...

Canım! Şu anda ne kadar heyecanlı ve karmakarışık bir haldeyim. Kalbim sanki göğsümden fırlayacakmış

gibi çarpıyor. Bütün gücümü kaybetmiş gibiyim.

Size kırk beş ruble gönderiyorum. Ev sahibine yirmi ruble vereceğim, bana da otuz beş

kalacak. Yirmi rublesiyle üstüme başıma bir şeyler alacağım. On beş rubleyi de günlük harcamalarım için saklayacağım. Bu sabah olanlar varlığımı temelinden sarstı. Biraz uzanacağım. Ama kendimi huzurlu, hem de çok huzurlu hissediyorum. Yalnızca kalbimde bir sızı var. Derinlerde bir yerlerde bir kıpırtı duyuyorum. İçimde bir titreme var.

Sizi görmeye geleceğim. Ama şu anda bütün bu yaşadıklarım beni sarhoş etti... Tanrı her şeyi görür benim güzel Varen-kam.

Değer bilen dostunuz Makar Devushkin

10 Eylül

Sevgili Makar Alekseyevich,

Sizin mutluluğunuz beni de çok mutlu etti. Amirinizin bu davranışı beni de çok sevindirdi.

Şimdi problemleriniz biraz olsun hafifledi! Ama Tanrı aşkına lütfen paranızı çarçur etmeyin.

Sakin ve aklı başında bir hayat sürmeye devam edin. Bugünden başlayarak her gün kenara biraz para koyun da kader sizi ikinci kez hazırlıksız yakalamasın. Tanrı aşkına bizim için endişelenmeyin. Fedora ile ben nasıl olsa geçinip gidiyoruz. Neden bize o kadar çok para gönderdiniz Makar Alekseyevich? Gerçekten

hiç gerek yoktu. Biz elimizdekiyle yerinebiliyoruz. Gerçi buradan taşınmak için paraya ihtiyacımız olacak ama Fedora eski alacaklarımızı alabilmeyi umuyor. Ama ben yine de yirmi rubleyi acil durumlar için saklayacağım. Kalanını size geri gönderiyorum. Lütfen iyi saklayın Makar Alekseyevich. Şimdilik hoşça kalın. Huzur içinde, sağlıklı ve mutlu yaşayın. Daha uzun yazardım ama çok yorgunum. Dün bütün gün yattım. Geleceğinizi söylemeniz çok güzel. Lütfen gelin Makar Alekseyevich.

V.D.

Kİ 11 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna, ";a n'; ^w;. - , . : Size yalvarıyorum şu anda bu kadar mutlu ve her şeyden bu denli memnunken beni terk etmeyin. Küçük güvercinim! Fedo-ra'ya kulak asmayın, ben istediğiniz her şeyi yaparım. Sırf Ekselanslarına olan saygımdan aklı başında ve dikkatli davranacağım. Birbirimize yine mutlu mektuplar yazacağız. Düşüncelerimizi, sevinçlerimizi, eğer olursa kaygılarımızı birbirimize açacağız. Beraber mutluluk ve uyum içinde yaşayacağız. Edebiyatla ilgileneceğiz.. Meleğim! Bütün kaderim değişti, her şey iyiye gidiyor.

Ev sahibi uysallaştı. Teresa akıllandı, hatta Fal-doni bile hareketlendi. Ratazyayev'le de aramız düzeldi. Ben, onun yanına gittim. İyi bir adam olduğunu kabul etmeliyim, onun hakkında söylenenler saçmalıktan başka bir şey değil. Hepsinin kuru iftira olduğunu anladım. Hakkımızda söylenenlerden haberi bile yok.

Bana kendisi söyledi. Yeni yazdıklarını okudu. Bana *lovelace* demesinde de aşağılayıcı ve hakaret niteliğinde bir anlam yokmuş. Açıklamasını yaptı. Avrupa edebiyatından alınma bir sözcükmüş ve "çabuk kavrayan" demekmiş.

124

Edebi yönden daha nazikçe ifade etmek gerekirse "uyanık" demek oluyormuş. Hiç

düşündüğümüz gibi değilmiş! Masum bir şakaymış meleğim! Bense cahilliğim ve aptallığımla boşu boşuna alındım. Gidip ondan özür diledim...

Hava bugün çok güzel Varenka, çok güzel. Sabah sanki kalburla eleniyormuş gibi yağmur çiseledi ama hiç önemli değil! Bu, havayı daha da güzelleştirdi. Çarşıya çıkıp çok güzel bir ayakkabı aldım. Nevsky boyunca yürüdüm. Ari'yi okudum1. Ah! Çok önemli bir şeyi anlatmayı unutuyordum neredeyse.

Bakın ne oldu:

Bu sabah Yemelyan İvanovich ve Aksenty Mikhailovich ile Ekselansları hakkında konuşuyorduk. Biliyorsunuz Varenka, onun cömert davrandığı kişi sadece ben değilim. Sadece bana iyilik yapmıyormuş. Her yerde iyi kalpliliğiyle tanınıyor. Pek çok yerde insanlar ona hayır duaları ediyor, minnet gözyaşları döküyor. Öksüz bir kızı büyütmüş ve ona çeyiz verip evinde özel görevler yapan iyi halli bir memurla evlendirmiş. Dul birinin oğlunu hükümette işe koymuş

ve daha pek çok iyilikler yapmış. Tabii benim de bu konuda üzerime düşeni yapmam gerekirdi ve herkese Ekselanslarının yaptıklarım anlattım. Hiçbir şeyi saklamadan her şeyi anlattım. Gururu bir tarafa bıraktım. Böyle bir durumda gururun ve kibirin lafı olur mu hiç? Ekselanslarına şükranlarımı sunmak için her şeyi yüksek sesle söyledim. Coşkuyla, hararetle konuştum. Hiç

kızarmadım, aksine böyle anlatılacak bir şeyim olduğu için gururlandım. Her şeyi söyledim.

-Tabii sadece sizin hakkınızda hiçbir şey anlatmadım.- Ev sahibimi, Faldoni'yi, Ratazyayev'i, Markov'u, ayakkabılarımı, her şeyi söyledim. Bazıları birbirlerine bakıp güldüler. Aslında l *Ari'yi okudum:* Petersburg'da 1825-1864 yılları arasında. F.V. Bulgakov ve N.İ. Grech tarafından basılan tutucu bir dergi. Gogol, *Bir Delinin Hatıra Defteri* adlı eserinde Arı'dan küçük memurların tercih ettiği eser diye söz etmişti.

125

hepsi gülümsedi. Herhalde görünüşüm onlara komik gelmişti ya da belki de ayakkabılarıma güldüler. Evet, evet kötü bir niyetleri olduğunu sanmıyorum. Gençliklerine verdim, belki de varlıklı insanlar oldukları içindi. Anlattıklarıma kötü niyetle güldüklerine hiç ihtimal vermiyorum. Ekselansları hakkında konuştuğuma göre buna gülmüş olamazlar, değil mi Varenka?

Hâlâ etkisinden kurtulamadım hayatım. Bütün bu olanlar kafamı karıştırdı! Yakacak odununuz var mı? Sakın soğuk alma-yasınız Varenka! Çok çabuk hastalanıyorsunuz. Hüzünlü

düşüncelerinizle beni öldüreceksiniz küçüğüm. Tanrıya sizin için yalvarıyorum! Yün çoraplarınız ve kalın çamaşırınız var mı? Lütfen kendinize dikkat edin güvercinim. Bir şeye ihtiyaç duyacak olursanız, Tanrı aşkına beni üzmeyin, doğru bana gelin. Artık kötü günler geride kaldı. Benim için endişelenmeyin.

Önümüzde parlak ve mutlu bir gelecek var!

Evet, kötü günler yaşadık Varenka! Ama boş verin, hepsi geçti artık. Yıllar geçecek ve o günleri bile anacağız. Gençlik günlerimi hatırlıyorum da cebimde beş para olmadığı halde mutluydum. Hep üşürdüm ve açtım ama neşeliydim. Sabah Nevsky boyunca yürürdüm, güzel bir yüz görünce bütün gün mutlu olurdum. O günler harika günlerdi sevgilim! Yaşamak ne güzel Varenka! Özellikle de Petersburg'da! Kötü günlerimde işlediğim günahları -hoşnutsuzluğumu, açık fikirlerimi, içkimi, ümitsizliğimi- bağışlaması için dün Tanrı'ya yalvarıp pişmanlık gözyaşları döktüm. Dualarımda sizi de unutmadım. Beni destekleyen, teselli eden, öğütler veren yalnız sizdiniz meleğim. Bunları asla unutmam. Bugün yazdığınız bütün mektupları öptüm güvercinim! Şimdilik hoşça kalın küçüğüm! Yakınlarda bir yerlerde giyecek satıldığını

duydum. Gidip bir bakacağım. Hoşça kalın meleğim. Hoşça kalın!

Sadık dostunuz

yt

Makar Devushkin

126

15 Eylül

Sevgili Makar Alekseyevich,

Bugün korkunç kederliyim. Bakın ne oldu. Çok önemli bir önseziye kapıldım. Anlatınca kendiniz karar verin sevgili dostum. Bay Bykov Petersburg'a gelmiş. Fedora ona rastlamış.

Arabayla giderken Fedora'yı görünce arabayı durdurmuş ve Fe-dora'nın yanına gelip nerede oturduğunu sormuş. Fedora önce söylemek istememiş. Sonra yüzünde imalı bir gülüşle kiminle beraber oturduğunu bildiğini söylemiş. Belli ki Anna Fyodo-rovna her şeyi anlatmış ona. Fedora da dayanamayıp oracıkta onu azarlamış. Sokak ortasında ona ahlaksız bir adam olduğunu, benim mutsuzluğumun tek suçlusunun kendisi olduğunu yüzüne vurmuş. O da cebinde tek kuruşu olmayanların mutsuzluğa mahkûm olduğunu söylemiş. Fedora da benim hayatımı kazanabileceğimi, hatta evlenebileceğimi, evlenmesem de bir iş bulabileceğimi ama şimdi bütün mutluluğumun bittiğini, hasta olduğumu, yakında öleceğimi söylemiş. O da daha çok genç olduğumu ve kafamda bir sürü saçma fikir olduğunu ve -kendi deyimiyle- erdemlerimizi yavaş

yavaş yitirmeye başladığımızı belirtmiş. Fedora ile ben oturduğumuz yeri bildiğini sanmıyorduk ama dün alışveriş için Gostiny Dvor'a gittiğimde odamıza gelmiş. Benimle karşılaşmak istememiş herhalde. Fedora'ya yaşantımızla ilgili sorular sorup durmuş. Eşyalarımıza bakmış, el işimi incelemiş ve sonunda: "Arkadaşlık ettiğiniz o memur kimdi?" diye sormuş. Tam o sırada siz avludan geçiyormuşsunuz. Fedora sizi göstermiş. O da size bakıp imalı imalı gülüm-semiş.

Fedora gitmesi için yalvarmış. Benim sıkıntıdan hasta olduğumu ve onu odamızda görünce daha da kötü olacağımı söylemiş. Bir süre hiç sesini çıkarmamış. Sonra öylesine uğradığını söyleyip Fedora'ya yirmi beş ruble vermeye çalışmış ama Fedora kabul etmemiş. Kabul etseydi ne anlam çıkarılırdı?

Neden bize geldi acaba? Bizim hakkımızda bu kadar şeyi nere

den

öğrendiğini

anlayamıyorum!

Tahminler

içinde

boğuldum.

Fedora

bizi sık sık ziyarete gelen görümcesi Aksinya'nın Nas-tasya adında

çamaşırcı

bir arkadaşı

olduğunu söylüyor. Nas-

"tasya'nın

kuzeni, Anna

Fyodorovna'nın

yeğeninin

bir

arkadaşı

nın

çalıştığı

dairede hademeymiş. Belki de etrafta

çok kötü

de

dikodular dolaşıyordun Tabii Fedora

yanılıyor olabilir ama ne

düşüneceğimizi bilemiyoruz. Acaba tekrar gelecek mi? Bu dü

şünce beni korkutuyor! Fedora

dün bunları

bana anlatınca nere

deyse korkudan bayılacaktım. Daha ne istiyor? Artık onu gör mek ve tanımak istemiyorum! Benim gibi bir zavallıyla ne işi olabilir? Ah,

öyle korkuyorum ki, sanki her an tekrar gelecekmiş

gibi hissediyorum. Bana ne olacak? Daha yaşamadığım neler var acaba? Tanrı aşkına Makar Alekseyevich bize gelin. Tanrı aşkına lütfen gelin.

V.D.

18 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Bugün burada dayanılmaz derecede üzücü, anlaşılmaz ve hiç beklenmedik bir olay oldu.

Bizim zavallı Gorshkov -bunu söylemeliyim- adını tamamen temize çıkardı. Dava bir süre önce tamamlandı, bugün kararı almaya gitti. Dava onun için çok mutlu bir şekilde sonuçlandı.

İhmal ve düşüncesizlik suçlarından beraat etti. Tüccar Gorshkov'a büyük bir miktar para ödemek zorunda bırakıldı. Böylelikle ekonomik durumu oldukça düzeldi. Adı temize çıktı. Her şey yoluna girdi. Kısacası istediği her şeye kavuşmuş oldu. Bugün saat üçte eve geldi. Çok kötü görünüyordu. Yüzü kâğıt gibi bembeyazdı. Dudakları titriyordu **128**

ama yine de gülümsüyordu. Karısını ve çocuklarını kucakladı. Biz de onu tebrik etmek için başına toplandık. Bizim bu davranışımızdan çok etkilendi. Etrafa selamlar verdi, hepimizle birkaç kez tokalaştı. Sanki boyu biraz daha uzamış ve dimdik duruyor gibi geldi bana. Gözünde her zamanki yaşlar yoktu. Zavallı adam çok heyecanlıydı. Yerinde duramıyordu. Gördüğü her şeyi eline alıyor sonra tekrar bırakıyordu. Etrafa hiç durmadan gülümsüyor, selamlar veriyor, oturuyor sonra tekrar kalkıyordu. Neler söylediğinden haberi yoktu.

"Onurum, onurum, itibarım, çocuklarım" deyip duruyordu. Bir yandan da ağlıyordu. Bizim de gözlerimiz yaşardı. Rataz-yayev onu neşelendirmek istedi.

"Yiyecek bir şeyin yokken onurun ne önemi var? Para çok şeydir ihtiyar. Tanrıya şükret!"

deyip omzuna vurdu.

Gorskhkov'un kırıldığını düşündüm. Memnuniyetsizliğini ifade etmedi ama Ratazyayev'e garip garip bakıp omuzunu çekti. Bunu daha önce hiç yapmamıştı. Ama insanların karakterleri birbirine benzemez. Eğer ben olsaydım böylesine mutluyken gururu bir kenara bırakırdım.

Bazen insanın boyun bükmesi onun iyi kalpliliğini gösterir. Neyse şimdi benden konuşmuyoruz!

"Evet" dedi, "para iyidir. Tanrıya şükürler olsun!" Ondan

sonra da biz orada olduğumuz süre içinde "Tanrıya şükür! Tan

rıya

şükür!" deyip durdu. Karısı

çok

özel bir yemek istedi. Ev

sahibimiz onlar için kendi elleriyle pişirdi. Yine de iyi bir ka dıncağızdır o. Yemek saatine kadar Gorshkov yerinde duramadı.

Davet edilmeyi beklemeden

öteki odalara gitti. Sadece içeri gi

riyor, gülümsüyor, sandalyeye oturup birkaç

kelime söylüyor ya

da hiç

sesini

çıkarmadan odadan

çıkıyordu. Denizcinin yanına

gittiği zaman kâğıt bile oynadı. Onu dördüncü

yaptılar. Bir süre

oynadı

ama her

şeyi birbirine karıştırdığı

için

üç

dört elden

sonra vazgeçti.

"Ben öylesine oynadım" deyip çıktı. Koridorda bana rastlayınca iki eliyle tuttu, yüzüme garip garip baktı, sonra elimi sıktı ve gülümseyip gitti. Karısı sevinçten ağlıyordu. Odadaki her

•şeyde neşe vardı, sanki bayramdı. Çabucak yemeklerini yediler. Yemekten sonra karısına, "Bak hayatım ben biraz kestireceğim" demiş ve yatmaya gitmiş. Kızını yanına çağırmış, elini küçük başına koyup uzun uzun okşamış. Sonra tekrar karısına dönmüş: "Petenka nerede?" demiş.

"Petya, bizim Petenka'mız?.."

Karısı haç çıkarmış ve öldüğünü söylemiş.

"Evet, evet biliyorum her şeyi biliyorum. Petenka cennette şimdi."

Karısı onun kendinde olmadığını anlamış. Olanlar onu şaşkına çevirmiş ne de olsa.

"Biraz uyusan iyi olacak canım."

"Evet, evet ben biraz..."

Arkasını dönüp biraz yatmış sonra tekrar dönüp bir şeyler söylemek istemiş. Karısı

söylediklerini anlayamamış.

"Ne istiyorsun hayatım?" diye sormuş ama adam yanıt vermemiş. Kadın biraz beklemiş ve

"uyudu" diye düşünmüş. Bir saat kadar ev sahibinin yanına gitmiş. Bir saat sonra geri döndüğünde kocası hâlâ hiç kıpırdamadan yatıyormuş. Uyuduğunu düşünüp oturmuş ve bir işle uğraşmaya başlamış. Yarım saat kadar çalıştığını söylüyor. Düşüncelere öylesine dalmış ki neler düşündüğünü bile hatırlayamıyor ama kocası tamamen aklından çıkmış. Birden dehşet duygusu onu kendine getirmiş. Onu en çok şaşırtan odadaki mezarlık sessizliğiymiş. Yatağa bakınca kocasının aynı şekilde yattığını görmüş. Yanına gidip örtüyü çekmiş ve ona bakmış.

Adam buz gibiymiş. Evet adam ölmüş, hayatım. Gorshkov sanki yıldırım çarpmış gibi birdenbire ölmüş. Neden öldüğünü Tanrı bilir. Bu beni o kadar etkiledi ki Varenka, şu anda bile etkisinden kurtulamadım. İnsanın bu kadar sessiz sedasız ölmesi inanılmaz bir şey. Şu Gorshkov ne

zavallı ne şanssız bir adammış meğer! Ne kadermiş be, ne kader! Karısı panik ve gözyaşları

içinde. Kız gidip bir köşeye saklandı. Evde bir telaş bir gürültüdür gidiyor. Bir araştırma sürüyor sanki.. Ayrıntılarını kesin olarak bilemiyorum. Ama onlar için çok üzülüyorum!

Ölümün günü ve saati belli olmuyor. Bir de böyle sebepsiz yere ölüp gitmek...

Makar Devushkin

19 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Ratazyayev'in bana bir yazardan iş bulduğunu hemen söylemek istiyorum. Birisi elinde koca bir müsvedde ile yanına gelmiş. Tanrıya şükür epeyce uzun bir iş. Ama yazı o kadar kötü ki nasıl okuyacağımı bilemiyorum. Hem de acele istiyorlar. Hiç anlaşılmaz bir yazı. Sayfasına kırk köpek vermeyi kabul etmişler. Fazladan paramız olacağını bilin diye yazıyorum bunu. Şimdilik hoşça kalın hayatım. Hemen çalışmaya başlamalıyım.

Sadık dostunuz, Makar Devushkin

23 Eylül

Sevgili dostum Makar Alekseyevich, Size yazmayalı üç gün oluyor. Ben bu arada bir sürü sorun ve sıkıntı yaşadım.

Önceki gün Bykov geldi. Ben yalnızdım. Fedora bir yere gitmişti. Ona kapıyı ben açtım.

Onu görünce öyle korktum ki

hiçbir yere kıpırdayamadım. Sapsarı olduğumu hissettim. Her zamanki gibi kahkahayla içeri girdi ve bir sandalye çekip oturdu. Uzun bir süre kendime gelemedim. Sonra ben de köşede işimin başına oturdum. Az sonra gülmeyi kesti. Halimin onu etkilediğini sanıyorum. Son zamanlarda çok zayıflamıştım, gözlerim çukura kaçmış, yanaklarım çökmüştü. Kâğıt gibi bembeyazdım...

Geçen yıldan beri beni görmeyen birinin tanıyabilmesi çok zordu. Gözünü dikip uzun uzun baktı ve sonra yine neşelendi. Bir şeyler söyledi. Yanıt olarak ne söylediğimi hatırlamıyorum ama tekrar gülmeye başladı. Odamda bir saat kadar oturdu, konuştu, bana bir şeyler sordu.

Sonunda gitmeden önce elimi tuttu ve aynen şöyle söyledi: "Varvara Alekseyevna! Aramızda kalsın ama akrabanız ve benim yakın dostum Anna Fyo-dorovna çok kötü yolda." -Burada onun için çok kötü bir kelime kullandı.- "Kuzeninizi de yoldan çıkardı, sizi mahvetti. Bana gelince, ben de tam bir alçak gibi davrandım. Ama bunlar her gün olan şeyler."

Sonra bir kahkaha patlattı. Güzel şeyler söylemeyi beceremediğini ama hal ve tavırlarıyla bazı şeyleri ortaya koyduğunu, onun için de kısaca sonuca geleceğini belirtti. İşte o zaman benimle evlenmek istediğini söyledi. Bana itibarımı geri vermek onun göreviymiş. Zengin bir adammış. Düğünden sonra beni köydeki evine götürecekmiş, orada tavşan avlayacak ve bir daha da Petersburg'a dönmeyecekmiş, çünkü burası iğrenç bir şehir-miş, burada mirasından mahrum bırakmaya yemin ettiği -kendi deyimiyle- işe yaramaz yeğeni varmış. İşte bu yüzden de yasal mirasçısı olmam için bana evlenme teklif ediyormuş. Bana kur yapmasının asıl amacı buymuş.

Benim çok kötü şartlarda yaşadığımı söyledi. Burada bir ay daha kalacak olursam hiç kuşkusuz ölürmüşüm. Petersburg'daki evlerin çok iğrenç olduğunu söyleyip bir şey isteyip istemediğimi sordu.

Teklifine öyle şaşırmıştım ki, neden bilmem, ağlamaya başladım. O bunu minnet işareti olarak yorumladı

ve benim iyi,

132

hassas, okumuş bir kız olduğumdan emin olduğunu ama yine de son durumumu iyice öğrenene kadar böyle bir adım atmakta tereddüt ettiğini söyledi. Sonra bana sizi sordu. Hakkınızda her şeyi öğrenmiş, sizin iyi nitelikleri olan biri olduğunuzu duymuş. Size borçlu olmak istemediğini söyledi ve beş yüz rublenin benim için yaptıklarınızı karşılayıp karşılamayacağını sordu.

Benim için yaptıklarınızın parayla ödenemeyeceğini anlatınca bunun çok saçma olduğunu söyledi. Ben daha çok gençmişim, çok fazla roman ve şiir okumuşum. Romanlar genç kızları

çok kötü etkiliyormuş. Kitaplar ahlaka zararlıymış, kendisi hiçbir kitaba katlanamazmış. Ancak kendisinin yaşına geldiğim zaman insanlar hakkında konuşabilirmişim.

"O zaman insanların nasıl olduğunu öğrenirsiniz" dedi. Sonra teklifini iyice düşünmemi, iyice karara varmadan böyle bir adımı atmamı istemediğini söyledi. Düşüncesizliğin ve düşünmeden harekete geçmenin deneyimsiz gençliği mahvedeceğini ama yine de benden olumlu bir yanıt beklediğini, aksi halde Mosko-va'daki bir tüccar kızını kendisiyle evlenmeye zorlayacağını

söyledi, "çünkü o işe yaramaz yeğenime hiçbir şey bırakmamaya yemin ettim" dedi.

Zorla beş yüz ruble vermeye çalıştı, "şeker parası" dedi. Köyde olsam "lokma tatlısı" gibi şişmanlayacağımı, onun evinde varlık içinde yaşayacağımı ama şimdi yapılacak binlerce işi olduğunu, bütün gün iş için koşturacağını, bunca işi arasında beni görmeye geldiğini söyledi.

Sonra da gitti.

Uzun bir süre düşündüm. Pek çok şey aklımdan geçti. Düşünmekten yorgun düştüm ve sonunda bir karara vardım dostum, onunla evleneceğim. Teklifini kabul etmeliyim. Beni utançtan kurtaracak, onurlu adımı bana geri verecek, beni fakirlikten, mutsuzluktan, mahrumiyetten çekip çıkaracak biri varsa yalnız o. İnsan gelecekten başka ne bekler, kaderden başka ne ister? Fedora talihimi geri tepmememi söylüyor. "Eğer iyi talih **133**

bu değilse başka nedir?" diyor. Kendim için başka bir yol göremiyorum sevgili dostum. Ne yapabilirim? Böyle çalışmakla sağlığımı kaybedeceğim. Hep böyle çalışamam. Hizmetçi mi olayım? Utancımdan ölürüm, zaten kimseye de yararım dokunmaz. Ben doğuştan hastayım, yakında herkese yük olmaya başlarım. Kuşkusuz gideceğim yer cennet değil ama ne yapayım?

Başka şansım var mı?

Sizin fikrinizi sormadan meseleyi kendim düşünmek istedim. Şu anda okuduğunuz karar değişmez bir karar. Yakında Bykov'a yanıtımı söyleyeceğim. Son kararımı hemen söylemem için bana baskı yapıyor. İşlerin beklemeyeceğini, hemen gitmek zorunda olduğunu ve bir hiç uğruna işlerini ertelemek istemediğini söylüyor. Mutlu olup olmayacağımı Tanrı bilir. Kaderim onun elinde. Ben kararımı verdim. Bykov'un çok iyi bir adam olduğunu söylüyorlar. Belki bana saygı

duyar, ben de ona. İnsan böyle bir evlilikten başka ne berler?

Size her şeyi bildiririm Makar Alekseyevich. Benim halimi anlayacağınızdan eminim. Beni kararımdan caydırmaya çalışmayın. Çabalarınız boşa gider. Bu adımı atmamı gerektiren her şeyi kafanızda bir düşünün. Önce ben de çok sıkıldım ama şimdi iyiyim. Olacakları bilemem.

Tanrı'nın dediği olur!..

Bykov geldi, mektubu burada kesiyorum. Size söylemek istediğim çok şey var. Bykov içeri girdi!

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Size hemen yazmak istedim. Çok şaşırdığımı söylemeden edemeyeceğim. Bütün bunlar çok... Dün Gorshkov'u gömdük. Evet Varenka doğru. Bykov çok onurlu davrandı ama biliyorsu-

134

nuz... canım... onun teklifini kabul ediyorsunuz... Kuşkusuz Tanrı'nın dediği olur. Bu sorgulanamaz bir gerçek. Ulu Yara-dan'ın takdiri kutsaldır, kaderdir. Fedora'ya da acıyorsunuz tabii. Kuşkusuz mutlu olacaksınız. Her şeyiniz olacak küçük güvercinim, hazinem, meleğim.

Peki Varenka neden bu kadar acele ediyorsunuz?.. Evet iş... Bay Bykov'un işi var ama herkesin işi var, onun da olabilir. . Onu sizden çıkarken gördüm. Gerçekten de iyi görünüşlü biri, iyi görünüşlü, oldukça iyi. Ama yine de rahatsız edici bir şey var, sorun görünüşü falan değil. Asıl mesele benim kendimde olmamam. Artık birbirimize nasıl yazacağız? Ben... ben yapayalnız kalacağım. Küçük meleğim her şeyi düşünüyorum. Bana yazdıklarınızı düşündüm. Bütün nedenleri değerlendirdim. Bütün bunlar olurken ben yirminci sayfayı tamamladım. İşte siz de yolculuğa çıkıyorsunuz. Ayakkabı, elbise gibi bir sürü şey almanız gerek. Gorokhovaya Caddesi'nde bir dükkân biliyorum. Hatırlıyor musunuz size anlatmıştım. Ama yo! Nasıl olur Varenka?

Ne düşünüyorsunuz? Yani hemen gidemezsiniz. Bu imkânsız, söz konusu bile olamaz. Yani bir sürü şeye ihtiyacınız var. Araba ayarlamak gerek. Dahası hava da çok kötü. Baksanıza bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor. Üşütürsünüz meleğim, küçük kalbiniz üşür! Siz yabancılardan korkardınız ama şimdi bu adamla gidiyorsunuz. Siz gidince ben ne yapacağım?

Biliyorum, Fedora, sizi büyük bir mutluluğun beklediğini söylüyor... O dik kafalının biridir bilirsiniz, beni öldürmek istiyor. Bu akşam kiliseye gelecek misiniz? Ben sırf sizi görmek için geleceğim. Okumuş, akıllı ve duygulu bir kız olduğunuz doğru. Bykov en iyisi o tüccarın kızıyla evlensin! Ne dersiniz? Sizce de öyle yapması gerekmez mi? Hava kararır kararmaz içeri girer sizi görürüm Varenka. Artık erken kararıyor. Bu akşam bir saatliğine uğrayacağım. Siz şimdi Bykov'u bekliyorsunuz ama o gidince... Bekleyin canım uğrayacağım.

Makar Devushkin

135

27 Eylül

Sevgili dostum Makar Alekseyevich,

. Bay Bykov üç düzine keten çamaşırım olması gerektiğini söylüyor. Bu yüzden de hemen en az iki düzine

diktirecek bir kadın bulmam lazım. Çok az zamanımız var. Bay Bykov sinirlenmeye başlıyor artık ve bu tür paçavralar için gereğinden fazla telaşlandığımı söylüyor. Düğünümüz beş

gün içinde olacak, hemen ertesi gün de yola çıkacağız. Bay Bykov'un acelesi var. Böyle saçmalıklar için çok zaman harcadığımızı düşünüyor. Bu telaş beni çok yordu, ayakta duracak halim yok. Yapılacak çok iş var. Belki de bütün bunlar olmasaydı daha iyi olurdu. Üstelik yeterince ipek ve dantelimiz yok, almamız gerek. Çünkü Bay Bykov karısının hizmetçi gibi dolaşmasını istemiyor. Orada çiftlik sahibi kadınları gölgede bırakmalıymışım. Öyle diyor.

Makar Alekseyevich acaba Gorokhovaya Caddesi'ndeki Madam Chiffon'a gidip bize bir terzi göndermesini söyler misiniz? Bugün pek iyi değilim. Yeni evimiz o kadar soğuk ki, hem de her şey karmakarışık. Bay Bykov'un halası da öyle yaşlı ki güçlükle soluk alıyor. Korkarım biz daha yola çıkmadan ölür. Ama Bay Bykov buna da dayanacağını söylüyor. Evdeki her şey korkunç

bir karmaşa içinde. Bay Bykov bizimle oturmuyor, uşaklar oradan oraya koşuşturup duruyorlar.

Bazen sadece Fe-dora bizim ihtiyaçlarımızla ilgileniyor. Bu arada Bay Bykov'un her şeyle ilgilenen uşağı üç gündür kayıplarda. Bykov her sabah bizi görmeye geliyor. Hep çok sinirli. Dün kâtibi bir güzel dövdü. Sonra da polisle başı belaya girdi. Benimse size mektup gönderecek kimsem yok. Bu mektubu postaya vereceğim. Evet! En önemli şeyi söylemeyi unutuyordum.

Lütfen Madam Chiffon'a söyleyin de ipeği değiştirip dün seçtiğimiz modele uygun bir şeyler bulsun. Sonra da ona rica edin, seçtiği ipeği alıp gelsin **136**

lütfen. Canezov1 hakkında fikrimi değiştirdim, tığla örülmesi gerekiyor. Ayrıca mendillerin üzerindeki harfler kasnakta işlen-meli. Anladınız mı söylediklerimi? Kasnakta olacak, sarma olmayacak! Sakın unutmayın, kasnak! Ah bir şey daha var neredeyse unutuyordum: Lütfen ona söyleyin pelerin üzerindeki yapraklar kabartılı dikilecek, asma dalları ve dikenler aplik olacak.

Sonra yakasında da dantel ya da geniş bir farbala olmalı. Lütfen bunları ona söylemeyi unutmayın Makar Alekseyevich.

V.D.

NOT: Sizi işlerimle uğraştırdığım için çok utanıyorum. Önceki gün de bütün gün bu işler için koşuşturdunuz. Ama ne yapabilirim? Ev karmakarışık, ben de pek iyi değilim. Lütfen bana kızmayın Makar Alekseyevich. Çok perişan haldeyim! Ne olacak halim benim sevgili dostum Makar Alekseyevich? Geleceği düşünmeye bile korkuyorum. Olacakları tahmin edebiliyorum ve sersemlemiş durumdayım.

Tanrı aşkına size söylediklerimi unutmayın. Bir hata yapmanızdan korkuyorum. Unutmayın sarma değil, kasnakta. ,

27 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna,

Bütün söylediklerinizi dikkatle yaptım. Madam Chiffon zaten kasnakta yapmayı düşünmüş.

Daha uygun olur gibi bir şeyler söyledi, doğru dürüst anlayamadım. Farbaladan söz ediyordunuz, o da o

konuda bir şeyler söyledi ama ne olduğunu unuttum. Bir sürü şey söyledi. Korkunç

bir kadın! Neyse her şeyi size kendisi anlatacak. Ben çok perişanım hayatım. Bugün işe git-medim. Ama sakın bunun için üzülmeyin. Sizin için her yere l *Canezov:* Kolsuz bluz.

137

gitmeye hazırım. Geleceği düşünmekten korktuğunuzu yazmışsınız. Bu akşam yedide rahatlayacaksınız. Madam Chiffon kendisi gelecek. Lütfen canınızı sıkmayın. Hep en iyisini düşünün. Her şey düzelecek. Bekleyin göreceksiniz. Ah şu farbala-lat, hiç aklımdan çıkmıyor!

Hemen size uğramahyım hayatım, mutlaka uğramam gerek. Bir iki kere kapınıza kadar geldim ama Bykov hep orada! Böyle sinirli bir insan benim için ne düşünür? Gelmem pek doğru olmaz...

Neyse boş verin!

Makar Devushkin

28 Eylül

'" Sevgili Makar Alekseyevich,

Tanrı aşkına lütfen kuyumcuya gidip inci ve zümrüt küpeleri yapmamasını söyleyin. Bay Bykov bunların çok gösterişli ve pahalı olduğunu söylüyor. Çok sinirli bir insan. Büyük masraflar çıkardığımızı, onu soyduğumuzu söyleyip duruyor. Bu kadar masraflı olacağını

bilseymiş bunlara hiç kalkışmazmış. Düğün olur olmaz hemen gidecekmişiz. Misafir falan kabul etmeyip dansa ya da balolara gitmeyecekmişiz. Noel'e daha çok varmış. Böyle diyor. Tanrı

biliyor ya, ben bunları istemiyorum zaten. Hepsini Bay Bykov ısmarladı. O kadar sinirli ki ona yanıt vermiyorum. Ne olacak benim halim?

V.D.

28 Eylül

Varvara Alekseyevna canım,

Ben... yani kuyumcu... olur dedi. Çok hasta olduğumu ve yataktan kalkamadığımı

söylemeliyim. Böylesine önemli işler varken soğuk almanın sırası mıydı? Lanet olası! Bu da yetmiyormuş gibi Ekselansları korkunç öfkeli. Yemelyan İvanovich'e çok kızdı, bağırdı, zavallı

adam neredeyse korkudan ölecekti. Görüyorsunuz ya size her şeyi yazıyorum. Bir şey daha yazmak istiyordum ama sizi sıkmaktan korkuyorum. Ne de olsa ben akılsız ve basit bir adamım.

Aklıma her geleni yazıyorum. Belki de siz... neyse boş verin!

Makar Devushkin

138

29 Eylül

Varvara Alekseyevich sevgilim,

Bugün Fedora'yı gördüm. Yarın evleneceğinizi söyledi, öbür gün de gidiyormuşsunuz. Bykov atları kiralamış bile. Size Ekselanslarının davranışından söz etmiştim. Bir şey daha oldu.

Gorokhovaya Caddesi'ndeki dükkândan gelen faturaları kontrol ettim, hepsi doğru ama her şey çok pahalı. Peki Bykov neden size kızıyor? Canınız sağ olsun meleğim. Eğer siz mutlu olursanız bu bana yetecek. Kiliseye gelecektim ama ağrılarım çok. Ben mektuplarınız için endişeleniyorum.

Kim götürüp getirecek? Evet! Siz her zaman Fedora'nın dostu ve koruyucusu oldunuz. Çok iyi bir şey yaptınız dostum, az şey değil. Çok iyi bir şey! İyilikler karşılıksız kalmaz. Erdemlilik er geç

Tanrı tarafından ödüllendirilir! Varenka! Size yazmak istediğim çok şey var. Her saat, her dakika yazmaya devam edebilirim! Sizin *Belkin'in Öyküleri* kitabınız hâlâ bende. Lütfen onu geri istemeyin. Bana hediyeniz olsun küçük güvercinim. Şu anda okumak istemiyorum ama biliyorsunuz kış geliyor, geceler uzun ve sıkıcı olacak. O zaman okuyabilirim. Ben buradan taşınacağım, sizin dairenize geçip Fedora'yla oturacağım. O dürüst ve çalışkan kadından **139**

ayrılamam. Dün boş odanıza baktım. Kasnağınız üzerindeki işiyle beraber öylece duruyordu. El işinizi inceledim. Hâlâ birkaç parça eşya vardı. Mektuplarımdan birini büküp üzerine iplik sarmışsınız. Küçük masanın üzerinde de bir kâğıt buldum. "Sevgili Makar Alekseyevich, çok acelem var..." diye yazmışsınız ama hepsi bu. En önemli yerinde biri araya girmiş olmalı.

Köşedeki paravanın arkasında yatağınız duruyordu... Ah sevgilim! Hoşça kalın, hoşça kalın!

Lütfen mektubuma hemen yanıt yazın.

Makar Devushkin

Fedora'nın dolabındaki en üst çekmecede. Hasta olduğunuzu yazıyorsunuz, Bay Bykov beni bir yere göndermiyor, yoksa sizi görmek isterdim. Söz veriyorum size yazacağım dostum, yazacağım ama neler olacağını Tanrı bilir. Onun için biz şimdiden vedalaşalım sevgili dostum!.. Keşke burada olsaydınız da size sarılsaydım! Elveda dostum, hoşça kalın, hoşça kalın. Mutlu yaşayın, kendinize iyi bakın. Dualarım hep sizinle olacak. Ah! Öyle üzgünüm ki! Kalbimde bir ağırlık var.

Bay Bykov beni çağırıyor.

Sizi hep seven

30 Eylül

„ Değerli dostum Makar Alekseyevi

Her şey bitti! Şansım değişti. Ne olacak bilmem ama Tan-rı'nın arzularına saygılıyım. Yarın gidiyoruz. Size son kez hoşça kalın diyorum sevgili dostum, velinimetim! Benim için üzülmeyin, mutlu yaşayın, beni

unutmayın. Tanrı sizi korusun! Sizi hep düşüneceğim ve duacınız olacağım.

Sonunda bitti! Yalnızca geçmişimdeki güzel anıları yeni hayatıma taşıyacağım. Sizin anılarınızın bendeki yeri çok büyük. Siz benim tek dostumsunuz. Burada beni seven tek kişisiniz. Her şeyi biliyorum, beni nasıl sevdiğinizi biliyorum! Bir gülüşüm, tek bir satırım bile sizi memnun etmeye yeterdi. Şimdi bensiz yaşamayı öğrenmeniz gerekecek. Burada yalnız kalmayı nasıl başaracaksınız? Sizi kime emanet edeceğim benim sevgili dostum? Kitabı, kasnağımı ve yarım kalmış mektubumu size bırakıyorum. Yarım bıraktığım satırlara bakarak benden duymak istediğiniz, yazmam gereken ve şu anda yazamadığım şeylerle tamamlayın. Sizi çok seven zavallı Varenka'yı unutmayın. Sizin bütün mektuplarınız

140

NOT: Gözyaşlarımı içime attım... Beni boğuyorlar, yüreğim parçalanıyor. Elveda. Ah Tanrım, çok üzgünüm! Beni unutmayın, zavallı Varenka'yı unutmayın.

Varenka, sevgilim, canım!

Gidiyorsunuz, sizi götürüyorlar. Sizi götüreceklerine göğsümden kalbimi çekip çıkarsalar daha iyiydi! Bunu nasıl yapabildiniz? Hem ağlıyorsunuz hem gidiyorsunuz! Gözyaşlarınızla ıslanmış bir mektubunuz var elimde. Mektubunuzdan anladığım kadarıyla gitmek istemiyor, zorla götürülüyorsunuz. Benim için üzülüyorsunuz. Beni seviyorsunuz. Artık kimlerle olacaksınız, zamanınızı kimlerle geçireceksiniz? Gittiğiniz yerde küçücük kalbiniz hasta olacak, buz kesecek.

Acılarla kuruyacak, hüzün kalbinizi parça parça edecek. Oralarda ölürsünüz, sizi ıslak toprağa gömerler. Arkanızdan gözyaşı dökecek kimseniz olmaz! Bay Bykov, yabani tavşan peşinde koşturup durur... Ah canım, ah hayatım! Neden böyle bir şey yaptınız? Böyle bir adım atmaya nasıl karar verdiniz? Ne yaptınız, kendinize ne yaptınız?

141

Sizi mezara gönderecekler, ölümünüze sebep olacaklar, sizi çalışmaktan öldürecekler meleğim.

Siz bir tüy kadar zayıfsınız. Peki ben neredeyim? Benim gözlerim neredeydi? Ne aptalım!

Nasıl oluyor da ateşlenmiş bir çocuğun saçmalamalarına kulak asmadım? Tek yapacağım...

ama yo ben aptalım. Hiçbir şey düşünemedim, hiçbir şey göremedim. Sanki bütün bunlar olması gereken şeylerdi, sanki benimle hiçbir ilgisi yoktu. Hep dantellerin, farbalaların peşinde koştum... Hayır Varenka yarına kadar belki yataktan kalkarım, iyileşip kalkarım... Kendimi arabanızın tekerlekleri altına atıp gitmenize engel olacağım. Hayır. Bu nasıl olabilir? Hangi hakla? Ben de sizinle geleceğim. Eğer beni almazsanız yorulana kadar, soluğum kesilene kadar arabanızın arkasından koşacağım. Gittiğiniz yerin nasıl bir yer olduğunu biliyor musunuz? Bana sorarsanız belki de bilmiyorsunuz. Orası bozkır, avucunuzun içi kadar çıplak bozkır. Taş

kalpli köylü kadınlar, cahil ve ayyaş köylüler var. Yılın bu mevsiminde ağaçlardan yapraklar dökülür, sürekli yağmur yağar, hep soğuktur. İşte öyle bir yere gidiyorsunuz. Bay Bykov'un orada ilgileneceği işleri olacak, yabani tavşan avlayacak. Peki siz ne yapacaksınız? Belki de bir çiftçinin karısı olmak istiyorsunuz? Ama küçük meleğim kendinize bir bakın, öyle birine benziyor musunuz, bir düşünsenize!

Beyle bir şey olabilir mi Varenka? Ben kime yazacağım sevgilim? Evet, bunu bir düşünün, kendinize bir sorun: "Mektuplarını kime yazacak?" Kime sevgi sözcükleri söyleyeceğim? Sizi nereden bulacağım meleğim? Ölürüm Varenka, kesinlikle ölürüm. Kalbim böyle bir felaketi kaldıramaz. Sizi gün ışığı gibi sevdim, kendi kızım gibi sevdim. Her şeyinizi sevdim, canım benim! Sadece sizin için yaşadım! Sizin için çalıştım, yazıları temize çektim, yürüdüm, düşüncelerimi kâğıda döktüm, sırf siz burada, tam karşımda yaşıyordunuz diye. Belki bilmiyordunuz ama böyleydi. Evet dinleyin hayatım, bir düşünün küçük güvercinim. Bizden uzaklaşmanız nasıl mümkün olur? Yani sizin gitmeniz söz konusu **142**

bile olamaz, mümkün değil! Böyle bir şeyin ihtimali bile olamaz! Bakın yağmur yağıyor, siz çok zayıfsınız, üşütürsünüz. Arabanız yağmur geçirir, siz de ıslanırsınız. Daha şehirden çıkmadan araba bozulur, kesinlikle dayanmaz. Petersburg'da yapılan arabalarda hiç ümit yok. Yapanları iyi bilirim. Bütün yaptıkları oyuncak gibi arabalar, sağlam işçilik diye bir şey yok. Yemin ederim sağlam değiller. Bay Bykov'un önünde diz çökeceğim. Ona her şeyi ama her şeyi anlatacağım.

Siz de ona anlatın, mantıklı davranmasını söyleyin. Burada kalacağınızı, hiçbir yere gitmeyeceğinizi söyleyin!.. Neden Moskovalı tüccarın kızıyla evlenmiyor? Onunla evlenebilirdi!

Tüccarın kızı onun için daha uygun olurdu, çok daha uygun olurdu. Nedenini söylememe gerek yok! Siz de burada benimle kalırdınız o zaman. Bu Bykov'un sizin için anlamı ne peki? Neden birdenbire sizin için bu kadar değerli oluverdi. Belki de size farbalalar aldığı içindir. Peki farbalanın ne önemi var? Saçmalıktan başka bir şey değil. Varenka! Önemli olan şey insan hayatıyken siz farbalaları düşünüyorsunuz Varenka. Farbala dediğiniz nedir ki? İkramiyemi alır almaz ben size farbala alırım. Alacağım yeri bile biliyorum, mutlaka alırım sevgilim. Paramı alana kadar bekleyin yeter Varenka! Ah Tanrım! Demek Bay Bykov ile bozkırlara gidiyorsunuz ve bir daha dönmeyeceksiniz! Sevgilim!.. Bana yazmalısınız, her şeyi yazıp anlatmalısınız. Gidince bana oradan yazmaya devam etmelisiniz. Aksi halde bu benim son mektubum olur. Yo, bunun son mektubum olması imkânsız. Olamaz, yani birdenbire, nasıl olur? Ben yazarım, siz de yazarsınız. .

Hem yeni bir üslup da geliştiriyordum... Aman canım ne üslubu? Ben ne yazdığımı bile bilmiyorum. Kesinlikle bilmiyorum. Mektuplarımı tekrar okumuyorum ki. Üslubun falan da yok.

Sadece yazmış olmak, size yazmak için yazıyorum... Sevgilim, küçük güvercinim, Varenka'm...

1846